

BOSNA I HERCEGOVINA

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

SUD BOSNE I HERCEGOVINE
СУД БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Predmet br: S1 1 K 014293 16 Krž 2

Dana: 26.05.2017. godine

Apelaciono vijeće u sastavu: sudija Hilmo Vučinić, predsjednik vijeća
sudija Tihomir Lukes, izvjestilac
sudija Mirko Božović, član

PREDMET TUŽILAŠTVA BOSNE I HERCEGOVINE
protiv
GORANA VUJOVIĆA, MIROSLAVA DUKE I ŽELJKA ILIĆA

DRUGOSTEPENA PRESUDA

Tužilac Tužilaštva Bosne i Hercegovine:

Behaija Krnjić

Branilac optuženog Gorana Vujovića:

Advokat Milenko Vojo Radović

Branilac optuženog Miroslava Duke:

Advokat Dejan Bogdanović

Branilac optuženog Željka Ilića:

Advokat Milorad Rašević

SADRŽAJ

IZREKA PRESUDE	5
OBRAZLOŽENJE	6
I. TOK POSTUPKA	6
A. PRVOSTEPENA PRESUDA	6
B. ŽALBE I ODGOVORI	7
II. OPĆA RAZMATRANJA	12
III. BITNE POVREDE ODREDABA KRIVIČNOG POSTUPKA.....	13
A. STANDARDI ODLUČIVANJA PO ŽALBI	13
1. BITNA POVREDA ODREDABA KRIVIČNOG POSTUPKA IZ ČLANA 297. STAV	
1. TAČKA D) ZKP BIH	14
(a) Žalbeni navodi	14
(i) Žalba odbrane optuženog Gorana Vujovića	14
(ii) Žalba odbrane optuženog Miroslava Duke	14
(iii) Žalba odbrane optuženog Željka Ilića	16
(b) Odluka apelacionog vijeća.....	16
2. BITNA POVREDA ODREDABA KRIVIČNOG POSTUPKA IZ ČLANA 297. STAV	
1. TAČKA I) ZKP BIH.....	18
(a) Žalbeni navodi	18
(i) Žalba odbrane optuženog Gorana Vujovića	18
(ii) Žalba odbrane optuženog Željka Ilića	18
(b) Odluka apelacionog vijeća.....	19
3. BITNA POVREDA ODREDABA KRIVIČNOG POSTUPKA IZ ČLANA 297. STAV	
1. TAČKA J) ZKP BIH.....	21
(a) Žalbeni navodi	21
(i) Žalbeni navodi odbrane optuženog Gorana Vujovića.....	21

(ii) Žalba odbrane optuženog Miroslava Duke	23
(iii) Žalba odbrane optuženog Željka Ilića	24
(b) Odluka apelacionog vijeća.....	24
4. BITNA POVREDA ODREDABA KRIVIČNOG POSTUPKA IZ ČLANA 297. STAV	
1. TAČKA K) ZKP BiH	29
(a) Žalbeni navodi	29
(i) Žalba Tužilaštva BiH	29
(ii) Žalba odbrane optuženog Gorana Vujovića	29
(iii) Žalba odbrane optuženog Miroslava Duke	31
(iv) Žalba odbrane optuženog Željka Ilića.....	36
(b) Odluka apelacionog vijeća.....	37
5. BITNA POVREDA ODREDABA KRIVIČNOG POSTUPKA IZ ČLANA 297. STAV	
2. ZKP BIH.....	46
(a) Žalbeni navodi	46
(i) Žalba odbrane optuženog Gorana Vujovića	46
(ii) Žalba odbrane optuženog Miroslava Duke	47
(iii) Žalba odbrane optuženog Željka Ilića.....	49
(b) Odluka apelacionog vijeća.....	49
IV. POGREŠNO ILI NEPOTPUNO UTVRĐENO ČINJENIČNO STANJE.....	52
A. STANDARDI ODLUČIVANJA PO ŽALBI	52
B. ŽALBENI NAVODI	53
1. Žalba Tužilaštva BiH.....	53
2. Žalba odbrane optuženog Gorana Vujovića	59
3. Žalba odbrane optuženog Miroslava Duke	65
4. Žalba odbrane optuženog Željka Ilića.....	76
C. ODLUKA APELACIONOG VIJEĆA	80
V. POVREDA KRIVIČNOG ZAKONA	114
A. STANDARDI ZA ODLUČIVANJE PO ŽALBI	114
B. ŽALBENI NAVODI	114
1. Žalba odbrane optuženog Gorana Vujovića	115
2. Žalba odbrane optuženog Miroslava Duke	115
3. Žalba odbrane optuženog Željka Ilića.....	115
C. ODLUKA APELACIONOG VIJEĆA.....	116

VI. ODLUKA O KRIVIČNOPRAVNOJ SANKCIJI.....	118
A. STANDARDI ODLUČIVANJA PO ŽALBI	118
B. ŽALBENI NAVODI	119
1. Žalba Tužilaštva BiH.....	119
2. Žalba odbrane optuženog Gorana Vujovića	120
3. Žalba odbrane optuženog Miroslava Duke	120
4. Žalba odbrane optuženog Željka Ilića.....	122
C. ODLUKA APELACIONOG VIJEĆA	122

Broj: S1 1 K 014293 16 Krž 2
Sarajevo, 26.05.2017. godine

U I M E B O S N E I H E R C E G O V I N E !

Sud Bosne i Hercegovine, u vijeću Apelacionog odjeljenja, sastavljenom od sudija Hilma Vučinića, kao predsjednika vijeća, te Tihomira Lukesa i Mirka Božovića, kao članova vijeća, uz sudjelovanje pravne savjetnice Neire Tatlić, u svojstvu zapisničara, u krivičnom predmetu protiv optuženih Gorana Vujovića, Miroslava Duke i Željka Ilića, zbog krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, u vezi sa članom 180. stav 1. i članom 29. istog Zakona, odlučujući po žalbama, Tužilaštva Bosne i Hercegovine od 28.09.2016. godine, advokata Milenka Voje Radovića, branioca optuženog Gorana Vujovića od 03.10.2016. godine, advokata Dejana Bogdanovića, branioca optuženog Miroslava Duke, od 03.10.2016. godine, te advokata Milorada Raševića, branioca optuženog Željka Ilića, od 03.10.2016. godine, izjavljenim protiv presude Suda Bosne i Hercegovine, broj S1 1 K 014293 13 Krl od 08.07.2016. godine, nakon održane sjednice vijeća, dana 26.05.2017. godine, u prisustvu tužiteljice Tužilaštva Bosne i Hercegovine, Vesne Ilić, optuženog Gorana Vujovića i njegovog branioca Milenka Voje Radovića, optuženog Miroslava Duke i njegovog branioca Dejana Bogdanovića, te optuženog Željka Ilića i njegove braniteljice Anje Loge, na osnovu člana 310. stav 1. u vezi sa članom 313. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, donio je sljedeću

P R E S U D U

Odbijaju se kao neosnovane, žalba Tužilaštva Bosne i Hercegovine i žalbe branilaca optuženih Gorana Vujovića, Miroslava Duke i Željka Ilića, te **potvrđuje** presuda Suda Bosne i Hercegovine, broj S1 1 K 014293 13 Krl od 08.07.2016. godine.

OBRAZLOŽENJE

I. TOK POSTUPKA

A. PRVOSTEPENA PRESUDA

1. Prvostepenom presudom Suda Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Sud BiH), broj S1 1 K 014293 13 Krl od 08.07.2016. godine, optuženi Goran Vujović, Miroslav Duka i Željko Ilić, oglašeni su krivim za tačku I izreke presude, da su počinili krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: KZ BiH), u vezi sa članom 180. stav 1. i članom 29. istog Zakona, a optuženi Goran Vujović i u vezi sa članom 21. KZ BiH, te su osuđeni, i to optuženi Goran Vujović na kaznu zatvora u trajanju od 6 (šest) godina, optuženi Miroslav Duka na kaznu zatvora u trajanju od 12 (dvanaest) godina, a optuženi Željko Ilić na kaznu zatvora u trajanju od 5 (pet) godina.

2. U smislu člana 56. KZ BiH, u izrečene kazne zatvora Sud je optuženima uračunao i vrijeme provedeno u pritvoru, i to u odnosu na optuženog Gorana Vujovića i Miroslava Duku u periodu od 04.12.2013. godine do 30.12.2013. godine.

3. Na osnovu odredbe člana 188. stav 4. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: ZKP BiH), optuženi Goran Vujović, Miroslav Duka i Željko Ilić su oslobođeni obaveze da naknade troškove krivičnog postupka, tako da isti padaju na teret budžetskih sredstava.

4. Istom presudom, u tački II izreke presude, optuženi Miroslav Duka i Željko Ilić, na osnovu odredbe člana 284. tačka c) ZKP BiH, oslobođeni su od optužbe da su počinili krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) KZ BiH, u vezi sa članom 180. stav 1., a optuženi Željko Ilić i u vezi sa članom 29. KZ BiH.

5. U skladu sa odredbom iz člana 186. stav 1. i 2. ZKP BiH, u odnosu na oslobađajući dio presude, optuženi Miroslav Duka i Željko Ilić su oslobođeni obaveze da nadoknade troškove krivičnog postupka, tako da isti padaju na teret budžetskih sredstava.

6. Istom presudom, a na osnovu člana 198. stav 2. ZKP BiH oštećeni su sa

eventualnim imovinskopravnim zahtjevom upućeni na parnicu.

7. Na osnovu člana 283. tačka b) ZKP BiH, u tački III izreke presude, odbijena je optužba prema optuženim Goranu Vujoviću, Miroslavu Duki i Željku Iliću da su počinili krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) KZ BiH, u vezi sa članom 180. stav 1., a u odnosu na optuženog Željka Ilića i u vezi sa članom 29. istog Zakona.

8. U skladu sa odredbom iz člana 186. stav 1. i 2. ZKP BiH, u odnosu na tačku III izreke presude, optuženi su oslobođeni obaveze da nadoknade troškove krivičnog postupka, tako da isti padaju na teret budžetskih sredstava.

9. Također, na osnovu člana 198. stav 2. ZKP BiH oštećeni su sa eventualnim imovinskopravnim zahtjevom upućeni na parnicu.

B. ŽALBE I ODGOVORI

10. Protiv ove presude žalbe su uložili:

- Tužilaštvo Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Tužilaštvo) zbog bitnih povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka k) ZKP BiH, pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja iz člana 299. stav 1. ZKP BiH, odluke o krivičnopravnoj sankciji iz člana 300. stav 1. ZKP BiH, sa prijedlogom da Sud u cijelosti uvaži sve žalbene razloge i preinači pobijanu presudu tako što će utvrditi potpunu krivičnu odgovornost svih optuženih za radnje koje su počinili, a koje su navedene u izmijenjenoj optužnici, te iste oglasiti krivim i utvrditi im kazne zatvora u dužem trajanju od dosuđenih, ili u protivnom pobijanu presudu u cijelosti ukine, te zakaže održavanje pretresa, na kojem će biti provedeni ponovno svi dokazi, a pred vijećem Apelacionog odjeljenja Suda BiH (u daljem tekstu: Apelaciono vijeće);
- branilac optuženog Gorana Vujovića, advokat Milenko Vojo Radović, zbog bitne povrede odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. i stav 2. ZKP BiH, povrede krivičnog zakona iz člana 298. ZKP BiH, pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja iz člana 299. stav 1. i stav 2. ZKP BiH i zbog odluke o krivičnopravnoj sankciji iz člana 300. ZKP BiH, sa prijedlogom da

Apelaciono vijeće preinači prvostepenu presudu na način da donese oslobađajuću presudu, ili da istu presudu ukine i naredi održavanje pretresa;

- advokat Dejan Bogdanović, branilac optuženog Miroslava Duke, zbog bitnih povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297. ZKP BiH, povrede krivičnog zakona iz člana 298. ZKP BiH, pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja iz stava 299. ZKP BiH, odluke o krivičnopravnoj sankciji iz člana 300. ZKP BiH, sa prijedlogom da Apelaciono vijeće usvoji ovu žalbu, te da pobijanu presudu ukine u osuđujućem dijelu u smislu člana 315. ZKP BiH i zakaže pretres radi postojanja bitnih povreda odredaba krivičnog postupka;
- advokat Milorad Rašević, branilac optuženog Željka Ilića, zbog bitne povrede odredaba krivičnog postupka iz člana 297. ZKP BiH, povrede krivičnog zakona iz člana 298. ZKP BiH, pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja iz člana 299. ZKP BiH i zbog odluke o krivičnopravnoj sankciji iz člana 300. ZKP BiH, sa prijedlogom Apelacionom vijeću da pobijanu presudu ukine i održi pretres u skladu sa članom 315. ZKP BiH.

11. Tužilaštvo je dostavilo odgovor na izjavljene žalbe branilaca optuženih, te predložilo da se iste odbiju kao neosnovane, a prvostepena presuda potvrdi.

12. Branioci su dostavili Sudu BiH odgovore na žalbu Tužilaštva, sa istim prijedlogom da žalbu Tužilaštva odbije kao neosnovanu.

13. Na sjednici Apelacionog vijeća, održanoj dana 26.05.2017. godine, u smislu člana 304. ZKP BiH, Tužilaštvo je istaklo da u odnosu na osuđujući dio, Sud je izmijenio činjenice, jer iz izvedenih dokaza proizilazi drugačije činjenično stanje. Tužilaštvo tvrdi da je širok i sistematičan napad bio i na području Nevesinja i Gacka. Također akcentira da su optuženi Goran Vujović i Miroslav Duka omogućili i organizovali protivpravno hapšenje. Tužilaštvo ukazuje da se optuženi Vujović teretio individualno, lično, u skladu sa članom 180. stav 1. KZ BiH, te da je prvostepeno vijeće pogrešno protumačilo da se optuženi tereti za komandnu odgovornost, pa kako je utvrdilo da nema te odgovornosti, osudilo ga je za nečinjenje. Posebno naglašava da je optuženi Vujović bio dio udruženog zločinačkog poduhvata (u daljem tekstu: UZP), te da taj koncept odgovornosti nije mogao biti izostavljen iz optužnice. U odnosu na oslobađajući dio pobijane presude, prema mišljenju Tužilaštva, prvostepeno vijeće je pogrešno utvrdilo činjenično stanje za Sadika Mujačića, s obzirom da tu tačku potvrđuje iskaz oštećenog. Vezano za Sajt Bajramovića,

također je pogrešno utvrđeno, zbog vezanja za pogrešnu osobu. Osim navedenog, Tužilaštvo smatra da je krivičnopravna sankcija trebala biti veća, te da su sankcije neuobičajeno niske.

14. Tužilaštvo je također dalo odgovor na žalbe branilaca optuženih, te je istaklo da su žalbe odbrane neargumentirane i neosnovane.

15. Branilac optuženog Gorana Vujovića je u pogledu bitne povrede odredaba krivičnog postupka iz tačke j) stav 1. člana 297. ZKP BiH, istakao da optuženi ni po jednoj optužnici se nije teretio za komandnu odgovornost. Stoga odbrana nije ni izvodila dokaze u tom pogledu, niti se optuženi branio od toga. Također smatra da je optužba bitno i drastično izmijenjena, te da Tužilaštvo nije dokazalo ni individualnu odgovornost. Stoga smatra da je optužba prekoračena. Pobijanom presudom je utvrđeno da je optuženi Vujović kao saizvršilac djelo počinio nečinjenjem. Odbrana postavlja pitanje „*Da li se ovo krivično djelo može počiniti nečinjenjem?*“ U presudi se ne daje obrazloženje kako je optuženi znao i imao razloga da zna za počinjena krivična djela. Branilac je istakao da je Sud vezan činjeničnim supstratom, pa kada se radi i o načinu izvršenja. U pogledu ubistva Fehrata Avdića, prvostepeno vijeće je vršilo korekciju činjeničnog supstrata i načinilo novu činjeničnu konstrukciju. Odbrana također smatra da je vezano za deportaciju, Sud prekoračio optužnicu. Prema mišljenju odbrane nema opisa njihovih radnji, pa se pita kako su to omogućili. U pogledu bitne povrede iz tačke k) stav 1. člana 297. ZKP BiH, odbrana ukazuje na ne postojanje širokog i sistematičnog napada, te naglašava da prvostepeno vijeće nije cijenilo sve činjenice, odnosno dokaze. Odbrana smatra da element rasprostranjenosti nije dokazan, te da je Sud uzeo širok vremenski period, s obzirom da se nisu branili za vremenski period 1991. godine. Kada je u pitanju pogrešno i nepotpuno utvrđeno činjenično stanje, odbrana smatra da Sud nije pravilno analizirao dokaze. Kako branilac navodi greška je učinjena kada je utvrđeno da je vršeno sistemsko lišavanje slobode u enormnom broju. Odbrana smatra da su se hapšenja dešavala 10.06. te da su bila incidentna, od strane paravojske. Stanje u Bileći je bilo haotično za sve stanovnike. Bileća je bila na tromeđi. Branilac tvrdi da optuženi nisu bili svjesni napada, jer napada nije ni bilo. Tužilaštvo nije dokazalo postojanje namjere ni za jednog od optuženog, jer ni jedan svjedok nije potvrdio da je optuženi postupao sa diskriminatornom namjerom. Odbrana akcentira da iskaz svjedoka odbrane Slobodana Avlijaša prvostepeno vijeće nije cijenilo. Njegovo svjedočenje odbrana je potkrijepila i materijalnim dokazom. Prema kazivanju branioca, prvostepeno vijeće je pogrešno utvrdilo odlučne činjenice vezano za deportaciju,

s obzirom da nema elemenata krivičnog djela deportacije. Također smatra da je pogrešno utvrđeno i za nečovječno postupanje. Presuda ne navodi razuman zaključak za prouzrokovanje teške duševne i fizičke patnje. Odbrana smatra da krivično djelo nije dokazano na osnovu nalaza i mišljenja vještaka Kučukalića, koji je uradio nalaz samo za devet oštećenih, dok je Tužilaštvo navelo dvadesetčetiri oštećena. Također odbrana ukazuje da je vještak Hamza Žujo nalaz i mišljenje za oštećenog Mujačića bazirao na medicinskoj dokumentaciji koja je dostavljena iz Španije. Vezano za nečovječno postupanje, odbrana naglašava da nije bilo nikakvog plana, te da optuženi Vujović nije mogao uticati na uslove boravka zatvorenih lica, a članovi porodice tih lica su im donosili hranu, što pokazuje da zatvaranje nije bilo organizovano. Pri tome, odbrana ističe da treba sagledati kakve su bile prilike 1992. godine. Branilac je ukazao i da nije cijenjeno djelovanje poljskog telefona na ljudski organizam, na koju okolnost je odbrana izvodila svoje dokaze. Kada je u pitanju smrt oštećenog Fehrata Avdića, branilac je istakao da je vještak Žujo utvrdio da nema mekih tkiva kod Fehrata Avdića, te da se nije mogao izjasniti o uzroku smrti. Što se tiče povrede krivičnog zakona odbrana je navela razloge u žalbi, s tim da naglašava da je u konkretnom slučaju trebalo primijeniti KZ SFRJ. Nadalje, odbrana smatra da je provstepeno vijeće trebalo dati pravo žalbe na utvrđene činjenice. Također je istaknuto da je izrečena kazna previsoka, te da je trebalo izreći kaznu ispod zakonskog minimuma. Stoga je branilac zaključio da u cijelosti ostaje kod izjavljene žalbe i kod odgovora na žalbu Tužilaštva.

16. Optuženi Goran Vujović je izjavio da je saglasan sa navodima branioca i da nema ništa dodati.

17. Branilac optuženog Miroslava Duke je istakao da u cijelosti ostaje kod svih navoda iz svoje žalbe, te da Sud cijeni žalbe prvo i drugooptuženog kao integralni tekst. Odbrana je naglasila da nema opisa radnje izvršenja ili propusta, niti u izmijenjenoj optužnici ili presudi, te da se kao radnja izvršenja navodi omogućavanje ili organizovanje. Dakle, odbrana zaključuje da su optuženi osuđeni za sintagmu u izreci presude. Branilac je dalje istakao da vidi problem i kod izuzetka od neposrednog izvođenja dokaza, budući da je prvostepeno vijeće zaboravilo da evidentira izjavu Hadže Ćatovića, što je bio dokaz odbrane, iako isti unosi u aneks presude. Stoga odbrana smatra da Sud nije cijenio tu izjavu. Također branilac ukazuje da je odbrana uložila 35 materijalnih dokaza, a da ni jedan nije ocijenjen, te da se Sud bavio samo dokazima koji su osuđujućeg karaktera. Branilac je naglasio da je neprihvatljiv stav Suda da je samo objektivan dokaz, da je

optuženi Miroslav Duka bio van Bileće u inkriminisanom periodu, mogao spasiti optuženog od osude. Nadalje, branilac je istakao da izmijenjenom optužnicom nije stavljeno na teret da je na samom terenu pored policije bio neko drugi, odnosno vojska ili paravojska. Također je istakao da se pobijana presuda koristila različitim terminima u pogledu toga gdje je optuženi Miroslav Duka bio komandir, da li u PS Bileća ili SJB Bileća. Prekoračenje optužbe odbrana vidi i u opisu da je na terenu bila i vojska i paravojska, što predstavlja apsolutno bitnu povredu odredaba krivičnog postupka. Odbrana je posebno ukazala na iskaze svjedoka A1 i razlike u pogledu vremenske odrednice inkriminiranog događaja. Odbrana smatra da nema ocjene protivrječnih dokaza. Svjedok A1 je svjedočio i u odnosu na tačku 5 vezano za oštećenog Fehrata Avdića, pa se odbrana pita zašto mu Sud ne vjeruje da je Fehrat ubijen šipkom, a pobijana presuda u tom pogledu ne daje obrazloženje. Iskazu svjedoka B1, Sud je u cijelosti poklonio vjeru za sve tačke koje su vezane za njega, pa i za tačku 5. izmijenjene optužnice. Odbrana se pita koja je to bila povreda koja je dovela do smrti oštećenog Fehrata Avdića, te pretpostavlja da je mogao i od straha umrijeti. U pogledu tačke 16. izmijenjene optužnice, a vezano za bacanje dimnih bombi, odbrana osporava vremensku odrednicu, iz razloga što je svjedok A3 rekao da je tačno bilo 25.8.1992. godine, a u presudi je Sud naveo tačno neutvrđenog dana, te nema obrazloženja za tu odlučnu činjenicu. Branilac je ukazao na iskaz svjedoka Edina Bajramovića, vezano za tačku 10. izmijenjene optužnice, koji nije poštovao Sud, koji je kažnjavao oko 50 puta, te je htio da ubije optuženog Duku. Branilac je zaključio da se takvom svjedoku ne može vjerovati, jer ničim nije potkrijepljen. Branilac tvrdi da javno objavljena presuda ne odgovara pismenoj. U pogledu krivičnopravne sankcije, branilac je istakao da se iz presude ne vidi koja radnja optuženog Duke je opredjelila Sud da pravi razliku između optuženih u pogledu olakšavajućih okolnosti, budući da su obojica bili jako korektni prema Sudu. Kada je u pitanju ... , a tu okolnost je Sud ocijenio kao otežavajuću. Odbrana je dala odgovor i na žalbu Tužilaštva, te je istakla da nije razjašnjeno dosta spornih navoda iz žalbe ni u usmenom izlaganju tužioca.

18. Optuženi Miroslav Duka je izjavio da je saglasan sa navodima branioca.

19. Braniteljica optuženog Željka Ilića je izjavila da ostaje kod svih navoda iz žalbe, te da prihvata sve što su njeni prethodnici izložili, a što se odnosi na krivično djelo Zločini protiv čovječnosti. Posebno je naglasila da je teret dokazivanja pao na odbranu i da je Sud selektivno cijenio dokaze kada je u pitanju optuženi Ilić. Također je istakla da su vještačenja rađena samo na osnovu medicinske dokumentacije. Odbrana je citirala

stavove dostupne prakse vezano za nečovječno postupanje. Također je istakla da se selektivno vjeruje svjedoku Mujačiću, te da je iskaz Muniba Ovčine čitan i da ga zbog toga odbrana nije unakrsno ispitala. Kako odbrana tvrdi, njegovo kazivanje nije potkrijepljeno iskazima drugih svjedoka. O prekoračenju optužnice pridružuje se izlaganju kolege Bogdanovića. Odbrana se nije branila za taj period niti je izvodila dokaze. Posebno je istakla da ni jedan dokaz odbrane Sud nije cijenio. Stoga je predložila u skladu sa prijedlogom iz žalbe, te dodala da ostaje kod odgovora na žalbu Tužilaštva.

20. Optuženi Željko Ilić je izjavio da je saglasan sa navodima braniteljice.

21. Nakon što je ispitalo pobijanu presudu u granicama istaknutih žalbenih prigovora, u skladu sa odredbom člana 306. ZKP BiH, Apelaciono vijeće je donijelo odluku kao u izreci, iz sljedećih razloga:

II. OPĆA RAZMATRANJA

22. Prije obrazloženja za svaki istaknuti žalbeni prigovor, Apelaciono vijeće napominje da je obaveza žalioaca da u skladu sa odredbom iz člana 295. stav 1. tačke b) i c) ZKP BiH, u žalbi navede kako pravni osnov za pobijanje presude, tako i obrazloženje kojim potkrepljuje osnovanost istaknutog prigovora.

23. Budući da Apelaciono vijeće na osnovu odredbe iz člana 306. ZKP BiH presudu ispituje samo u granicama žalbenih navoda, obaveza je podnosioca žalbe da žalbu sastavi tako da ista može poslužiti kao osnova za ispitivanje presude.

24. U tom smislu, podnosilac žalbe mora konkretizovati žalbene osnove iz kojih pobija presudu, precizirati koji dio presude, dokaz ili postupak Suda osporava, te navesti jasno i argumentovano obrazloženje kojim će potkrijepiti istaknuti prigovor.

25. Samo paušalno označavanje žalbenih osnova, jednako kao i ukazivanje na navodne nepravilnosti u toku prvostepenog postupka bez preciziranja na koji žalbeni osnov se podnosilac žalbe poziva, nije valjana osnova za ispitivanje prvostepene presude.

III. BITNE POVREDE ODREDAVA KRIVIČNOG POSTUPKA

A. STANDARDI ODLUČIVANJA PO ŽALBI

26. U skladu sa članom 296. ZKP BiH, presuda se može pobijati zbog bitnih povreda odredaba krivičnog postupka. Bitne povrede odredaba krivičnog postupka definisane su članom 297. ZKP BiH.

27. S obzirom na težinu i značaj počinjenih povreda postupka, ZKP BiH pravi razliku između onih povreda koje, ako se utvrdi da postoje, stvaraju neoborivu pretpostavku da su negativno uticale na valjanost izrečene presude (apsolutno bitne povrede) i povreda kod kojih se, u svakom konkretnom slučaju, ostavlja na ocjenu sudu da li je ustanovljena povreda postupka imala ili mogla imati negativan utjecaj na valjanost presude (relativno bitne povrede).

28. Apsolutno bitne povrede ZKP BiH taksativno su nabrojane u tačkama a) do k) stava 1. člana 297. ZKP BiH. Ukoliko bi žalbeno vijeće našlo da postoji neka od bitnih povreda odredaba krivičnog postupka, obavezno je da, u skladu sa odredbom iz člana 315. stav 1. tačka a) ZKP BiH, ukine prvostepenu presudu, izuzev u slučajevima iz člana 314. stav 1. ZKP BiH.

29. Za razliku od apsolutnih, relativno bitne povrede nisu taksativno pobrojane u zakonu, već postoje u slučaju kada sud u toku glavnog pretresa ili prilikom donošenja presude, nije primijenio ili je nepravilno primijenio koju odredbu zakona o krivičnom postupku, ali samo ukoliko je to bilo ili je moglo biti od utjecaja na zakonito i pravilno donošenje presude.

30. U odnosu na navode da je povreda odredaba krivičnog postupka mogla imati negativan utjecaj na donošenje zakonite i pravilne presude, nije dovoljno da podnosilac žalbe jednostavno tvrdi da se procesna povreda hipotetički mogla negativno odraziti na donošenje zakonite i pravilne presude, već će žalbeno vijeće zaključiti da se bitna povreda odredaba krivičnog postupka desila samo ako podnosilac žalbe pokaže da je ona suštinske prirode i da se ne može zaključiti da navedena povreda nije negativno utjecala na donošenje zakonite i pravilne presude. Naime, kada žalbeno vijeće smatra da je donesena zakonita i pravilna presuda, bez obzira na povredu postupka takve prirode,

žalbeno vijeće će zaključiti da član 297. stav 2. ZKP BiH nije povrijeđen.

1. BITNA POVREDA ODREĐABA KRIVIČNOG POSTUPKA IZ ČLANA 297. STAV 1. TAČKA D) ZKP BIH

(a) Žalbeni navodi

(i) Žalba odbrane optuženog Gorana Vujovića

31. Odbrana smatra da je prvostepeno vijeće kada nije moglo naći dokaze da su optuženi naredili, pribjeglo izmjeni činjeničnog stanja u izreci presude navodeći da su omogućili i organizovali te radnje, čime je izvršilo bitan uticaj na identitet optužnice jer se radi o načinu učešća u krivičnom djelu od strane optuženih što je dovelo do povrede prava na odbranu iz tačke d) člana 297. ZKP BiH, jer se optuženi nisu branili u postupku u odnosu na ove navedene činjenice, a kako je to navedeno u izreci pobijane presude. Dakle, Sud nije ovlašten da bez izmjene optužnice mijenja činjenični opis izvršenja krivičnog djela, pa ni u slučaju kada je na osnovu provedenih dokaza, u pogledu izvršenja krivičnog djela, utvrdio drugačije činjenično stanje nego što je opisano u optužnici.

(ii) Žalba odbrane optuženog Miroslava Duke

32. Povrijeđeno je pravo na odbranu optuženog Miroslava Duke podnošenjem, potvrđivanjem, izmjenom optužnice, a onda i izrekom prvostepene presude, s obzirom na korištenu terminologiju u tačkama: 4., 4.a., 4.b., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 10.a., 10.b., 11., 11.a., 12., 14., 15. i 16. izreke presude. Takva optužnica, prema navodima odbrane, zadržaće jednu terminologiju koja nije baza na koju se može izvesti efektivna odbrana. No, i u postupku donošenja presude, izreka neće tražiti detaljnija, približnija, određenija vremena navodnog izvršenja krivičnog djela, pa u tom pravcu odbrana smatra da i u ovoj fazi prvostepeno vijeće urušava pravo na odbranu.

33. Odbrana smatra da se takva terminologija ne može pravdati tolikim nesjećanjem svjedoka koji su lično doživjeli neprijatnosti u jednom vremenskom periodu u kojem su svjedočili pred Sudom, ali i u fazi istrage ili istraga.

34. Prema navodima odbrane frapantan je zahtjev koji je Sud postavio pred odbranu i to u fazi donošenja presude, a koji je ilustrovan paragrafom 553. presude, gdje Sud zahtijeva od odbrane sljedeći standard u eventualnom prihvatanju izjava onih malobrojnih svjedoka (ukupno 5, i to djelimično od 15 *in vivo* i jednog čija je izjava pročitana) čije je izjave Sud koliko koliko cijenio.

35. Zbog ovakvog zahtjeva koji je u postupku donošenja presude zauzet prema odbrani, ova odbrana tvrdi da optuženi Miroslav Duka nije imao pravo na odbranu tokom postupka, te da je unaprijed bio u nezakonitom položaju sa aspekta ocjene dokaza, pravila *in dubio pro reo*, člana 281. ZKP BiH, te sa aspekta pretpostavke nevinosti.

36. Odbrana moli Sud da prilikom analize žalbe kao suštinu ove povrede ima na umu da je ona objašnjavana kroz pogrešno i nepotpuno utvrđeno činjenično stanje, te da žalba jeste jedan integralni tekst.

37. U žalbi se dalje navodi da upoređivanjem prihvatanja fleksibilnosti i rastegljivosti u terminologiji iz izreke presude u osuđujućem dijelu (ocjena iskaza svjedoka Tužilaštva), onda stavovima iz paragrafa 203. i 553. obrazloženja presude, ističe da optuženi Miroslav Duka nije imao mogućnost izvođenja odbrane koja je pro forme zadovoljena, ali suštinski nikada nije sprovedena, s obzirom da Sud nije primijenio načelo *in dubio pro reo*, koje nije ni mogao primijeniti jer nije dao nikakve kvalifikacije o dokazima odbrane – svjedoci i materijalni dokazi u skladu sa članovima 281. ZKP BiH i članom 3. ZKP BiH.

38. Odbrana u žalbi dalje navodi da je za Sud dovoljno da oštećeni kaže da je tučen, iako ne zna u kojem je, od 4 ili 6 mjeseci boravka, zadobio povredu ili je tučen, za Sud nema veze ni to što nema vještačenja povreda (Sud će tumačiti medicinsku dokumentaciju), nema veze ni što nema identifikacije povrede u optužnici i identifikacije mjesta – lokaliteta povreda (Sud će identifikovati, ali neće napisati u izreci). Dok je za odbranu potreban isključivo objektivan dokaz koji će naznačiti tačno određene datume. Odbrana ponovno ukazuje na nejednak odnos Suda prema odbrani i Tužilaštvu, koji se potpuno ogolio u toku donošenja presude, pa je paragraf 203. presude utvrdio da je sasvim dovoljno da je u 6 mjeseci inkriminisanog perioda, optuženi 5 do 7 puta viđen u

Bileći da Sud zaključi da je „izvodljivo“ (paragraf 203.) da dođe sa ratišta, učini zlodjelo i vrati se opet na ratište.

(iii) Žalba odbrane optuženog Željka Ilića

39. U žalbi se ističe da se optuženi nije mogao adekvatno braniti s obzirom da mu nisu stavljana krivična djela na teret prije juna 1992. godine, a niti djela koja su počinjena prije proglašenja ratnog stanja u Bosni i Hercegovini, jer taj period nije naveden u optužnici, a navodi se u pobijanoj presudi.

(b) Odluka Apelacionog vijeća

40. Odredba člana 297. stav 1. tačka d) ZKP BiH propisuje da će bitna povreda odredaba krivičnog postupka postojati u slučaju ako je povrijeđeno pravo na odbranu optuženog. Ovo podrazumijeva da nisu primijenjena ili su nepravilno primijenjena pravila postupka na štetu optuženog na način da mu je uskraćeno pravo na odbranu.

41. Prije svega, Apelaciono vijeće smatra da svaka povreda procesne norme na štetu optuženog ima značenje da je povrijeđeno njegovo pravo na odbranu zagarantovano kako odredbama ZKP BiH, tako i međunarodnim aktima, te je u tom smislu razmotrilo žalbene prigovore koji se odnose na primjenu principa pretpostavke nevinosti, kako bi ispitalo da li je došlo do povrede prava optuženih na pravično suđenje i prava na odbranu.

42. U tom smislu, ovo Vijeće nalazi da se prvostepeno vijeće prilikom vođenja glavnog pretresa, kao i pri ocjeni dokaza, rukovodilo principom zakonitosti i potrebom da niko nevin ne bude osuđen, te da se učinitelju krivičnog djela izrekne krivičnopravna sankcija pod uslovima propisanim krivičnim zakonom.

43. Djelovanje prvostepenog vijeća u pogledu korigovanja činjeničnog opisa iz optužnice, učinjeno je u cilju utvrđivanja činjenica isključujući svaku razumnu sumnju, dok je takvo uplitanje u činjenični opis učinjeno u korist optuženih. Sud nije vezan pravnom kvalifikacijom iz optužnice, tako da ni u tom pogledu nije bilo povreda na koje upućuje

žalba. Dakle, nije nova količina inkriminacija dodata da bi optuženi bili u nepovoljnijem položaju, jer se nisu mogli braniti, s obzirom da nisu znali šta im se stavlja na teret, kako to neosnovano ukazuju žalbe. Također činjenični opis iz optužnice u objektivnom identitetu nije u bitnom izmijenjen, nego su vršene korekcije nakon izvođenja svih dokaza, a sve u cilju preciziranja činjeničnog opisa kako bi vjerodostojno bila prikazana cjelokupna slika događanja i učešća optuženih u izvršenju krivičnog djela koje im se stavlja na teret, o čemu će biti više riječi u dijelu presude koji će se baviti bitnom povredom odredaba krivičnog postupka iz tačke j).

44. Navedeno se odnosi i na vrijeme pojedinih inkriminacija, u kom pogledu je prvostepeno vijeće korigovalo optužnicu, kako bi preciziralo činjenično stanje nakon dokaznog postupka. U tom pogledu, bitno je naglasiti da vrijeme izvršenja krivičnog djela jeste relevantna činjenica koja se dokazuje u krivičnom postupku, ali ne predstavlja bitan element krivičnog djela koje se optuženim stavlja na teret.

45. Vrijeme izvršenja krivičnog djela bilo bi od presudnog značaja jedino u slučaju primjene instituta zastare. Međutim, s obzirom da se radi o krivičnom djelu iz glave XVII KZ BiH, odnosno krivičnim djelima protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, ista ne podliježu zastarijevanju krivičnog gonjenja i izvršenju kazne.

46. U konkretnom slučaju, vrijeme izvršenja krivičnog djela je bilo potrebno posebno cijeliti prilikom dokazivanja alibija optuženog Miroslava Duke, što je prvostepeno vijeće i učinilo cijeneći najprije dokaze odbrane. Međutim, prvostepeno vijeće je pravilno poklonilo vjeru i dalo prevagu iskazima oštećenih, koji su saglasni u pogledu prepoznavanja optuženog kao izvršioca krivičnog djela, jer su ga poznavali od ranije, tako da nisu ostavili prostora za sumnju da je optuženi počinio predmetne inkriminacije kako je to navedeno u izreci presude, nasuprot dokazima odbrane koji su na nepouzdan način ukazivali da je optuženi u to vrijeme bio na ratištu.

47. Stoga, Apelaciono vijeće neće na ovom mjestu davati detaljnije obrazloženje u pogledu povrede prava na odbranu, s obzirom da branioci u žalbama ne razdvajaju ovu povredu od drugih bitnih povreda odredaba krivičnog postupka, te će Vijeće u nastavku teksta dati detaljnije obrazloženje na navedene žalbene navode.

48. Apelaciono vijeće je razmatrajući naprijed navedene žalbene prigovore branilaca optuženih koji se odnose na bitne povrede odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka d) ZKP BiH, iste našlo neosnovanim, iz razloga što žalbama nije

osnovano ukazano da je u prvostepenom postupku došlo do kršenja odredaba procesnog zakona, niti da je donijeta nepravilna presuda.

2. BITNA POVREDA ODREDAVA KRIVIČNOG POSTUPKA IZ ČLANA 297. STAV 1. TAČKA I) ZKP BIH

(a) Žalbeni navodi

(i) Žalba odbrane optuženog Gorana Vujovića

49. Odbrana je svjesna da institut prihvatanja činjenica utvrđenih pravosnažnim odlukama Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (u daljem tekstu: MKSJ) igra važnu ulogu u krivičnim postupcima koji se vode pred Sudom BiH, prije svega u pogledu činjenice da se sam postupak zahvaljujući ovom institutu može značajno ubrzati. Međutim, ova odbrana smatra da je usljed činjenice što na rješenja o utvrđenim činjenicama nije dozvoljena žalba prije žalbe na presudu značajno ugrožava princip pravičnosti suđenja.

50. Odbrana smatra da se javlja problem što se predlaže Sudu da oslobodi Tužilaštvo tereta dokazivanja tih činjenica. A to dovodi do obrnute situacije, gdje se teret dokazivanja prebacuje na odbranu. Opći princip krivičnog prava određuje tužioca kao stranu koja je obavezna da „dokazuje“ krivičnu odgovornost svakog optuženog, po zakonom utvrđenom postupku.

51. U žalbi se također navodi da je odbrana u takvoj situaciji da treba da prezentira dokaze, da bi osporila činjenice koje je predložilo Tužilaštvo iako nema saznanje na osnovu čega i kako je prethodni Sud utvrdio postojanje određenih činjenica u nekom predmetu.

(ii) Žalba odbrane optuženog Željka Ilića

52. Odbrana smatra da je usljed činjenice što na rješenje o utvrđenim

činjenicama nije dozvoljena žalba prije žalbe na presudu značajno ugrožava princip pravičnosti suđenja.

53. U smislu navedenog stoji da Tužilaštvo predlaže prihvatanje činjenica, a da u isto vrijeme se ne izjašnjava o informacijama, dokazima kao načinu na osnovu kojeg su činjenice utvrđene. Kao i da nije poznato na koji način su osporavane te činjenice u prijašnjem predmetu i da li su osporavane, a prvostepeno vijeće ih je u svom rješenju prihvatilo kao utvrđene.

54. Ovom prilikom, odbrana koristi svoje pravo i ulaže žalbu na rješenje Suda o prihvatanju utvrđenih činjenica, a iz razloga jer optuženom Željku Iliću kao policajcu, pozorniku u jednoj nerazvijenoj opštini kao što je Bileća, apsolutno nisu mogle biti poznate utvrđene činjenice i stavovi ... , te tadašnjeg rukovodstva ove političke stranke, koje on nije bio član i koji su mu apsolutno neprihvatljivi s obzirom da je živio u

(b) Odluka Apelacionog vijeća

55. Član 297. stav 1. tačka i) ZKP BiH propisuje da bitna povreda odredaba krivičnog postupka postoji ako se presuda zasniva na dokazu na kome se po odredbama ZKP BiH ne može zasnivati. Naime, prema navedenoj zakonskoj odredbi dovoljno je da bude korišten nevaljani dokaz za donošenje presude, pa da se izvede zaključak o tome, da je učinjena bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz ove tačke.

56. Treba imati u vidu da nema posebnih formalnih pravila za ocjenu zakonitosti pojedinih, tačno određenih dokaza, nego Sud, u smislu člana 10. ZKP BiH, cijeni zakonitost svakog pojedinačnog dokaza prema okolnostima konkretnog slučaja.

57. Cijeneći naprijed navedene žalbene prigovore, Apelaciono vijeće iste nalazi neosnovanim, iz razloga što Zakon o ustupanju predmeta propisuje da se rješenje o prihvatanju utvrđenih činjenica može osporavati kroz žalbu na presudu, te ne dozvoljava posebnu žalbu protiv takvog rješenja. Stoga nije ni došlo do bitne povrede odredaba krivičnog postupka, niti do kršenja prava na pravično suđenje.

58. Naime, primarni cilj postupka prihvatanja utvrđenih činjenica je obezbjeđivanje ekspeditivnosti postupka. Prihvatanjem utvrđenih činjenica, vijeće postiže

ekonomičnost sudskog postupka na način da sažima postupak na ono što je najvažnije za izvođenje dokaza svake strane i eliminiše potrebu da se ponovno dokazuje činjenica koja je već presuđena u ranijim postupcima. Procesnopravni učinak primanja na znanje utvrđene činjenice ogleda se u tome što se teret dokazivanja u pogledu diskvalifikacije te činjenice u ovom slučaju prenosi na obje strane. Ukoliko jedna od strana u toku glavnog pretresa želi da ospori utvrđenu činjenicu koju je vijeće primilo na znanje, druga strana ima pravo (kako bi se osigurala pravičnost suđenja) da provede dokaze kojima osporava tačnost utvrđenih činjenica.

59. Apelaciono vijeće naglašava da je njegov prvi zadatak da osigura da optuženi ima ekspeditivno i pravično suđenje u skladu s članom 13. ZKP BiH i članom 6. stav 1. Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljem tekstu: EKLJP). Shodno tome, sve dok je ovaj princip zadovoljen, vijeće je dužno izbjegavati nepotrebno trošenje vremena i sredstava.

60. Naime, cilj zakonodavca prilikom davanja diskrecionog prava Sudu da prihvati „kao dokazane“ presuđene činjenice obuhvata ekonomičnost postupka, kao i zagovaranje prava optuženog na suđenje u razumnom roku, ali i uvažavanje svjedoka kako bi se smanjio broj sudova pred kojima oni moraju da ponove svoja svjedočenja koja često predstavljaju traumu za njih. Takva svrha je u skladu sa pravom optuženog da mu se sudi bez odlaganja kako to propisuje i član 13. ZKP BiH i član 6. stav 1. EKLJP. Ova svrha međutim, mora slijediti princip prezumpcije nevinosti. U protivnom ne bi se mogla izbjeći situacija da se dokazni postupak de facto okonča na štetu optuženog i prije nego se neposredno provedu svi dokazi u predmetu. Prihvatanje presuđenih činjenica „kao dokazanih“ ne isključuje poštivanje pretpostavke nevinosti. Vijeće smatra da su činjenice koje su ovdje prihvaćene dovoljne da tužilac izvede dokaze u vezi onoga na što se svaka činjenica odnosi bez potrebe za iznošenjem dodatnih dokaza. Kada su u pitanju prigovori odbrane da se prihvatanjem utvrđenih činjenica kao dokazanih krši prezumpcija nevinosti, pravo na odbranu kao i član 15. ZKP BiH, vijeće naglašava da zaista, opći princip krivičnog prava nalaže da je tužilac taj koji treba da dokazuje krivičnu odgovornost optuženog. Međutim, ovaj princip nije narušen prihvatanjem činjenica o kojima je već presuđeno, jer su te činjenice već bile utvrđene pred MKSJ, a da bi se ispoštovala pravičnost suđenja, stranke u svakom slučaju mogu tu činjenicu pobijati na suđenju i to na način da prezentiraju sudu dokaze koji dovode u pitanje istinitost činjenica o kojima je presuđeno. Prihvaćene činjenice se prihvataju kao mogućnost i iz njih ne proizilazi krivična

odgovornost optuženih. One u postupku predstavljaju jednu posebnu radnju dokazivanja i prvostepeno vijeće ih je tretiralo kao jedan od dokaza u postupku. Prihvatanje, kao dokazanih, činjenica utvrđenih u postupcima pred MKSJ nije u suprotnosti sa članom 6. EKLJP uz uslov da njihovo korištenje ne smije da dovede u pitanje pravičnost postupka kao cjeline.

61. Na osnovu svega naprijed navedenog, Apelaciono vijeće zaključuje da korištenjem dokaza, koji su sporni za braniocima optuženih, nisu povrijeđena prava osoba koje učestvuju u krivičnom postupku, niti su na taj način učinjene bitne povrede odredaba krivičnog postupka.

62. Shodno tome, Apelaciono vijeće nalazi žalbene navode branilaca, koji se odnose na bitne povrede odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka i) ZKP BiH, neosnovanim, te su kao takvi i odbijeni.

3. BITNA POVREDA ODREDBA KRIVIČNOG POSTUPKA IZ ČLANA 297. STAV 1. TAČKA J) ZKP BIH

(a) Žalbeni navodi

(i) Žalbeni navodi odbrane optuženog Gorana Vujovića

63. Odbrana u žalbi ističe da se optuženi Goran Vujović nikada nije teretio po komandnoj odgovornosti, pa odbrana nije ni izvodila dokaze na te okolnosti u toku postupka, tj. dokaze koji bi se odnosili na njegov *de facto* i *de iure* položaj kada je u pitanju odnos nadređeni podređeni. Vijeće je izvršilo intervenciju u činjeničnom opisu na način da je izostavilo elemente komandne odgovornosti, te je isti prilagodilo načinu izvršenja krivičnog djela za koje je optuženi Vujović i osuđen, tj. za nečinjenje iz člana 21. KZ BiH. Prema navodima odbrane, jasno je da Tužilaštvo nije dokazalo individualno učešće u krivičnom djelu za koje se tereti optuženi Goran Vujović, pa ni komandnu odgovornost za koju se nije ni teretio, ali zaključak prvostepenog vijeća koji interveniše u načinu učešća istog u krivičnom djelu itekako predstavlja prekoračenje optužnice, jer se na taj način u

potpunosti promijenio oblik njegove odgovornosti u izvršenju krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti.

64. Da bi prvostepeno vijeće moglo donijeti zaključak kao u paragrafu 423. o nečinjenju optuženog Gorana Vujovića, prema mišljenju odbrane, prvo bi trebalo razmotriti (a što vijeće nije uradilo) dokaze koji upućuju na to da je optuženi znao za navodna počinjena krivična djela, pa ako je znao da se u tom trenutku saglasio sa počinjenjem istih.

65. Odbrana smatra da je prvostepeno vijeće mijenjajući činjenični opis iz optužnice, odnosno izostavljajući dio koji se odnosi na oblik odgovornosti optuženog, učinilo bitnu povredu krivičnog postupka u smislu prekoračenja optužnice, s obzirom da je prvostepeno vijeće vezano činjeničnim supstratom, pa čak i kada činjenice ukazuju na oblik odgovornosti, odnosno o načinu učešća u krivičnom djelu.

66. Kako odbrana navodi, povreda zabrane *reformatio in peius* iz člana 307. ZKP BiH, a što je ovdje slučaj, predstavlja prekoračenje optužbe u odnosu na optuženog Gorana Vujovića, pa je i iz tog razloga učinjena bitna povreda iz ove tačke.

67. Vezano za tačku 3.a. i tačku 5. optužnice, tj. ubistvo Fehrata Avdića, u presudi je zajednička za prvo i drugooptuženog. U žalbi se ističe da prvostepeno vijeće vrši korekciju pa „ispravlja“ optužnicu u svojoj izreci na način da malo činjeničnog supstrata preuzima iz tačke 3.a. optužnice, a malo iz tačke 5. optužnice, pa nastaje totalno nova činjenična konstrukcija kako se ovaj događaj navodno desio, čime čini apsolutno bitnu povredu prekoračenja optužnice u pobijanoj presudi.

68. Da je prvostepeno vijeće prekoračilo optužbu odbrana nalazi i u tački 1. i 2. izreke presude. Naime, u optužnici u tačkama 1. i 2. prvooptuženi i drugooptuženi se terete da su planirali i naredili i organizovali deportaciju i protivpravna lišenja slobode lica nesrpske nacionalnosti iz tačke 1., dok se u izreci presude navodi da su prvooptuženi i drugooptuženi (...) vršeći progon omogućili i organizovali protupravna lišenja slobode i deportacije. Odbrana kako optuženog Gorana Vujovića, tako i optuženog Miroslava Duke, čitav postupak se branila da optuženi nisu ni planirali, niti naredili, protupravna hapšenja, deportaciju i nečovječno postupanje, a što i prvostepeno vijeće navodi u presudi.

69. Ako optuženi po prvostepenom vijeću nisu naredili, koji to onda konkretni dokazi upućuju na to da su organizovali i omogućili, o čemu pobijana presuda ne daje odgovor na to pitanje, (u donesenoj presudi vijeće ne daje nikakvo obrazloženje kako su isti

organizovali, odnosno kako su omogućili ta protivpravna hapšenja i zatvaranja lica bošnjačke nacionalnosti, nema opisa njihovih konkretnih radnji iz kojih proizlaze takve tvrdnje vijeća Suda), nego vijeće samo paušalno izvodi zaključak o načinu učešća optuženih u krivičnom djelu i to samo kako to isto vijeće navodi iz razloga njihovog obavljanja – obnašanja dužnosti načelnika i komandira SJB Bileća – njihovog položaja u inkriminisano vrijeme.

(ii) Žalba odbrane optuženog Miroslava Duke

70. U žalbi se ističe da iz izreke presude na strani 6. iste stoji da su hapšenja civilnih osoba nesrpske nacionalnosti proveli „pripadnici policije iz PS Bileća, te pripadnici paravojnih i vojnih formacija“. Nadalje, u izreci presude na strani 7., tačka 1. izmijenjene optužnice, također se ponavlja ista formulacija „*te paravojnih i vojnih formacija*“. Upoređivanjem izmijenjene optužnice od 21.03.2016. godine sa izrekom presude, prema mišljenju odbrane, dolazi se do nedvosmislenog zaključka da je prvostepeno vijeće rješavajući ovaj dio optuženja svojom izrekom prekoračio optužnicu.

71. Odbrani nije razjašnjeno kroz obrazloženje ili izreku šta znači PS Bileća? Odbrana ističe da nema dokaza u spisu da je na dan 10.06.1992. godine ili kasnije postojala Policijska stanica Bileća. Ovo je, kako se navodi, bitno i odlučno utvrđenje Suda, naročito kada se uzme u obzir da Sud utvrđuje svojstvo optuženog Miroslava Duke kao komandira stanice milicije u Stanici javne bezbjednosti Bileća, u toj istoj izreci i na istoj strani.

72. Odbrana naglašava da Sud u donošenju presude prekoračuje optuženje koje egzistira u izmijenjenoj optužnici, jer se ne drži tačno određenog datuma kao činjenične osnove u smislu člana 280. ZKP BiH, jer radnja hapšenja koja se lično optuženom Miroslavu Duki stavlja na teret nije bila predviđena izmijenjenom optužnicom u dane koji prethode ili prelaze dan 12.06.1992. godine, nego isključivo i jedino tog dana.

73. Da je Sud zaista primijenio ono što je napisano u paragrafu 49. presude i da je presudu zasnovao na onom što je svjedok A1 kazao na glavnom pretresu utvrdio bi da je dan 06.06.1992. godine ili bi prihvatajući izjavu iz 1996. godine ovog svjedoka prihvatio da je to 14.06.1992. godine. Međutim, Sud ne vjeruje svjedoku pa time samovoljno, bez ocjene ili obrazloženja ijednog drugog dokaza, utvrđuje potpuno pogrešno i drugačije, te

presudom zamagljuje vrijeme, a optužnicom je to vrijeme bilo jasno 12.06.1992. godine, pa će se takav postupak Suda pokazati kao poguban za pretpostavku nevinosti i pravilo *in dubio pro reo*, te na pravilnost i zakonitost presude.

(iii) Žalba odbrane optuženog Željka Ilića

74. Žalbom se ukazuje da bi opravdali svoju tvrdnju iz presude o postojanju širokog i sistematičnog napada vijeće pribjegava objašnjavanju postojanja takvog napada čak i u 1991. godini, na koji način je prekoračena optužba i počinjena bitna povreda postupka.

(b) Odluka Apelacionog vijeća

75. Odredbom člana 297. stav 1. tačka j) ZKP BiH propisano je da bitna povreda odredaba krivičnog postupka postoji u slučaju ako je optužba prekoračena.

76. Naime, u pogledu prekoračenja optužbe, ovu povredu odredaba krivičnog postupka Sud može učiniti samo u izreci presude. Apelaciono vijeće ukazuje na odredbu člana 280. stav 1. ZKP BiH, kojom je propisano da se presuda može odnositi samo na osobu koja je optužena i samo na djelo koje je predmet optužbe sadržane u potvrđenoj optužnici. U tom smislu zakon zahtijeva postojanje subjektivnog i objektivnog identiteta između optužbe i presude.

77. Pitanje subjektivnog identiteta presude i optužbe rješava se provjerom identiteta osobe u pogledu koje je proveden krivični postupak i donesena prvostepena presuda. Objektivni identitet djela je sačuvan ukoliko je djelo u presudi isto ili samo drugačije od onog iz optužbe, ali nikada ne smije biti teže za optuženog od onog iz optužbe. Presuda i optužba moraju imati za svoju osnovu ne samo identičan događaj iz prošlosti, već presuda ne smije izaći iz granica opisa tog događaja kako ga je dala optužba.

78. Objektivni identitet optužbe ustvari predstavlja događaj o kojem se sudi i o njemu mora postojati istovjetnost između činjeničnog opisa iz optužbe i presude koja je na temelju njega donesena. One činjenice koje nisu bitne za samu radnju ostvarenja krivičnog

djela, a Sud ih doda ili oduzme iz činjeničnog opisa optužbe, ne predstavljaju izmjenu identiteta djela i one su dopuštene.

79. Cijeneći žalbeni prigovor odbrane da je prvostepeno vijeće iz činjeničnog opisa optužnice izbacilo elemente komandne odgovornosti, Apelaciono vijeće nalazi da se optuženi Goran Vujović nikada nije ni teretio po osnovu komandne odgovornosti. To što je prvostepeno vijeće izvršilo korekciju činjeničnog opisa kako bi prilagodilo opis sa dokazanim činjenicama, odnosno izmijenilo način učinjenja krivičnog djela, ne znači po automatizmu da je i prekoračilo optužbu. Funkciju Gorana Vujovića, kao načelnika SJB Bileća, prvostepeno vijeće je cijeno samo kod dokazivanja autoriteta i ugleda koji je optuženi imao.

80. Naime, Sud prilikom donošenja odluke nije vezan za prijedlog Tužilaštva o pravnoj ocjeni djela, pa opisani činjenični supstrat iz optužnice Sud može i smije podvesti i pod drugu pravnu kvalifikaciju krivičnog djela pazeći pri tome da u potpunosti riješi predmet optužbe i da optužbu ne prekorači. Sud je ovlašten da izvrši izmjene činjeničnog opisa koje se kreću u granicama kriminalnog događaja, smije podesiti i prilagoditi način učinjenja krivičnog djela, ali u tome mora postupati vrlo oprezno.

81. Dakle, odbrana nije dovedena u položaj da ne zna za šta se njihovi branjenici terete, te da zbog toga nisu bili u mogućnosti da pripreme adekvatnu odbranu. Jedino kod potpuno dosljednog poštovanja identiteta optužbe i presude optuženom se može osigurati djelotvorna odbrana, jer on zna što mu se stavlja na teret, pa može protiv takvih optužbi, koje su mu poznate, pripremiti učinkovitu odbranu, što u slučaju prenošenja funkcija tužioca na sudiju ne bi bilo moguće. U tom pogledu, prvostepeno vijeće nije prešlo granicu dozvoljenog intervenisanja u činjenični opis iz optužnice, te je pravilno utvrdilo da lični doprinos optuženog Gorana Vujovića u izvršenju inkriminiranih radnji, poprima oblik ličnog učešća optuženog u izvršenju krivičnog djela nečinjenjem, a čije radnje se ogledaju u propuštanju da, kao načelnik SJB Bileća, spriječi nastupanje zakonom zabranjene posljedice.

82. Kada je u pitanju žalbeni prigovor odbrane, da je prvostepeno vijeće izvršilo spajanje dvije tačke optuženja, a vezano za oštećenog Fehrata Avdića, Apelaciono vijeće ističe da se time optuženim nije stavila veća količina inkriminacija na teret, niti se predmetni događaj izmijenio. Dakle, čitanjem optužnice i izreke presude, dolazi se do logičnog zaključka da prvostepeno vijeće nije napravilo novu činjeničnu konstrukciju koja

je u bitnom drugačija u odnosu na izvornu, kako to žalba neosnovano ukazuje. Naime, postoji vezanost Suda za događaj, što ga optužba inkriminira, a kakav u pojedinostima proizađe iz rezultata glavnog pretresa. Optužba nije prekoračena sve dok se presuda kreće u granicama kriminalnog događaja kakav se stvarno odigrao, bez obzira na to je li on tačno u cijelosti obuhvaćen optužnicom.

83. Naime, radnje izvršenja optuženih Gorana Vujovića i Miroslava Duke su međusobno povezane, te se ne može samim tim odvojiti ni činjenični opis iz izreke presude, kao ni obrazloženje, s obzirom da su optuženi povezani funkcijama i dužnostima koje su vršili u SJB Bileća, iako su različito rangirani, dakle svako u okvirima svojih nadležnosti i ovlaštenja, te se u konkretnom slučaju radi o istom oštećenom licu. Pri tome, treba naglasiti da se iz činjeničnog opisa jasno vidi doprinos oba optužena pojedinačno u izvršenju predmetnog krivičnog djela, a što je prvostepeno vijeće pravilno utvrdilo, iako žalbe tvrde suprotno.

84. Dalja individualizacija radnji izvršenja bi samo dovela do toga da je činjenično stanje podijeljeno na više identičnih tačaka optuženja, s razlikom u optuženim licima, što nikako ne bi doprinijelo boljem razumijevanju činjeničnog opisa krivičnog djela, a time ni argumentacije Suda.

85. Pravilno se žalbom branioca optuženog Miroslava Duke ukazuje da se u pobijanoj presudi miješaju termini SJB Bileća i PS Bileća, međutim, Apelaciono vijeće smatra da se radi o kolokvijalnom terminu, s obzirom da su se svjedoci različito izražavali prilikom davanja iskaza, a iz izvedenih dokaza jasno i nedvosmisleno proizilazi da je u inkriminisano vrijeme optuženi Goran Vujović bio načelnik SJB Bileća, optuženi Miroslav Duka komandir u SJB Bileća, a optuženi Željko Ilić policajac u SJB Bileća, kako je i navedeno u izreci pobijane presude. S obzirom da se predmet optužbe može riješiti samo izrekom presude, jer je presuđena stvar (res iudicata) samo ono što je navedeno u izreci presude, i samo to obavezuje, navedeni propust prvostepenog vijeća, da kroz obrazloženje pobijane presude dosljedno koristi isti termin, odnosno SJB Bileća, ne čini pobijanu presudu nepravilnom i nerazumljivom. Stoga, Apelaciono vijeće odbija kao neosnovan žalbeni prigovor odbrane, koji je istaknut u tom pravcu, te ističe da će se u ovoj presudi pozivati na dijelove iz pobijane presude, a da pri tome neće mijenjati termine kojima se koristilo prvostepeno vijeće.

86. Također, ovo Vijeće nalazi da se iz izreke pobijane presude vidi da se u istoj

navode i vojne i paravojne snage koje su također učestvovala u inkriminiranim događajima, što je i sasvim logično, s obzirom da su se svjedoci izjašnjavali o njihovom prisustvu. Međutim, to ne znači da se optuženim u ovom predmetu stavljaju na teret i njihove radnje, nego samo ono što su oni konkretno učinili ili propustili da učine, a navode se u kontekstu širokog i sistematičnog napada za inkriminirani period.

87. Nesporno je utvrđeno u pobijanoj presudi da se na osnovu provedenih dokaza, naročito iskaza svjedoka¹ koji su početkom juna 1992. godine živjeli na području opštine Bileća i okolnih naselja, zatim materijalne dokumentacije, kao i prihvaćenih utvrđenih činjenica iz predmeta Krajišnik i Brđanin, dolazi do zaključka da je u periodu od početka mjeseca juna pa do kraja mjeseca decembra 1992. godine, na području opštine Bileća postojao širok i sistematičan napad, koji je bio isključivo usmjeren protiv civilnog nesrpskog stanovništva navedene opštine, i to preduzetog od strane pripadnika aktivnog i rezervnog sastava policije, te dijelom vojske i paravojnih jedinica Srpske Republike Bosne i Hercegovine.

88. Međutim, iz provedenih dokaza također jasno proizilazi da su najviše tokom mjeseca juna 1992. godine, a djelimično i mjeseca jula iste godine, na području opštine Bileća, provedena masovna i pojedinačna hapšenja, odnosno lišenja slobode velikog broja civilnih osoba nesrpske nacionalnosti, koja hapšenja su proveli pripadnici tadašnje SJB u Bileći, i to kako aktivnog tako i rezervnog sastava, kojima su u to vrijeme optuženi bili direktno nadređeni, u vidu načelnika SJB Bileća (optuženi Vujović), odnosno komandira SJB Bileća (optuženi Duka).

89. Kako se u pobijanoj presudi navodi, činjenica jeste da su svjedoci spominjali i ljude iz Gacka i Nevesinja, kao i pripadnike vojske, međutim ovo Vijeće, kao i prvostepeno, cijeni da je njihova uloga bila minorna, odnosno nesporna je činjenica da je akcija hapšenja bila u organizaciji PS Bileća, odnosno da su istu organizovali čelni ljudi iz PS Bileća, prije svega načelnik Vujović i komandir Duka (koji je nerijetko i sam učestvovao u privođenjima), dok je uloga pripadnika vojske i paravojske bila više kao ispomoć, posebno ako se ima u vidu činjenica da su sva uhapšena lica dovođena isključivo u zgradu PS Bileća.

¹ Svjedoci: Edin Bajramović, Ramiz Babović, A1, A8, A5, Enver Avdić, Miralem Čamo, Mesud Bajramović, Asim Đapo, A3, Nezir Đapo i drugi.

90. Neosnovanim se ukazuje i žalbeni prigovor odbrane optuženog Miroslava Duke u pogledu vremenske odrednice za inkriminirani događaj u kojem je optuženi lično učestvovao u hapšenju, budući da prvostepeno vijeće utvrđivanjem pobližeg, tačnijeg vremena ostvarenja krivičnog djela ne narušava identitet optužbe do mjere da bi se zbog toga radilo o drugom djelu, pa ni drukčijem, jer se time ne dovodi u pitanje inkriminirani događaj, niti se radi o odlučnoj činjenici da bi time bilo dovedeno u pitanje bitno obilježje krivičnog djela za koje je optuženi oglašen krivim. Na takvo utvrđenje prvostepeno vijeće je bilo ovlašteno jer se njime ne dira u kvalifikaciju djela, niti se na bilo koji drugi način dovodi u pitanje identitet djela iz optužbe. Dakle, u konkretnom slučaju radi se o preciziranju činjeničnog opisa djela, prema činjeničnom stanju utvrđenom tokom dokaznog postupka, na koje je prvostepeno vijeće bilo ovlašteno, jer nema nikakve dvojbe da se i nakon te izmjene presuda odnosi na djelo koje je predmet optužbe.

91. Nakon što je ocijenilo žalbeni prigovor odbrane optuženog Željka Ilića da je prvostepeno vijeće prekoračilo optužbu, tako što je u presudi navelo da je širok i sistematičan napad bio i u 1991. godini, Apelaciono vijeće zaključuje da nije došlo do navedene povrede, iz razloga što se u obrazloženju pobijane presude, u paragrafu 103., navodi da je prvostepeno vijeće analizom iskaza svjedoka, zaključilo da su se napetost i tenzije na području opštine Bileća osjećali već krajem 1991. godine, tačnije od jeseni, te godine kada je formirana Srpska autonomna oblast Hercegovina (SAO Hercegovina). U periodu koji je uslijedio, sve do juna mjeseca 1992. godine, postavljaju se punktovi od strane srpskih snaga za kontrolu ulazaka i izlazaka u Bileću, po gradu se pojavlju razne vojne formacije, tačnije rezervisti koji su odlazili na ratišta u Dubrovnik, a koji su se stacionirali u samom gradu, te demonstriraju silu pucanjem iz naoružanja, što sve izaziva strah kod domaćeg nesrpskog stanovništva.

92. Dakle, prvostepeno vijeće je u obrazloženju pobijane presude navelo da je cijeneći iskaze svjedoka došlo do navedenih informacija, što odmah ne ukazuje da se optuženim stavlja na teret i taj vremenski period, te da su time dovedeni u nepovoljniji položaj, nego se samo radi boljeg razumijevanja pravi uvod u dešavanja koja su predmet optužbe, pa samim tim nije ni došlo do bitne povrede na koju žalba ukazuje.

93. Ovo Vijeće će dati detaljnije obrazloženje za navedene prigovore u dijelu presude koji se odnosi na činjenično stanje, kako se ne bi ponavljalo u argumentaciji, a ni žalbe branilaca ne vrše strogu distinkciju između istaknutih prigovora, te se isti međusobno

prepliću i ponavljaju.

94. Slijedom navedenog, Apelaciono vijeće nalazi da su neosnovani istaknuti žalbeni prigovori u pogledu povrede iz člana 297. stav 1. tačka j) ZKP BiH, te da prvostepeno vijeće nije prekoračilo optužbu kada je preciziralo činjenično stanje u izreci presude, a, bitno je istaći, navedena intervencija Suda nije učinjena na štetu optuženih.

4. BITNA POVREDA ODREDABA KRIVIČNOG POSTUPKA IZ ČLANA 297. STAV 1. TAČKA K) ZKP BiH

(a) Žalbeni navodi

(i) Žalba Tužilaštva BiH

95. Tužilaštvo smatra da je Sud donošenjem pobijane presude počinio bitne povrede odredaba krivičnog postupka, tako što pobijana presuda ne sadrži jasne i pravilne razloge na kojima se temelji, a posebno ne sadrži razloge o odlučnim činjenicama, dok su nasuprot tome navedeni razlozi presude u potpunosti protivriječni i kontradiktorni, kako provedenim dokazima, tako i pojedinim razlozima presude, što ukazuje na zaključak da su izneseni razlozi pobijane presude utemeljeni na proizvoljnim i paušalnim ocjenama prvostepenog vijeća, a ne na stvarno utvrđenim činjenicama koje su ustanovljene tokom provođenja dokaznog postupka.

(ii) Žalba odbrane optuženog Gorana Vujovića

96. Žalbom se ukazuje da u obrazloženju kada se vijeće bavi zaključcima o postojanju širokog i sistematičnog napada vodilo se zakonskim elementima širokog napada što bi predstavljalo postojanje široke razmjere počinjenih djela i broja žrtava, što vijeće utvrđuje u paragrafima 75. i 76. pobijane presude. Termin rasprostranjen odnosi se na napad koji je po svojoj prirodi opsežan i usmjeren protiv velikog broja lica. Odbrana se pita ako je prema

navodima iz presude cca oko 150 pripadnika bošnjačke nacionalnosti bilo predmet ovog rasprostranjenog napada od strane optuženih, šta je sa ostalih 1800 pripadnika bošnjačke nacionalnosti koji su živjeli na području Bileće ili ako ćemo ići u banalnosti, ako je jedno lice hrvatske nacionalnosti bilo predmet progona prema optužnici, šta je sa ostalim pripadnicima te nacionalnosti kojih je na području opštine Bileća prije izbijanja oružanog sukoba u Bosni i Hercegovini po popisu bilo 39. S tim u vezi odbrana zaključuje da napad nije bio opsežan i usmjeren protiv velikog broja lica nesrpskog stanovništva, na što ukazuju i određene činjenice, koje prvostepeno vijeće nije uopšte cijenilo, te odbrana želi ukazati na neke iskaze svjedoka, a koji iskazi u potpunosti negiraju krivično djelo progona. To su: Siniša Samardžić, Ismet Ovčina, Meho Gabela, Sabrija Eminović, Nagib Eminović, Milan Pavičić, Hadžo Čatović.

97. Nadalje, kod elementa sistematičnosti napada, prvostepeno vijeće navodi činjenicu da se izvođenje napada vršilo po ustaljenom i uhodanom obrascu. Ako se kaže da je nešto ustaljeno i uhodano to bi značilo da se nešto više puta ponavljalo. Ovakav stav vijeća je apsolutno suprotan iskazima svjedoka koje su tužilac i odbrana prvooptuženog i drugooptuženog predložili da budu saslušani, a to su: A5, Rasim Murguz, Enver Avdić, Miralem Čamo, Amir Čamo, Mesud Bajramović, Asim Đapo, A3, Ahmet Čamo, Zajko Bajramović. Na osnovu ovih iskaza, prema riječima odbrane, jasno se može zaključiti da su se 10.06.1992. godine desila hapšenja i da se ništa nije dešavalo prije 10.06.1992. godine, a i samo to hapšenje od strane naoružanih pripadnika paravojske je bilo incidentno (odbrana ukazuje na predmet Najdan Mlađenović i dr.). Tako ni na području opštine Bileća, kako tvrdi odbrana, nije bilo uhodanih napada po određenom obrascu prije 10.06.1992. godine kada su se desila ova nasumična hapšenja.

98. Da bi opravdali svoju tvrdnju iz presude o postojanju širokog i sistematičnog napada, vijeće pribjegava objašnjavanju postojanja takvog napada čak i u 1991. godini. Pa tako u paragrafu 123. vijeće navodeći činjenice koje ukazuju na postojanje sistematičnosti napada i na činjenicu slanja poziva za mobilizaciju vojno sposobnom stanovništvu, a koje se dešavalo početkom 1992. godine, a što prevazilazi vremenski okvir iz optužnice i presude, protiv kojeg se čak optuženi nije ni branio, s obzirom da mu nisu stavljana krivična djela na teret prije juna 1992. godine, a niti djela koja su počinjena prije proglašenja ratnog stanja u Bosni i Hercegovini.

(iii) Žalba odbrane optuženog Miroslava Duke

99. Zaključujući ko je učestvovao u lišenju slobode, te da su to bili policajci PS Bileća (uz pretpostavku da je Sud možda mislio na milicajce i policajce policijske stanice, a ne nešto treće ili upravo nešto treće), Sud čini i bitnu povredu odredaba krivičnog postupka u smislu člana 297. stav 1. tačka k) ZKP BiH, jer je onda izreka presude prvenstveno nerazumljiva (Duka je komandir stanice milicije, u lišenju učestvuju pripadnici policije PS Bileća), nadalje ovakva izreka nema osnov u bilo kojem izvedenom dokazu na glavnom pretresu, stoga nema ni razloga o ovoj odlučnoj činjenici u obrazloženju presude, niti u izvedenom dokazu na glavnom pretresu.

100. Paragrafom 192. Sud će utvrditi da je optuženi Miroslav Duka bio komandir „u SJB Bileća“, paragrafom 193. Sud će utvrditi da je optuženi Miroslav Duka bio komandir „SJB Bileća“ iako ni jedan dokaz o tome ne govori, niti je iko od svjedoka to potvrdio, pa odbrana postavlja pitanje vladanjem činjeničnih navoda u predmetnoj krivičnopravnoj stvari, odnosno dokaza na ove okolnosti da je optuženi Miroslav Duka „komandir SJB“, što presudu čini neobrazloženom, ali i nerazumljivom i konfuznom. Odbrana napominje da je optuženi Miroslav Duka tokom obrazloženja presude evoluirao i do „komandira PS“ kako to Sud zaključuje u paragrafu 245. pobijane presude.

101. Odbrana dalje u žalbi navodi da paragraf 246. presude govori o tome da je Sud zaključio da su u hapšenjima učestvovali pripadnici „drugih stanica javne bezbjednosti“ (u izreci pripadnici policije iz PS Bileća) kao i pripadnici vojske i paravojske, s tim da Sud konstatuje da se niko od svjedoka nije mogao opredjeliti kojim bi to stanicama javne bezbjednosti, kojoj vojsci ili paravojsci, oni pripadali. Pored ovog nedvosmislenog utvrđenja Suda slijedi paragraf 249. presude u kojem Sud sada utvrđuje „kao i pripadnike vojske“, međutim vijeće cijeni da je njihova uloga bila „minorna“. Opisujući dalje ulogu vojske i paravojske Sud u obrazloženju ide do toga da ulogu vojske i paravojske sada kvalifikuje „više kao ispomoć“.

102. Stoga odbrana smatra da izreka presude da su hapšenja vršile vojne i paravojne snage prosto nije obrazložena, a kada se ima u vidu da je to pitanje Sud razrješavao kroz najmanje dva paragrafa 246. i 249. presude, onda je i obrazloženje samo sebi kontradiktorno, a posebno je nekonzistentno sa izrekom presude, što izreku čini nerazumljivom, a u odlučnoj činjenici neobrazloženom, te se nameće upravo onakvom

kakva se ne može do kraja ispitati u smislu člana 297. stav 1. tačka k) ZKP BiH.

103. Žalbom se ukazuje da u izreci pobijane presude jasno stoji da su vojska i paravojska prepotčinjena policiji, a dokaza o tome nema, niti ih Sud može pomenuti, a kamoli cijeniti, prema mišljenju odbrane. Odbrani je posebno zbunjujući zaključak Suda sa aspekta neobrazloženosti odlučnih činjenica da su vojska i paravojska učestvovala, kao prepotčinjene policiji u hapšenju (bez usmene naredbe, pismene i drugih dokaza), i to onaj iz paragrafa 254. presude, gdje Sud zaključuje da su hapšenja izvršili pripadnici aktivnog i rezervnog sastava PS Bileća.

104. U žalbi se također ističe da se odredbom člana 290. stav 1. ZKP BiH nalaže da pismeno izrađena presuda mora potpuno odgovarati presudi koja je objavljena. U tom pogledu se navodi da pismeno izrađena presuda - otpravak od 02.09.2016. godine ne odgovara javno objavljenoj presudi od dana 08.07.2016. godine. Naime, pismeno izrađena presuda na strani 9., dio pod tačkom 4., poslije 1992. godine, sadrži riječ koja nije objavljena dana 08.07.2016. godine, a to je riječ „zajedno“.

105. Nepoštovanje odredbe člana 290. stav 1. ZKP BiH direktno će uzrokovati da Sud za ovu tačku u dijelu postojanja zajedničkog dolaska trojice ljudi pred kuću oštećenog A1 nema razloga o ovoj odlučnoj činjenici koja je izrekom presude utvrđena, iako je suprotna javno objavljenoj presudi, jer Sud ne daje razloge koji dokaz potkrepljuje takvo utvrđenje Suda.

106. Paragrafom 338. Sud je definitivno opredjelio „svakako da su to organizovali na način da su upravo pripadnici policije izvršili hapšenja, privođenja, da su uzimali izjave, te obezbjeđivali objekte u kojima su se nalazili zatočeni civili“ (sad u obrazloženju nema više vojske i paravojske). Ovaj paragraf je sa druge strane, prema mišljenju odbrane, djelimično suprotan paragrafu 306. pobijane presude.

107. U žalbi se također navodi da ako je Sud paragrafom 338. utvrdio da su optuženi Duka i Vujović organizovali, a paragrafom 306. da su bili „ključna karika“, onda je presuda apsolutno nerazumljiva, neobrazložena, nejasna, nepravilna i nezakonita i ne može se do kraja ispitati. Sudu kao da je bilo teško da prihvati sopstveno utvrđenje o nepostojanju UZP-a, nego paragrafom 306. miješa različite vidove učešća, pa je nejasno da li je obrazloženje izreke presude o odgovornosti optuženog Duke to što je on „ključna karika“ ili to što je on „organizator“ koji samostalno, po izreci presude, a opet dijeleći umišljaj kao saizvršilac očigledno dogovarao, organizovao hapšenja. A što se tiče

organizacije smještanja isti je kao saizvršilac u smislu člana 29. KZ BiH, isto organizovao, uz njegovu saglasnost i znanje, bez ičije naredbe o smještaju ili hapšenju.

108. Iz paragrafa 306. presude stoji da je definitivni i konačan cilj bio protjerivanje sa teritorije Bileće nesrpskog stanovništva. Kako odbrana ističe nema jasnog i nedvosmislenog obrazloženja presude u vezi sa znanjem i sprovođenjem napada kao organizatora istog, u sistematskom lišenju slobode civila nesrpskog stanovništva, te njihovom smještaju s ciljem definitivnog progona.

109. U žalbi se dalje navodi, pošto je naredba da su optuženi Vujović i/ili Duka naredili hapšenje nedokazana, i *de iure* i *de facto* ne postoji, postavlja se pitanje kojom to aktivnom radnjom je optuženi Miroslav Duka organizovao hapšenje civila nesrpske nacionalnosti.

110. Nadalje, Sud u nekoliko paragrafa konstatuje navodnu aktivnost optuženog Miroslava Duke koju ne obrazlaže nigdje (paragrafi 249., 306., 301. ...). Prema mišljenju odbrane, vrlo je interesantno kako Sud nigdje ne govori o tim činjenicama. Nigdje u ovim paragrafima koji pripisuju hapšenja optuženog Miroslava Duke neće se moći pronaći imena saslušanih svjedoka koji su potvrdili da ih je optuženi Miroslav Duka lično uhapsio, neće se pomenuti materijalni dokaz koji će potvrditi da je Duka lično na licu mjesta hapsio civile nesrpske nacionalnosti. Naredbe nema, razložne i obrazložene aktivnosti optuženih Vujovića i Duke nema, stoga je, najjednostavnije rečeno da je zaključak o postojanju organizovanja hapšenja i smještanja od strane milicije prosto neobrazložen.

111. Paragrafom 269. pobijane presude Sud je utvrdio da je svjedok A1 kazao da je lično optuženi Duka učestvovao u njegovom hapšenju. Naime, odbrana smatra da to nije tačno, s obzirom da je svjedok A1 zapravo zamijenio identitet osobe koja ga možda jeste uhapsila jednog od niza izrečenih datuma, kao datuma hapšenja ovog svjedoka.

112. Pitanje postojanja širokog napada Sud je rješavao počevši od paragrafa 74., pa nadalje. Sud je, kako tvrdi odbrana, u odnosu na ovaj dio presude počinio bitne povrede odredaba krivičnog postupka predviđene članom 297. stav 1. tačka k) ZKP BiH, jer je izreka presude prvenstveno nerazumljiva, kontradiktorna razlozima presude, nema razloga o odlučnim činjenicama, nema odlučnih činjenica uopšte.

113. Sistematičnost i širina napada izreka presude vezuje za vojsku, policiju i paravojsku, i to onu iz Srpske Republike BiH, a tek potom za Republiku Srpsku. Prema

mišljenju odbrane, Sud ne daje razloge o tome da je u vremenskom periodu od početka juna pa do kraja decembra postojala Srpska Republika BiH. Kako se u žalbi navodi, ovo čini izreku presude neobrazloženom, ali i nerazumljivom kada se analizira obrazloženje iz paragrafa 129. pobijane presude, kojim paragrafom Sud upravo utvrđuje postojanje napada, neophodne širine i sistematičnosti počev od juna do kraja decembra 1992. godine.

114. Nadalje, kada Sud obrazlaže da je napad postojao od početka juna i da je bio počinjen od strane vojske i paravojske, također Sud ne daje obrazloženje na osnovu kojih dokaza Sud utvrđuje da je u napadu učestvovala vojska i paravojska, a posebno koja vojska i koja paravojska, ali i to unosi u izreku presude, pogotovo vojska i paravojska Srpske Republike BiH koja ne postoji od 09.01.1992. godine.

115. U pogledu postojanja ratnog stanja i utvrđenja u izreci presude nema ni jednog jedinog dokaza na koji se Sud u obrazloženju presude pozvao da bi ovu kvalifikaciju utvrdio i objasnio.

116. Paragrafom 122. presude Sud je govorio o razlozima utvrđenja da je napad bio širok i sistematičan. Utvrđenje Suda da je napad bio širok isti bazira na postojanju široke razmjere hapšenja nesrpskog stanovništva. Sud ne daje dovoljno argumentacije kroz analizu iskaza svjedoka o tome da se radi o širokim razmjerama, osim što Sud sam zaključuje u paragrafu 138. da je riječ o enormnom broju uhapšenih. U tom pogledu se žalbom ukazuje da je Sud na okolnosti enormnog broja analizirao izjave 9 svjedoka Tužilaštva, a ni jednog svjedoka odbrane na ove okolnosti nije cijenio, a mogao je utvrditi, eventualnom analizom izjava svjedoka odbrane, bitne činjenice na okolnosti širine.

117. Na okolnosti sistematičnosti napada i bitnih povreda u vezi sa istim, bitno će biti da se obrazloženje razloga zašto postoji sistematičnost iz paragrafa 123. uporedi i sa razlozima odbijanja postojanja UZP-a iz paragrafa 575. i dalje, ali kratko i na paragraf 83. pobijane presude, s obzirom da je ova utvrđena činjenica poslužila vijeću da govori o sistematičnosti.

118. Paragrafom 123. sistematičnost je objašnjena kroz 5 koraka, i to pozivanje na mobilizaciju, odbijanje muslimana da se odazovu, otpuštanje s posla muslimana, hapšenje, odvođenje u zgradu starog zatvora. Sagledavajući ove korake kako ih je Sud utvrdio u paragrafu 123. sa izrekom presude, odbrana zaključuje da je Sud utvrdio da je napad postojao u periodu od početka juna 1992. godine, kao inkriminisanog perioda u

osuđujućem dijelu presude o postojanju napada. Ovakvo obrazlaganje sistematičnosti govori u prilog postojanju bitne povrede odredaba krivičnog postupka, jer Sud ne daje razloge u obrazloženju presude, paragraf 123. o odlučnoj činjenici koju izrekom utvrđuje (sistematičnost), ni u pogledu svijesti, ni u pogledu htijenja da se urade, organizuju provedu koraci iz paragrafa 123. presude, a što izreku presude čini konfuznom nejasnom i kontradiktornom razlozima presude.

119. Iste povrede pratiće i dio obrazloženja presude koji govori o znanju optuženog Miroslava Duke o postojanju napada, kao i tome da su njegova djela dio tog napada, te će dati zaključiti da je primjena paragrafa 124. presude, potpuno van konteksta osuđujućeg dijela presude u pogledu trajanja napada sa aspekta navodnog umišljaja optuženog Miroslava Duke, a to je početak juna 1992. godine. U tom pravcu Sud će paragrafom 152. definitivno utvrditi da je pozicija optuženog Miroslava Duke ta koja je u najvećoj mjeri opredijelila Sud da utvrdi znanje o napadu. Drugo o čemu Sud govori kao razlogu znanja jesu aktivnosti optuženog Miroslava Duke, a onda se ne obrazlaže u čemu se ogleda aktivnost istog. Samo se u paragrafu 148. govori ponovno o omogućavanju koje ne podrazumijeva isključivo činjenje, zatim i o organizovanju koje mora imati suštinsku aktivnost kao bit organizacije nečega.

120. Odbrana ističe da nema dokaza subjektivne ili objektivne prirode koji bi ukazao da je optuženi Miroslav Duka preduzeo bilo kakvu aktivnost u organizaciji hapšenja ili smještaja (naredba i sl.). znanje i saglasnost nisu elementi direktnog umišljaja, zato ne može ni postojati organizacija koju provodi optuženi Miroslav Duka.

121. Propustom Suda da cijeni dokaz odbrane optuženog Miroslava Duke O2-28, u smislu bitne povrede neocjenjivanja dokaza odbrane, kako materijalne, tako i subjektivne prirode, je suštinski bitno za utvrđivanje relevantnih činjenica u vezi sa postojanjem odnosno nepostojanjem deportacije kao zločina protiv čovječnosti za koje je optuženi oglašen krivim.

122. Paragrafom 287. Sud će utvrditi na osnovu „brojnih materijalnih dokumenata“ (nema identifikacije kojih to brojnih) da su iz Đačkog doma dana „06.10.1992. godine“ „pušteni u većem broju“. Izreka presude će kazati kako se radi o 05.10.1992. godine. Stoga odbrana ističe da ovakvim obrazloženjem datuma puštanja kao odlučne činjenice sud čini bitnu povredu odredaba kivičnog postupka, jer ne daje razloge o odlučnoj činjenici u izreci presude, tj. o datumu „puštanja“.

123. Ujedno, istim dijelom izreke (tačka 1. izmijenjene optužnice, strana 7. presude) presude stoji da su dana 05.10.1992. godine, deportovani, a ne pušteni kako Sud utvrđuje u paragrafu 287. presude, ponovno dovodi do bitne povrede u vidu nerazumljivosti presude (miješa se činjenična osnova i pravna kvalifikacija), zbog kontradiktornosti obrazloženja presude sa izrekom. Također Sud ne daje razloge o odlučnim činjenicama – datum (5 ili 6.10.1992. godine).

(iv) Žalba odbrane optuženog Željka Ilića

124. Odbrana smatra da optužba nije apsolutno predlagala niti izvodila dokaze na glavnom pretresu o širokom i sistematičnom napadu vojnih, paravojnih i policijskih jedinica Srpske Republike BiH. Nasuprot ovakvom utvrđenju Suda, odbrana smatra da se na osnovu izvedenih dokaza moglo objektivno utvrditi da je lišavanje slobode i privođenje jednog broja stanovnika bošnjačke nacionalnosti u toku juna 1992. godine vršeno od paravojnih jedinica i pripadnika vojske u kojim aktivnostima nisu učestvovali pripadnici policije. Također se moglo zaključiti na osnovu izvedenih dokaza da je kod jednog broja stanovnika bošnjačke nacionalnosti pronađeno vojno oružje i eksploziv, a što je bio razlog da pripadnici policije izvrše pretres i privođenja ovih lica.

125. U pronalaženju oružja, vršenju pretresa i privođenju ovih Bošnjaka, postupao je optuženi Željko Ilić u svojstvu policajca i po naređenju svojih pretpostavljenih, tim licima je izdao potvrdu o oduzetim predmetima, tj. oružju i eksplozivu, te ista predao dežurnom u stanici policije, sa kojim radnjama se i završavaju njegova ovlaštenja.

126. Da optuženi nije postupao sa diskriminatornom namjerom u smislu djela progona prema nesrpskom stanovništvu, a u okviru širokog i sistematičnog napada prema nesrpskom stanovništvu, ukazuje svjedočenje svjedoka odbrane Z1, a kojeg prvostepeno vijeće uopšte ne cijeni. U tom smislu, odbrana skreće pažnju Apelacionom vijeću da je na glavnom pretresu saslušan zaštićeni svjedok Z1, lice bošnjačke nacionalnosti, koji je na glavnom pretresu ubjedljivo svjedočio o humanom i nesebičnom ponašanju policajca Željka Ilića, a o tome da je njegovom pritvorenom ocu u prostorijama Starog zatvora donosio hranu i cigarete. Stoga je prema mišljenju odbrane jasno da element rasprostranjenosti nije ispunjen kao takav u svojoj osnovi.

127. Također se ukazuje da ni na opštini Bileće nije bilo uhodanih napada po određenom obrascu prije 10.06.1992. godine kada su se desila ova nasumična hapšenja, a i od pojedinih pripadnika paravojnih jedinica iz Republike Crne Gore koje ponašanje pripadnici SJB Bileća nisu mogli spriječiti.

128. Da bi opravdali svoju tvrdnju iz presude o postojanju širokog i sistematičnog napada vijeće pribjegava objašnjavanju postojanja takvog napada čak i u 1991. godini, na koji način je prekoračena optužba i počinjena bitna povreda postupka. Iz tih razloga optuženi se nije ni branio s obzirom da mu nisu stavljana krivična djela na teret prije juna 1992. godine, a niti djela koja su počinjena prije proglašenja ratnog stanja u Bosni i Hercegovini.

129. U vezi sa izloženim, odbrana smatra za potrebnim da istakne da se u odnosu na ovaj opšti element krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti, tj. postojanje širokog i sistematičnog napada, izreka pobijane presude je u protivrječnosti sa obrazloženjem iste.

(b) Odluka Apelacionog vijeća

130. Apsolutno bitna povreda odredaba krivičnog postupka u skladu sa članom 297. stav 1. tačka k) ZKP BiH postoji kada prvostepena presuda, kao formalni sudski akt, sadrži određene nedostatke u izreci i obrazloženju, koji su po svojoj prirodi takvi, da onemogućavaju ispitivanje njene zakonitosti i pravilnosti. Bitna povreda odredaba krivičnog postupka u smislu ove tačke postoji i u slučaju ako prvostepena presuda uopće ne sadrži razloge ili u njoj nisu navedeni razlozi o odlučnim činjenicama.

131. Nakon detaljne i sveobuhvatne analize izreke pobijane presude, Apelaciono vijeće je ocijenilo da je ona dovoljno jasna i razumljiva, te da joj razlozi iz obrazloženja nisu protivrječni. Ovo Vijeće ocjenjuje da su forma i sadržaj presude u skladu sa odredbama procesnog zakona, te da ni u tom pogledu nije bilo kršenja zakona.

132. U tom smislu, bitno je istaći da su činjenični opisi iz izreke pobijane presude u dovoljnoj mjeri jasni, određeni i potpuni, te da sadrže činjenice i okolnosti koje predstavljaju bitne elemente krivičnih djela za koja su optuženi u prvostepenom postupku oglašeni krivim. Također, dokazi Tužilaštva u cijelosti dokazuju da je predmetno krivično djelo počinjeno na način, u vrijeme i na mjestu, kako je navedeno u izreci pobijane

presude, te prvostepeno vijeće u svom obrazloženju daje logične i dostatne razloge za svoju odluku.

133. S tim u vezi, Apelaciono vijeće ne nalazi osnovanim žalbeni prigovor odbrane da je došlo do navedene bitne povrede odredaba krivičnog postupka zato što se izreka presude pročitana na izricanju presude razlikuje u odnosu na pismeni otpravak iste, iz razloga što riječ „zajedno“, koja je sporna za odbranu, ništa suštinski ne mijenja, s obzirom na to da se iz činjeničnog opisa jasno vidi da je optuženi Miroslav Duka poduzimao radnje izvršenja zajedno sa još dva pripadnika policije, tako da ta odrednica i kada bi bila ispuštena iz teksta, ne bi nedostajala, niti bi ukazala na drugačije činjenično stanje.

134. U pobijanoj presudi su također dati razlozi o odlučnim činjenicama relevantnim za presuđivanje u ovoj krivičnopravnoj stvari, uz adekvatnu ocjenu dokaza, kako pojedinačno, tako i u njihovoj međusobnoj povezanosti. Prvostepeno vijeće je dalo detaljno obrazloženje za svaku tačku izreke presude, u odnosu na sve optužene, na način da je iznijelo svoj stav u pogledu razloga koji su opredijelili Sud za donošenje odluke. Pobijana presuda sadrži razloge o odlučnim činjenicama, te ukazuje na dokaze koji su predstavljali osnov za odluku.

135. Potrebno je istaći da obrazloženje, koje je sastavni dio presude, ne treba da sadrži sve detalje i da daje odgovore na sva postavljena pitanja i iznesene argumente, s tim da obim obrazloženja uvijek zavisi od prirode odluke.² I pored toga, pobijana presuda se osvrnula na sva ključna pitanja pokrenuta na glavnom pretresu i u završnoj riječi, te iznijela svoj stav i dala razloge za svoju odluku.

136. Kada se govori o dokazivanju u krivičnom postupku, pojam možemo definisati kao procesnu radnju kojom se pomoću dokaza utvrđuju činjenice važne za pravilno presuđenje i to kako u pogledu utvrđivanja krivice, tako i u pogledu odmjeravanja odgovarajuće krivičnopravne sankcije.

137. Zakonodavac u pravilu ne propisuje kojim dokazima se dokazuje pojedina činjenica, niti određuje potrebnu kvalitetu dokaza. Ocjena dokaza prepuštena je slobodnoj ocjeni Suda koji postupa u konkretnom predmetu. Kada govorimo o slobodnoj ocjeni dokaza pri

² Vidi, Ustavni sud Bosne i Hercegovine, odluke br. U 62/01 od 5. aprila 2002. godine i AP 352/04 od 23. marta 2005. godine; vidi, Evropski sud za ljudska prava, Ruiz Torija protiv Španije, presuda od 9. decembra 1994. godine, serija A broj 303-A, stav 29.

tome se naravno ne radi o potpunoj arbitrarnosti u ocjeni dokaza, već se ona mora temeljiti na logičnosti, pravilima posebnosti pojedinih struka i određenoj životnoj zakonomjernosti uzroka i posljedica.

138. Shodno navedenom, u pobijanoj presudi su dati razlozi o odlučnim činjenicama relevantnim za presuđivanje u ovoj krivičnopravnoj stvari. Prvostepeno vijeće se u presudi osvrtao na one dokaze koji su relevantni za donošenje odluke, te je u obrazloženju odluke iznosilo zaključke o činjenicama koje su od suštinske važnosti za odluku.

139. Iz naprijed navedenih razloga, Apelaciono vijeće nalazi da je prvostepeno vijeće primjenom principa slobodne ocjene dokaza, iz člana 15. ZKP BiH, pravilno ocijenilo sve dokaze uložene u spis predmeta, kako iskaze svjedoka, tako i materijalne dokaze, njihovu pouzdanost i dokaznu vrijednost, te da je u obrazloženju pobijane presude posebnu pažnju poklonilo dokazima koji su se po svom značaju i kvaliteti isticali, odnosno koji su bili od presudnog značaja za utvrđivanje krivice optuženih, shodno odredbi člana 231. stav 6. tačka b) ZKP BiH. Također, elaborativne metode, kojim se presuda služi u skladu su sa odredbama procesnog zakona koji uređuje ovu materiju.

140. Stoga, pobijana presuda sadrži dokazne osnove za svaku činjenicu koju smatra pouzdano utvrđenom, bez obzira kojoj kategoriji ta činjenica pripada (odlučne, indicijalne, kontrolne), pri čemu nijedna činjenica bitna za presudu, nije zanemarena.

141. S obzirom da je istaknut prigovor da je teret dokazivanja prebačen na odbranu, Apelaciono vijeće napominje da je teret dokazivanja na tužiocu, koji mora dokazati sve elemente inkriminiranih krivičnih djela. Ta obaveza ne postoji na strani optuženog, s obzirom na pretpostavku nevinosti, već postoji pravo optuženog da iznosi svoju odbranu ili da se brani šutnjom budući da ne postoji obaveza dokazivanja vlastite nevinosti. Jednakost stranaka u krivičnom postupku je jedno od elemenata šireg koncepta pravičnog suđenja. Ono se ogleda kroz načelo jednakosti stranaka koje je jedno od temeljnih načela u krivičnom postupku, a koje u konkretnom slučaju nije povrijeđeno.

142. Član 290. stav 7. ZKP BiH propisuje da će Sud u presudi *„... određeno i potpuno iznijeti koje činjenice i iz kojih razloga uzima kao dokazane ili nedokazane, dajući naročito ocjenu vjerodostojnosti protivrječnih dokaza, iz kojih razloga nije uvažio pojedine*

prijedloge stranaka, iz kojih razloga je odlučio da se ne sasluša neposredno svjedok ili vještak čiji je iskaz pročitao, kojim razlozima se rukovodio pri rješavanju pravnih pitanja, a naročito pri utvrđivanju da li postoji krivično djelo i krivična odgovornost optuženog i pri primjenjivanju određenih odredaba krivičnog zakona na optuženog i njegovo djelo“. Ova zakonska odredba služi kao garant da će Sud dati razloge, u odnosu na sve one činjenice i pitanja koja su bila sporna u određenom postupku i to na takav način, da sve strane u postupku mogu jasno vidjeti tok odlučivanja, odnosno put kojim je Sud došao do određenih zaključaka. ZKP BiH na ovaj način pruža zaštitu od arbitrarnog odlučivanja i daje garancije u pogledu ostvarivanja prava na pravično suđenje. Pravo na obrazloženu sudsku odluku jedno je od osnovnih postulata unutar prava na pravično suđenje, pa iako ne čini integralni dio člana 6. EKLJP, kroz praksu Evropskog suda za ljudska prava (u daljem tekstu: ESLJP) prepoznato je kao osnovno pravo subjekata krivičnog postupka. Ustavni sud Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Ustavni sud BiH) također je utvrdio da je „[E]lement pravičnog suđenja [...] i zahtjev da sudska odluka mora navesti razloge na kojima je zasnovana“.

143. Apelaciono vijeće nalazi opravdanim ukazati na odredbu člana 285. stav 1. tačka a) ZKP BiH u kojoj je propisano šta mora sadržavati presuda kojom se neko oglašava krivim, pa je jasno navedeno će Sud u presudi kojom se optuženi oglašava krivim izreći „*za koje se krivično djelo optuženik oglašava krivim, uz navođenje činjenica i okolnosti koje čine bitna obilježja krivičnog djela, kao i onih od kojih ovisi primjena određene odredbe krivičnog zakona*“.

144. Iako ZKP BiH u ovom dijelu ne precizira koje su to sve okolnosti i činjenice koje izreka presude mora sadržavati, članom 227. stav 1. ZKP BiH se propisuje sadržaj optužnice i navodi šta sve mora da sadrži činjenični opis, između ostalog i „*opis djela iz kojeg proizlaze zakonska obilježja djela, vrijeme i mjesto učinjenja krivičnog djela, predmet na kome je i sredstvo kojim je izvršeno krivično djelo, kao i ostale okolnosti potrebne da se krivično djelo što preciznije odredi*“. Izreka presude, dakle, mora da sadrži činjenični opis krivičnog djela, za koje se optuženi oglašava krivim, što podrazumijeva opis same radnje izvršenja, vremena i mjesta izvršenja, nastale posljedice te uzročne veze između radnje optuženog lica i posljedice djela. Opis krivičnog djela mora biti jasan i razumljiv, iz kojeg se jasno da vidjeti koje su to konkretne radnje, koje optuženi preduzima i kojima ostvaruje obilježja krivičnog djela. Svaka okolnost koja se tiče elemenata krivičnog djela mora biti jasno navedena, tako da je podobna za odlučivanje i preispitivanje.

145. Radnja izvršenja, kao jedan od elemenata opšteg pojma krivičnog djela i kao ljudske djelatnosti koja je protivpravna i kojom se proizvode određene promjene u spoljnom svijetu u vidu ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra, izrekom osuđujuće presude mora biti konkretno opisana iznošenjem činjenica i okolnosti kojima se ukazuje na neku konkretnu aktivnost optuženih, odnosno propuštanje, ukoliko se radi o krivičnim djelima nečinjenja. Nije dovoljno u činjeničnom opisu samo navesti pravnu kvalifikaciju, odnosno unijeti opis krivičnog djela iz odgovarajuće odredbe krivičnog zakona, bez preciziranja konkretnih okolnosti i činjenica iz kojih bi bilo vidljivo na koji način je optuženo lice zapravo izvršilo predmetno krivično djelo.

146. Shodno tome, na osnovu dokaza optužbe, a posebno iskaza svjedoka koji su početkom juna 1992. godine živjeli na području opštine Bileća i okolnih naselja, zatim materijalne dokumentacije, kao i prihvaćenih utvrđenih činjenica iz predmeta Krajišnik i Brđanin, prvostepeno vijeće je izvelo pravilan zaključak da je u periodu od početka mjeseca juna pa do kraja mjeseca decembra 1992. godine, na području Opštine Bileća postojao širok i sistematičan napad, koji je bio isključivo usmjeren protiv civilnog nesrpskog stanovništva navedene opštine, i to preduzetog od strane pripadnika aktivnog i rezervnog sastava policije, te dijelom vojske i paravojnih jedinica Srpske Republike Bosne i Hercegovine.

147. Ovdje je potrebno naglasiti da je ovo Vijeće već u prednjem dijelu teksta dalo argumentaciju u pogledu učešća vojnih i paravojnih snaga, stoga nema potrebe da se ponovno vraća na taj žalbeni prigovor odbrane.

148. Dakle, neosnovanim se ukazuju žalbeni prigovori branilaca optuženih da u inkriminiranom periodu nije postojao širok i sistematičan napad, s obzirom da je prvostepeno vijeće dalo jasnu, logičnu i detaljnu argumentaciju u pogledu dokazanosti „širine“ i „sistematičnosti“ napada na području opštine Bileća.

149. Apelaciono vijeće također nalazi neosnovanim i žalbene navode Tužilaštva, kada je u pitanju širok i sistematičan napad, jer je Tužilaštvo tvrdilo da se napad desio i na širem području, odnosno u Gacku i Nevesinju.

150. Naime, pravilno se u pobijanoj presudi navodi da je već od početka 1992. godine počela mobilizacija vojno sposobnog stanovništva radi odlaska na ratište u Dubrovnik, kojem pozivu su se odazvali uglavnom Srbi, dok je kod bošnjačkog stanovništva postojao otpor za odazivanje takvim pozivima (iako se nekolicina Bošnjaka odazvala pozivu), a

razlog odbijanja da se odazovu na pozive je bio lične prirode, odnosno Bošnjaci nisu željeli da se pridruže srpskoj vojsci koja je tada ratovala na području Hrvatske.

151. Kao posljedica neodazivanja pozivima za mobilizaciju, u proljeće 1992. godine, dolazi do masovnog otpuštanja s posla muškaraca muslimana, te su ti muslimani poslani na prinudni godišnji odmor ili su privremeno suspendovani, a u nekim slučajevima je na oglasnim pločama u firmama, okačen spisak sa imenima muslimana koji su se oglasili na pozive za mobilizaciju i koji su iz tih razloga otpušteni s posla.

152. Žalbeni prigovor, koji se odnosi na naoružavanje muslimana, odbrana je isticala i na glavnom pretresu, te je ovo pitanje bilo razmatrano i od strane prvostepenog vijeća. S tim u vezi, prvostepeno vijeće je zaključilo da je sama činjenica da je kod nekih muslimana pronađeno oružje, odnosno činjenica da je neko posjedovao naoružanje i način pribavljanja istog, relevantna samo za podnošenje eventualno krivične prijave, a ne i za postojanje napada u konkretnom slučaju, jer je oružje i predato.

153. Iako to ovdje nije slučaj, s obzirom na sporadične slučajeve da su muslimani imali oružje, po mišljenju Apelacionog vijeća, osobe koje ne sudjeluju ili više nisu u stanju da sudjeluju u neprijateljstvima imaju pravo na poštivanje fizičkog i psihičkog integriteta. Takve osobe moraju biti zaštićene u svim okolnostima i s njima treba postupati čovječno, bez ikakvog nepovoljnog razlikovanja.

154. Nakon predaje oružja, muslimansko stanovništvo očigledno postaje potpuno onesposobljeno za pružanje bilo kakvog otpora, kojeg nije ni bilo ranije, kako se pravilno navodi u pobijanoj presudi. Ovakav zaključak je prvostepeno vijeće izvelo na osnovu iskaza svjedoka, koji su saglasni da na području pojedinih sela u opštini Bileća nije bilo oružanog sukoba. Shodno tome, pravilno se u pobijanoj presudi zaključuje da takve situacije, ukoliko su se i desile, po svom kvalitetu i kvantitetu mogu jedino biti smatrane sporadičnim i individualnim istupima pojedinaca, kojima se ne može konstituisati postojanje nekog vida organizovanog oružanog otpora nesrpskog stanovništva na tom području.

155. Stoga za izvršenje širokog i sistematičnog napada shodno „strateškim ciljevima“ nije bilo neophodno poduzimati velike vojne akcije. Naime, pravilno je utvrđeno da je došlo do mirnog zauzimanja teritorije opštine Bileća, s obzirom da je ista naseljena većinskim srpskim stanovništvom, proglašenja iste srpskom, formiranja vlasti, te isključenja

pripadnika ostalih nacionalnosti iz vlasti, nakon čega su uslijedili zločini, detaljno opisani u izreci pobijane presude.

156. Dakle, odbrane optuženih ni tokom prvostepenog postupka, niti u izjavljenim žalbama, nisu uspješno osporile postojanje širokog i sistematičnog napada na području Bileće, a pobijana presuda sadrži razloge o odlučnim činjenicama, na osnovu kojih je ovo Vijeće moglo preispitati pobijanu presudu.

157. Apelaciono vijeće, također nalazi neosnovanim i žalbene navode Tužilaštva, te ističe da pobijana presuda sadrži razloge zašto prvostepeno vijeće na osnovu ponuđenih dokaza nije moglo utvrditi postojanje širokog i sistematičnog napada na području opština Gacko i Nevesinje.

158. U tom pogledu se pravilno u pobijanoj presudi navodi da nijedan od saslušanih svjedoka Tužilaštva nije govorio o bilo kakvim dešavanjima na području opština Gacko i Nevesinje, što je potpuno logično, budući da su svi saslušani svjedoci zapravo živjeli na području opštine Bileća, te samim tim nisu ni mogli znati za bilo kakve događaje u susjednim opštinama.

159. Prvostepeno vijeće je pravilno utvrdilo da činjenica da su neki svjedoci govorili da su u njihovom hapšenju učestvovala, pored policajaca iz Bileće, i neka nepoznata vojska, za koju su neki rekli da se radilo o Gačanima, odnosno o nepoznatim licima iz Nevesinja, ne doseže ni na koji način prag ispunjenosti kriterija postojanja široke rasprostranjenosti i sistematičnosti, pogotovo ukoliko se napad posmatra u odnosu na šire područje od tri opštine, te dokazanost znanja optuženih za predmetne događaje. Inkriminisani period se vezuje za radnje optuženih i njihov umišljaj da iste počine, te je stoga prvostepeno vijeće zaključilo da eventualna dešavanja na području opština Nevesinje i Gacko u istom vremenskom periodu, nisu obuhvaćeni sviješću i voljom optuženih da počine predmetne zločine.

160. Slijedom navedenog, neosnovano je Tužilaštvo žalbom ukazivalo da je širok i sistematičan napad bio i na području opština Gacko i Nevesinje, iz kog razloga je Apelaciono vijeće iste odbilo.

161. Dakle, pobijana presuda sadrži razloge o svim odlučnim činjenicama na kojima je utvrdilo postojanje širokog i sistematičnog napada na području opštine Bileća u periodu od početka mjeseca juna pa do kraja decembra 1992. godine, čime je ispunjen prvi opšti

element krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. KZ BiH.

162. Apelaciono vijeće također nalazi neosnovanim i žalbeni prigovor Tužilaštva, a koji se odnosi na neprihvatanje koncepta UZP-a od strane prvostepenog vijeća.

163. Kako je već naprijed rečeno, pobijana presuda sadrži pravilno i detaljno obrazloženje za svaku odlučnu činjenicu, pa tako i ovu, te takvu argumentaciju u cijelosti prihvata i ovo Vijeće. Naime, pravilno je utvrđeno da iako je Tužilaštvo izvelo određeni broj dokaza objektivne prirode koji bi upućivali na postojanje zajedničkog cilja progona muslimanskog i hrvatskog stanovništva pomenutih opština, prvostepeno vijeće nije našlo dokazanim da, ako je takav plan i postojao, da su optuženi prije ili bar u vrijeme masovnih hapšenja i zatočenja muškaraca civila u zatočeničke objekte u Bileći, za takav plan znali, tačnije da je kod optuženih, u vrijeme kada su se odvijala hapšenja, postojala zajednička *mens rea*, da učestvuju u zajedničkom planu sa ciljem njegovog ostvarenja.

164. Kada je u pitanju postojanje zajedničkog plana, tačnije mogućnosti da su optuženi znali za takav zajednički plan da se provođenjem državne politike ustanovljene strateškim ciljevima srpskog naroda, usvojenih na Skupštini Srpske Republike BiH od 12.05.1992. godine, izvrši progon protupravnim zatvaranjem, nečovječnim zatočenjem u nehumanim uslovima, deportacijom, ubistvima, mučenjem, te fizičkim i psihičkim zlostavljanjem, prvostepeno vijeće je naglasilo da su tokom postupka izvođeni dokazi saslušanjem svjedoka-oštećenih koji su bili isključivo sa područja opštine Bileća i isti su bili zatvarani u objekte u Bileći, pri čemu tokom postupka nisu saslušavani svjedoci s područja Gacka i Nevesinja, odnosno prvostepenom vijeću je ostalo nepoznato da li su optuženi uopšte znali da se istovremeno progon vrši i na području ovih opština, kao dio zajedničkog plana, a u konačnici ni to da li su optuženi uopšte znali i za postojanje samog plana, pa je samim tim upitno i učešće optuženih i njihov doprinos u ostvarenju navedenog plana.

165. Stoga je prvostepeno vijeće zaključilo da dokazi ne ukazuju da su optuženi bili upoznati sa okolnostima u SAO Hercegovina i da su aktivno učestvovali u njihovom izvršenju, pa nije ni moglo van razumne sumnje, zaključiti da su optuženi znali za takav plan i da su dijelili istu namjeru, te da su svojim radnjama doprinosili ostvarenju takvog plana.

166. U pobijanoj presudi se pravilno navodi da u toku postupka nije bilo sporno da je optuženi Vujović bio načelnik, a optuženi Duka komandir u SJB Bileća, ali i pored toga prvostepeno vijeće nije našlo dokazanim da je kod optuženih Vujovića i Duke svijest bila

obuhvaćena zajedničkim ciljem i namjerom da doprinesu realizaciji takvog cilja.

167. Ocjenom svega prethodno navedenog, prvostepeno vijeće je zaključilo da su optuženi, učešćem u protivpravnim hapšenjima, zatvaranjima i uklanjanju nesrpskog civilnog stanovništva u Bileći i ostalim utvrđenim krivičnopravnim radnjama, pokazali svoju diskriminatornu namjeru da izvrše progon nesrpskog stanovništva Bileće, pri čemu istovremeno nema dokaza da su znali za postojanje plana - državna politika progona iz prvog strateškog cilja (uklanjanje nesrpskog stanovništva iz susjednih opština Gacko i Nevesinje), te da su postupali po prethodno utvrđenom planu za progon, dijeleći taj zajednički plan.

168. Nasuprot žalbenim navodima Tužilaštva, prvostepeno vijeće je imalo u vidu da se Tužilaštvo u završnim riječima, kada je u pitanju postojanje zajedničkog plana, pozvalo na niz materijalnih dokaza, između ostalog na dokaze: T-147, T-122, T-123, T-138, T-121, T-114, i druge materijalne dokaze, koji ukazuju da je još tokom 1991. godine, rukovodstvo SDS-a intenziviralo proces s ciljem preuzimanja vlasti određenim teritorijama, kroz uspostavljanje zasebnih i paralelnih ustanova bosanskih Srba, uključujući i donošenje Uputstva s ciljem da se lokalne srpske zajednice i njihove vođe pripreme za preuzimanje vlasti u opštinama.

169. Međutim, prvostepeno vijeće je pravilno utvrdilo da tokom postupka nisu izvođeni dokazi na okolnost postojanja svijesti i znanja kod optuženih da svojim radnjama doprinose ostvarenju zajedničkog plana, odnosno plana da se izvrši progon na širem području koje, pored Bileće, obuhvata i ostale gradove u SAO Hercegovina. Dakle, nisu prezentirani dokazi da su optuženi Vujović i Duka znali da progon na području opštine Bileća, zapravo predstavlja kariku u ostvarenju zajedničkog višeg cilja, kojeg optuženi dijele s Krstom Savićem, Mićom Stanišićem, Vojinom Popovićem, Gojkom Stajićem, te komandantima Hercegovačkog korpusa i Bilećke brigade Vojske Republike Srpske. Stoga je izvelo pravilan zaključak da nema uspostavljenog linka između optuženih i ostalih članova UZP-a, a samim tim nema ni zajedničke namjere.

170. S obzirom da nije dokazano da su optuženi djelovali u okviru UZP-a, prvostepeno vijeće je pravilno utvrdilo da su radnje optuženih saizvršilačke. Dakle, prvostepeno vijeće je našlo da su optuženi Goran Vujović, Miroslav Duka i Željko Ilić djelovali kao saizvršioци u izvršenju krivičnog djela progona, te da su posjedovali umišljaj usmjeren na izvršenje tih krivičnih djela.

171. Apelaciono vijeće nalazi da se koncept UZP-a primijenjuje u slučaju gdje se ne može do kraja pojedinačno definisati doprinos svakog lica u izvršenju krivičnog djela i gdje su navedene radnje, kao oblici kriminalnog ponašanja, u potpunosti izjednačene, što podrazumijeva djelovanje u skladu sa zajedničkim planom i namjera da se postigne zajednički rezultat koji iz tog plana proizilazi.

172. Suprotno tome, optuženi su, u predmetnom slučaju, oglašeni krivim za precizno određene radnje kojima su svjesno i voljno na odlučujući način doprinosili njihovom izvršenju (činjenjem ili nečinjenjem), pa su shodno tome postupali sa umišljajem kao saizvršioци u krivičnom djelu koje im se stavlja na teret.

173. Detaljniju raspravu o žalbenim prigovorima koji se odnose na saizvršilačke radnje, ovo Vijeće će izložiti u nastavku teksta, u dijelu koji se odnosi na navodno pogrešno i nepotpuno utvrđeno činjenično stanje.

174. Slijedom navedenog, Apelaciono vijeće nalazi da žalbe branilaca optuženih i Tužilaštva nisu osnovano ukazale da je pobijana presuda nepravilna i nezakonita, te shodno tome ovo Vijeće zaključuje da prvostepeno vijeće nije povrijedilo odredbu člana 297. stav 1. tačka k) ZKP BiH, kako se to neosnovano navodi u izjavljenim žalbama.

5. BITNA POVREDA ODREĐABA KRIVIČNOG POSTUPKA IZ ČLANA 297. STAV 2. ZKP BIH

(a) Žalbeni navodi

(i) Žalba odbrane optuženog Gorana Vujovića

175. Žalbom se ukazuje da je u pobijanoj presudi u paragrafima 52. i 53. došlo do bitne povrede odredaba krivičnog postupka, jer Sud nije primijenio zakonsku odredbu iz člana 281. stav 2. ZKP BiH.

176. Odbrana je mišljenja da je upravo po ZKP BiH prvostepeno vijeće moralo dati ocjenu svakog dokaza kako pojedinačno, tako i u vezi sa ostalim dokazima. Potvrda za

ovakav stav su i žalbeni navodi ove odbrane, pogotovo oni koji se odnose na pogrešno i nepotpuno utvrđeno činjenično stanje koje je prvostepeno vijeće napravilo upravo zato što nije cijnilo sve dokaze u ukupnosti i u vezi sa svakom pojedinom tačkom.

(ii) Žalba odbrane optuženog Miroslava Duke

177. Odbrana smatra da se propusti da se u postupku donošenja prvostepene presude primijeni član 280. ZKP BiH, dovode do nepravilne i nezakonite presude u smislu člana 297. stav 2. ZKP BiH, a što također predstavlja bitnu povredu odredaba krivičnog postupka i to zasebnu, ali posljedičnu, s obzirom da nema obrazloženja činjenica kojima Sud prekoračuje optužnicu.

178. Kako se u žalbi navodi rješavajući ovaj krivičnopravni predmet Sud se više vodio pravnim stavom iz paragrafa 52. pobijane presude, nego konkretno sada, zakonskom odredbom iz člana 281. stav 2. ZKP BiH. Tumačenje koje je Sud ponudio u paragrafu 52. pobijane presude, da Sud nije dužan da se bavi svakim dokazom, tako restriktivno kako je ono primijenjeno u konkretnom krivičnom predmetu, jeste direktno kršenje navedene zakonske odredbe, kako se navodi u žalbi.

179. Odbrana ukazuje da se nigdje u obrazloženju presude neće naći bilo kakav stav, opredjeljenje, izjašnjenje Suda u vezi sa dokazom odbrane – dokaz čitanjem izjave svjedoka Hadže Čatovića, kao ni sa većinom drugih dokaza odbrane optuženog Miroslava Duke.

180. Žalbom se dalje ukazuje da se neće pitanje ocjene izvedenih dokaza odbrane optuženog Miroslava Duke završiti samo na djelimičnoj analizi propusta primjene imperativne norme iz člana 281. stav 2. ZKP BiH, kao gore, nego će se nastaviti i u pogledu neocjenjivanja prvo ponaosob, a onda i u vezi sa drugim izvedenim dokazima, izjava saslušanih svjedoka: Sabrije Eminovića, Nagiba Eminovića, Mehe Gabele, Ismeta Ovčine, Siniše Samardžića, Milana Pavičića i drugih. Takav propust u primjeni zakona i tako restriktivno držanje i tumačenje pravnog stava će spriječiti prvenstveno vijeće da donese pravilnu odluku, a onda i zakonitu, što je imperativ, a optuženog će direktno onemogućiti da ostvari pravo na odbranu i fer i pravično suđenje koje optuženi Miroslav

Duka u postupku donošenja presude nije imao.

181. Prema mišljenju odbrane, da je Sud cijenio iskaze ovih svjedoka utvrdio bi odlučne činjenice, npr. jedan dio muslimana je ostao da živi u Bileći, postoje sela tik uz Bileću u koja niko nije dolazio od pripadnika rezervnog ili aktivnog sastava policije, Srbi su hapšeni i dovođeni u iste prostorije u kojima su bili muslimani iz razloga što su napadali imovinu muslimana, bilo je muslimana koji nikada nisu prekinuli radni odnos, živjeli su u kućama koje graniče sa SJB Bileća, nikada nisu napustili Bileću i druge odlučne činjenice (svjedoci: Sabrija, Emin, Meho, Milan Pavičić, Ismet, Hadžo).

182. Kako Sud ove iskaze uopšte nije cijenio, to se onda odbrana opredjeljuje da konstatuje da bi se, prethodne činjenice o kojima su svjedoci odbrane optuženog Miroslava Duke izjašnjavali na glavnom pretresu, zapravo mogle smatrati potpuno novim činjenicama. Time bi se stvorila mogućnost u smislu člana 299. stav 2. ZKP BiH, da budu osnov nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja.

183. Povredu člana 297. stav 2. ZKP BiH, odbrana vidi i u tome da je svjedok A1 u više navrata kazao da misli da ovo što mu se desilo jeste upravo zato što je glasao za Dukinu smjenu negdje prije rata. Sud je eventualno prihvatajući ovaj dio iskaza da se radi o smjeni kao razlozima eventualnih djela protiv ovog oštećenog, vrlo lako mogao utvrditi da nema u ovome razloga za utvrđenje diskriminatorne namjere na vjerskoj i nacionalnoj osnovi. No, nije. Ovu činjenicu čak i ne spominje, a odlučne je prirode za primjenu prava odnosno konkretno primjenu krivičnog zakona.

184. Prema navodima odbrane, kao i ranije, kako Sud nije cijenio ni jedan objektivni dokaz odbrane, a za konkretan dio presude, relevantni su bili dokazi, između ostalog i oni objektivni, i to: O2-12, O2-28, O2-30 i drugi.

185. Nadalje, to što nije cijenio ni subjektivne dokaze odbrane optuženog Miroslava Duke, i to iskaze svjedoka: Sabrije Eminovića, Mehe Gabele, Nagiba Eminovića, Milana Pavičića, Gorana Savovića, Ismeta Ovčine, Sud se definitivno opredjelio da onemogući optuženom Miroslavu Duki pravo na odbranu i pravo na fer i pravično suđenje, i to u formi neocjenjivanja ovih iskaza, a onda, prosto logično, nemogućnosti da se o njima sadržinski izjašnjava uz makar djelimičnu primjenu člana 15. ZKP BiH kada je u pitanju optuženi Miroslav Duka.

186. Žalbom se također ističe da gore pobrojane činjenice i ne samo te, da su utvrđene,

bile bi osnov koji bi Sudu, kroz primjenu pravila *in dubio pro reo*, jasno ukazale i da nema elemenata sistematičnosti i širine, a samim tim nema ni napada, kao elementa bića krivičnog djela za koje je optuženi nepravosnažno osuđen.

(iii) Žalba odbrane optuženog Željka Ilića

187. Odbrana u izjavljenoj žalbi tvrdi da je u pobijanoj presudi u paragrafima 52. i 53. došlo do bitne povrede odredaba krivičnog postupka, jer Sud nije primijenio zakonsku odredbu iz člana 281. stav 2. ZKP BiH.

188. Odbrana je mišljenja da je upravo po ZKP BiH vijeće moralo dati ocjenu svakog dokaza kako pojedinačno, tako i u vezi sa ostalim dokazima. Potvrda za ovakav stav su i žalbeni navodi odbrane, pogotovo oni koji se odnose na pogrešno i nepotpuno utvrđeno činjenično stanje koje je prvostepeno vijeće napravilo upravo zato što nije cijenilo sve dokaze u ukupnosti i u vezi sa svakom pojedinom tačkom. Pa tako prvostepeno vijeće nije cijenilo nijedan dokaz odbrane optuženog Željka Ilića, što je nedopustivo.

(b) Odluka Apelacionog vijeća

189. Bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 2. ZKP BiH, odnosno relativno bitna povreda, postoji ako Sud za vrijeme pripremanja glavnog pretresa ili u toku glavnog pretresa ili prilikom donošenja presude nije primijenio ili je nepravilno primijenio koju odredbu ZKP BiH, a to je bilo ili je moglo biti od utjecaja na zakonito i pravilno donošenje presude.

190. Kada je u pitanju relativno bitna povreda odredaba krivičnog postupka potrebno je da se žalbom ukazuje ne samo na radnje i propuste u kojima se ogleđa neprimjenjivanje ili nepravilno primjenjivanje određene odredbe procesnog zakona, nego i da se žalbom ukazuje i u kom smislu i zbog čega je to bilo ili moglo biti od utjecaja na zakonito i pravilno donošenje presude. U protivnom, ispitivanje o tome da li je učinjena relativno bitna povreda odredaba krivičnog postupka bi se pretvorilo u ispitivanje po službenoj dužnosti.

191. U tom smislu ovo Vijeće nalazi da žalbe branilaca optuženih u ovom predmetu nisu uspješno dokazale da je prvostepeno vijeće uslijed propusta, na koje žalbe ukazuju, donijelo nezakonitu i nepravilnu presudu, iz kog razloga su navedeni žalbeni prigovori odbijeni kao neosnovani.

192. Treba napomenuti da je prvostepeno vijeće prilikom donošenja pobijane odluke uzelo u obzir sve dokaze provedene na glavnom pretresu upuštajući se u njihovu detaljniju analizu u onoj mjeri koliko je to relevantno za donošenje konačne odluke o krivici optuženih za počinjenje predmetnih krivičnih djela. Prvostepeno vijeće je postupilo na ovaj način svjesno činjenice da eventualna detaljnija analiza dokaza, u krajnjoj liniji, ne bi uticala na konačno utvrđeno činjenično stanje i zaključke do kojih je vijeće došlo na temelju dokaza, čiju je detaljniju ocjenu dalo u presudi, a sve u smislu člana 15. ZKP BiH koji predviđa princip slobodne ocjene dokaza, bez formalnih ograničenja i bez posebnih dokaznih pravila.

193. Naime, činjenice, na kojima se zasniva sudska odluka, moraju biti utvrđene istinito, onako kako su se dogodile. Mora se pronaći pravi krivac i samo on kazniti, odnosno mora se utvrditi puna i prava istina o krivičnom djelu i krivcu. Zbog toga u krivičnom postupku postoji opravdan zahtjev za dobijanje istine o činjenicama u najpotpunijoj mogućoj mjeri. Dokaz (personalni i materijalni) je samo ona činjenica koja je iznutra povezana sa krivičnim djelom i koju prouzrokuje samo izvršenje krivičnog djela u procesu uzajamnog djelovanja, uzajamne veze između učinioca, sredstava izvršenja, objekta napada, lica mjesta. Personalni dokazi koriste se kao važno sredstvo ne samo zbog toga što u nekim slučajevima nikakvih drugih dokaza nema, već i zbog toga što mogu poslužiti za provjeru vjerodostojnosti i istinitosti drugih dokaza. Materijalni dokazi mogu biti, u određenim slučajevima, jedini pouzdani dokaz za otkrivanje, istraživanje, utvrđivanje i dokazivanje istine, a to iz razloga što se značaj tih dokaza ogleda prije svega u njihovoj objektivnosti, za razliku od personalnih dokaza.

194. Apelaciono vijeće je, nasuprot žalbenim navodima, utvrdilo da je princip „jednakosti oružja“ poštovan tokom cijelog prvostepenog postupka, te da su stranke imale jednak proceduralni položaj tokom suđenja, kao i jednak položaj prilikom iznošenja argumenata odbrane i optužbe. Odbrana nije bila dovedena u nepovoljan položaj u odnosu na Tužilaštvo, s obzirom da je optuženim omogućeno da se izjasne o svim činjenicama i dokazima kojima ih Tužilaštvo tereti i da iznesu sve činjenice i dokaze koji im idu u korist. Poštujući navedeni pristup, presuda sadrži dokazne osnove za svaku činjenicu koju

smatra pouzdano utvrđenom ne ispustivši pri tom iz vida ni jednu koja je bila važna za presuđenje. Prvostepeno vijeće je, dakle, provelo postupak bez odugovlačenja i onemogućilo je svaku zloupotrebu prava koja pripadaju i Tužilaštvu i odbrani.

195. Prvostepeno vijeće je, u dijelu pobijane presude koji se odnosi na opštu ocjenu dokaza, valjano obrazložilo svoju odluku u pogledu prihvatljivosti dokaza, dok je detaljnije razloge o tome, kao i ocjenu njihovog kredibiliteta i osnovanosti, te vjerodostojnosti i dokazne snage provedenih dokaza, iznijelo kroz obrazlaganje pojedinih tački optuženja i njihovoj (ne)dokazanosti.

196. Nasuprot žalbenim navodima branilaca, prvostepeno vijeće nije pogriješilo kada je u pobijanoj presudi navelo da *„nije bila obaveza suda da daje detaljnu ocjenu svakog pojedinog dokaza izvedenog u toku glavnog pretresa, odnosno pretresno vijeće nije bilo dužno baviti se svakim dokazom“*, iz razloga što je po slobodnoj sudskoj procjeni ocijenilo značaj svakog pojedinog dokaza i u pobijanoj presudi se pozvalo na dokaze koji su od odlučnog značaja za donesenu odluku o krivici optuženih. Bitno je također istaći da je prvostepeno vijeće ovakav svoj stav zasnovalo i na praksi ESLJP, što je i navedeno u fus noti.

197. Na ovaj način je postupilo svjesno činjenice da eventualna detaljnija analiza dokaza, u krajnjoj liniji, ne bi uticala na konačno utvrđeno činjenično stanje i zaključke do kojih je vijeće došlo na temelju dokaza.

198. Slijedom navedenog, nije tačno da je ocjena dokaza odbrane u cijelosti izostala, nego se prvostepeno vijeće osvrtao na pojedine dokaze odbrane koji su bili od značaja za odluku, dok je pak druge cijenilo, ali nije u presudi davalo detaljnije obrazloženje, jer nisu imali odlučujući značaj. U tom pogledu, pobijana presuda sadrži detaljno obrazloženje dokaza odbrane optuženog Miroslava Duke, koji su izvedeni na okolnost alibija optuženog. Pa se tako u pobijanoj presudi navodi da je prvostepeno vijeće analizirajući iskaze svjedoka odbrane, i to: Obrada Vučkovića, Branka Anđelića, Pavla Popadića, Slavka Ilića i Žarka Albijanića, te dovodeći ih u vezu sa iskazima oštećenih, koji su saglasno izjavili da su tokom svog zatočenja viđali optuženog Duku, kojeg su od ranije poznavali, pri čemu je veliki broj svjedoka bio neposredna žrtva radnji optuženog ili direktni očevidac poduzimanja protivpravnih radnji optuženog prema drugim licima, zaključilo da je upravo optuženi osoba koja je počinila inkriminacije iz osuđujućeg dijela prvostepene presude.

199. Također se u pobijanoj presudi cijene dokazi odbrane i u pogledu drugih okolnosti,

kao npr. u paragrafu 243. prilikom dokazivanja protivpravnog lišavanja slobode nesrpskog civilnog stanovništva.

200. Apelaciono vijeće ocjenjuje da je data ocjena iskaza svjedoka i drugih dokaza, iako je zaista mogla biti daleko konkretnija i detaljnija, ipak izvršena na način koji može zadovoljiti potrebni minimum standarda ocjenjivanja. Također treba istaći da su iz tih dokaza, zaključci do kojih je došlo prvostepeno vijeće, izvedeni na pravilan način. Stoga se žalbeni navodi da je u pobijanoj presudi izostala sveobuhvatna ocjena dokaza, nisu mogli prihvatiti kao osnovani.

201. Imajući u vidu sve navedeno, polazeći od navedenih principa propisanih domaćim zakonom, te odredbe člana 6. stav 1. EKLJP koji nameće obavezu svim sudovima da „*ukažu dovoljno jasno na osnove na kojima oni zasnivaju svoju odluku*“, prvostepeno vijeće je pažljivo cijenilo sve izvedene dokaze, a o čemu će se više raspravljati u daljem obrazloženju presude.

202. Tokom glavnog pretresa prvostepeno vijeće nije počinilo povredu zakona koja bi imala karakter bitne povrede odredaba krivičnog postupka u smislu odredbe člana 297. stav 2. ZKP BiH, niti pobijana presuda sadrži manjkavosti koje bi imale takav karakter, što sve upućuje na zaključak da su žalbeni prigovori, istaknuti u tom pravcu, neosnovani.

IV. POGREŠNO ILI NEPOTPUNO UTVRĐENO ČINJENIČNO STANJE

A. STANDARDI ODLUČIVANJA PO ŽALBI

203. Standard koji Apelaciono vijeće treba primijeniti prilikom preispitivanja navodno pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja jeste utemeljenost. Da bi Apelaciono vijeće, na temelju istaknutih žalbenih prigovora, utvrdilo da je neka činjenica pogrešno utvrđena, ispitati će da li odlučna činjenica na koju se ukazuje odgovara rezultatima izvedenih dokaza, ili bi pak bila drugačije utvrđena da su izvedeni neki drugi dokazi ili utvrđene druge činjenice na koje se žalbom ukazuje.

204. Prilikom razmatranja navodno pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja Apelaciono vijeće će utvrditi da li bi jedan objektivan sud koji presuđuje u činjeničnim pitanjima došao do tog zaključka izvan razumne sumnje. Neće svaka činjenična greška biti razlog da

Apelaciono vijeće ukine presudu, nego samo ona greška koja je uzrokovala nepravilnu presudu, a što se kvalifikuje kao krajnje nepravičan ishod sudskog postupka, kao u slučaju kada je optuženi osuđen uprkos nedostatku dokaza o biću krivičnog djela.

205. Prilikom utvrđivanja da li je zaključak pretresnog vijeća bio opravdan Apelaciono vijeće će poći od načela da se ne treba olako upuštati u narušavanje činjeničnog stanja koje je utvrdilo pretresno vijeće. Apelaciono vijeće ima na umu, i to kao opšte načelo, da je zadatak da sasluša, provjeri i odmjeri dokaze izvedene na glavnom pretresu prvenstveno u diskrecionoj nadležnosti pretresnog vijeća. Stoga Apelaciono vijeće mora iskazati određeno uvažavanje u pogledu činjeničnog stanja koje je utvrdilo pretresno vijeće.

206. U odnosu na neposredne i posredne dokaze Ustavni sud BiH naglašava da dokazivanje činjenica putem posrednih dokaza nije samo po sebi u suprotnosti sa načelom pravičnog suđenja, u skladu sa članom 6. stav 1. EKLJP. Međutim, dokazanost činjenice putem posrednih dokaza mora se utvrditi izvan svake razumne sumnje, gdje mora postojati čvrsta i logična povezanost tako da činjenični zaključak pretresnog vijeća bude jedini mogući zaključak na osnovu dokaza. Kriterij koji se primjenjuje jeste razumna sumnja. Vrlo rijetko se činjenica može dokazati izvan svake sumnje. Svakako, kao kada se sastave svi dijelovi neke slagalice, ponekad posredni dokazi mogu biti uvjerljiviji od svjedočenja neposrednog očevica koje može biti podložno varljivosti ljudske percepcije.

B. ŽALBENI NAVODI

1. Žalba Tužilaštva BiH

207. Tužilaštvo smatra da je Sud donio pobijanu presudu na temelju pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, s obzirom da nije izvršio ocjenu svih dokaza koji su provedeni tokom dokaznog postupka, a od kojih dokaza je zavisila odluka o krivičnoj odgovornosti optuženih, što je bilo nužno, nego je u pobijanoj presudi cijenio samo neznatan broj dokaza, uopće nije uzeo u obzir, niti je vršio njihovu ocjenu, što je imalo za posljedicu donošenje nepravilne i neodržive odluke.

208. U pobijanoj presudi, kako se u žalbi navodi, Sud je izvršio izmjenu optužnice u uvodnom dijelu optužnice, u kojem se tvrdilo postojanje širokog i sistematičnog napada vojnih, policijskih i paravojnih jedinica Srpske Republike BiH, a potom Republike Srpske,

usmjerenog protiv nesrpskog stanovništva Istočne Hercegovine, usmjerenog na području opština Bileća, Nevesinje i Gacko u periodu od početka juna, pa do kraja mjeseca decembra 1992. godine, tako što je u izreci pobijane presude utvrdio da se takav širok i sistematičan napad odvijao samo na području opštine Bileća. Za takav svoj zaključak Sud je dao obrazloženje u paragrafu 120. S tim u vezi, Tužilaštvo ističe da je tačno da saslušani svjedoci optužbe nisu tokom svog iskaza saslušavani na okolnosti dešavanja u opštinama Gacko i Nevesinje, što je i logično, jer su isti svi bili stanovnici opštine Bileća, na kojim prostorima su živjeli, te o tačnim dešavanjima na područjima drugih opština i nisu mogli imati bitna saznanja. Međutim, prema navodima Tužilaštva, nisu tačni navodi Suda da u tom pravcu nije predočen niti jedan dokaz o postojanju napada na područjima opština Gacko i Nevesinje i ovakav zaključak Suda je u direktnoj protivrječnosti sa činjenicama koje je samo prvostepeno vijeće na prijedlog Tužilaštva prihvatilo kao dokazanim. Tužilaštvo dalje navodi da osim naprijed navedenih činjenica koje je Sud prihvatio kao dokazane u pobijanoj presudi, u spis su uloženi i materijalni dokazi koji ukazuju na postojanje širokog i sistematskog napada usmjerenog prema civilnom stanovništvu opština Gacko i Nevesinje, koje Sud uopće nije uzimao u obzir, niti cijenio, a što je rezultiralo donošenjem potpuno nepravilne odluke u ovom dijelu pobijane presude.

209. Žalbom se ukazuje da je u paragrafu 208. pobijane presude Sud naveo da iz provedenih dokaza ne proizlazi da su optuženi Goran Vujović i Miroslav Duka planirali i naredili protivpravna lišenja slobode civilnih osoba bošnjačke nacionalnosti na području opštine Bileća, kako je to navedeno u tački 1. izmijenjene optužnice, nego su isti, kako to zaključuje Sud, omogućili i organizovali protivpravna hapšenja istih osoba. Ovakav zaključak Suda je, prema mišljenju Tužilaštva, u potpunosti nepravilan i u potpunosti protivriječan provedenim dokazima, kao i razlozima koje je Sud u vezi tih činjenica naveo u pobijanoj presudi. Da je Sud uzeo u obzir utvrđenu praksu sudećih vijeća MKSJ, te na jasan i konkretan način izvršio ocjenu provedenih dokaza, sasvim jasno bi mogao zaključiti da su optuženi Goran Vujović i Miroslav Duka prije svega planirali i naredili hapšenje svih vojno sposobnih muškaraca bošnjačke nacionalnosti na području opštine Bileća, a kasnije njihovo zatvaranje i držanje u dva logorska objekta pod njihovom ingerencijom. Sami termini koje je Sud u pobijanoj presudi koristio da su oba navedena optužena omogućili i organizovali nezakonita hapšenja su nejasni, te u pobijanoj presudi nije decidno navedeno koje radnje optuženih su predstavljale omogućavanje hapšenja, a koje organizovanje hapšenja. Tužilaštvo tvrdi da je ova odluka Suda u cijelosti nepravilna što ukazuju i sami zaključci Suda koji su doneseni u pobijanoj presudi, a na osnovu kojih Sud sasvim jasno i

decidno zaključuje da su sva hapšenja koja su se dešavala na području opštine Bileća, a posebno ona masovna, izvršena 09.06.1992. godine, u cijelosti proveli pripadnici aktivnog i rezervnog sastava policije tadašnje SJB Bileća. Isto tako, u jednom od zaključaka pobijane presude stoji da je provedenim dokazima sasvim jasno i nedvosmisleno utvrđeno da je u periodu navedenom u izmijenjenoj optužnici, a to je od aprila do decembra 1992. godine, optuženi Goran Vujović obavljao funkciju načelnika SJB u Bileći, dok je optuženi Miroslav Duka obavljao dužnost komandira policije u istoj Stanici. Kako Tužilaštvo navodi, prema ovim činjenicama sasvim je jasno da po principu subordinacije, koja je osnovni princip u radu policijskih tijela, pripadnici aktivnog i rezervnog sastava policije niti su mogli, a niti su smjeli, izvršiti bilo kakvo pojedinačno, a kamoli masovna hapšenja civila nesrpske nacionalnosti tokom juna mjeseca 1992. godine, a za koje civile nije postojala osnova da su prethodno dovođeni u vezu sa činjenjem bilo kojeg od krivičnih djela, bez izričite naredbe i odobrenja optuženih Gorana Vujovića i Miroslava Duke kao njihovih glavnih i neposrednih naredbodavaca. Da navodno isti optuženi nisu naredili provođenje nezakonitih hapšenja Sud u pobijanoj presudi istu činjenicu obrazlaže na način kako niko od saslušanih svjedoka nije znao po čijoj su naredbi dovedeni, niti je na tu okolnost uloženi ijedan materijalni dokaz, što je prema mišljenju Tužilaštva apsurdno, jer je sasvim jasno i logično da nijedan od uhapšenih nije ni mogao znati po čijoj se naredbi ta hapšenja vrše, niti je u tom pravcu mogao biti pribavljen neki pismeni dokaz jer takva pisana naredba nije ni postojala. Cijeneći ove činjenice, i dovodeći ih u vezu sa usvojenim vidovima individualne krivične odgovornosti od strane MKSJ, a koji se odnose na planiranje i naređivanje, sasvim je jasno da su jedino oba optužena, tj. Goran Vujović i Miroslav Duka, mogli osmisliti plan u vezi provođenja nezakonitih hapšenja lica bošnjačke nacionalnosti na području opštine Bileća, kojom prilikom su sasvim bili svjesni da će prilikom izvršenja tog plana biti počinjeno krivično djelo, s obzirom da za hapšenje i zatvaranje takvih lica nije postojao niti jedan zakonski osnov, čime su u cijelosti posjedovali svijest potrebnu za utvrđivanje odgovornosti na osnovu planiranja. S obzirom da su optuženi kao jedine osobe po svom položaju u SJB u Bileći mogle takva hapšenja osmisliti i narediti, to je Tužilaštvo sasvim jasno da je zaključak Suda u pobijanoj presudi, kako to isti nisu uradili, potpuno nepravilan. Tužilaštvo smatra da je zaključak Suda u pobijanoj presudi o njihovom neučestvovanju u planiranju i naređivanju provođenja masovnih nezakonitih hapšenja u cijelosti nepravilan.

210. U žalbi se dalje ističe da u paragrafu 345. pobijane presude Sud zaključuje da se optuženi Goran Vujović za radnje navedene u tačkama 3.a., 3.b. i 3.c. izmijenjene

optužnice tereti po komandnoj odgovornosti s obzirom da je navodno prema činjeničnom opisu tačke 3. optužnice kao nadređeni, odnosno načelnik SJB Bileća, iako je znao za ubistva i počinjene mjere mučenja i zlostavljanja zatočenih civila, iste nije spriječio na način da je kaznio počinioce, koji zaključak Suda je u cijelosti pogrešan. Naime, u istom paragrafu Sud navodi da se optuženi Vujović prema izmijenjenoj optužnici tereti po ličnoj individualnoj odgovornosti u skladu sa odredbom člana 180. stav 1. KZ BiH, zbog čega Sud nije mogao razmatrati odgovornost optuženog u svjetlu komandne odgovornosti, zbog čega je izvršio intervenciju u činjeničnom opisu na način da je izostavio elemente komandne odgovornosti, te je isti prilagodio načinu izvršenja krivičnog djela za koje je optuženi Vujović i osuđen, a to je nečinjenje iz člana 21. KZ BiH.

211. Kada se uzmu u obzir zaključci sudećih vijeća MKSJ (predmet Mrkšić i dr., Blaškić), kao i činjenice i dokazi koji su utvrđeni u postupku protiv optuženog Gorana Vujovića i drugih, ali i cijeneći činjenicu da su odredbe člana 7. stav 1. Statuta MKSJ u potpunosti identične odredbi člana 180. stav 1. KZ BiH, odnosno odredbe člana 7. stav 3. Statuta odredbi člana 180. stav 2. KZ BiH, to je, prema mišljenju Tužilaštva, sasvim jasno da je ponašanje optuženog Gorana Vujovića predstavljalo podržavanje, ohrabrivanje i pomaganje počinitelaca krivičnih djela njemu potčinjenih pripadnika policije, koja su činili prema zatočenim osobama bošnjačke nacionalnosti, koje ohrabrenje, podržavanje i pomaganje je provodio svojim nečinjenjem zakonskih ovlaštenja da se brine za osobe koje su bile zatočene u prostorijama SJB u Bileći i da interveniše u svakom pogledu kada bi saznao za bilo koju nezakonitu radnju koja je prema njima poduzeta. Provedeni dokazi sasvim jasno ukazuju da optuženi Vujović nikada nije počinio bilo kakvu radnju niti gestu kojom bi zločine prema zatočenim osobama, a koje su prema njemu činile podređene osobe, spriječio ili nakon toga pokušao sankcionisati njihove počinioce, zbog čega je i stvorio takvu klimu nekažnjivosti, koja je ohrabivala mnoge počinioce da nastavljaju sa činjenjem djela, a kojim djelima je isti u cijelosti podržavajući njihovo činjenje podržavao i krajnji cilj činjenja djela, a to je progon lica nesrpske nacionalnosti na području opštine Bileća. Stoga se u žalbi navodi da je Tužilaštvo u izmijenjenoj optužnici sasvim pravilno i jasno okarakterisalo radnje optuženog Gorana Vujovića kao radnje podržavanja, ohrabrivanja i pomaganja počinitelaca krivičnih djela počinjenih prema zatočenim osobama, i to nečinjenjem, tj. nekoristivši se svojim zakonskim ovlaštenjima, zbog čega je sasvim jasno i pravilno takve radnje podvelo pod pravnu kvalifikaciju odgovornosti optuženog predviđenu odredbom člana 180. stav 1. KZ BiH, koja kvalifikacija je u cijelosti saglasna sa utvrđenim stavovima koji proizlaze iz presuda MKSJ. Stoga je, kako se navodi u žalbi, u

ovom pravcu prvostepeno vijeće u pobijanoj presudi potpuno neosnovano vršilo bilo kakve intervencije, iz kojih razloga je u ovom dijelu pobijana presuda potpuno nezakonita i nepravilna.

212. Uzimajući u obzir obrazloženje Suda o neprihvatanju koncepta UZP-a, koje je navedeno u paragrafima od broja 569. do 594. pobijane presude, Tužilaštvo zaključuje da postojanje *actus reus* UZP-a za Sud uopće nije bilo sporno, s obzirom da niti jednom rečenicom u pobijanoj presudi nije navelo, odnosno osporilo postojanje *actus reus* UZP-a. Ono što je jedino sporno za Sud u vezi postojanja koncepta UZP-a je *mens rea*, odnosno pitanje svijesti optuženih Gorana Vujovića i Miroslava Duke da učestvovanjem u zajedničkom planu doprinose cilju njegovog ostvarenja.

213. Iako je Sud po cjelokupnom svom obrazloženju spornih činjenica u ovom dijelu pobijane presude tvrdio da se djelovanje optuženih Vujovića i Duke može vezati isključivo samo za dešavanja na području opštine Bileća, a nikako u kontekstu dešavanja na cijelom području uspostavljene SAO Hercegovine, čime bi njihovo djelovanje bilo u potpunosti samostalno i izolovano, takav svoj zaključak je u potpunosti derogirao svojim zaključcima u paragrafima 584. – 588., u kojim paragrafima je naveo da zaključak Suda da optuženi nisu djelo počinili kao učesnici u UZP-u ne znači *a priori* da na području opštine Bileća takav UZP, koji je za cilj imao progon muslimanskog i hrvatskog stanovništva sa teritorije te opštine, nije ni postojao.

214. Zaključak Suda u pobijanoj presudi da dešavanja na području opštine Bileća nisu bila izolovana i neplanirana djelovanja, nego unaprijed osmišljeni vid progona muslimanskog i hrvatskog stanovništva sa područja opštine Bileća, utemeljen isključivo na diskriminatornoj namjeri, je u potpunosti kontradiktoran zaključku Suda da je djelovanje optuženih Vujovića i Duke bilo izolovano i da je bilo poduzeto isključivo sa ciljem progona nesrpskog stanovništva opštine Bileća bez znanja o prethodnom planu koji je uključivao i progon. Stoga, Tužilaštvo zaključuje da su ovakvi zaključci Suda u pobijanoj presudi potpuno neodrživi, jer su direktno kontradiktorni i protivrječni.

215. Iako ovakvi kontradiktorni zaključci Suda proizvode bitnu povredu odredaba krivičnog postupka, koja sama po sebi dovodi do apsolutne neodrživosti pobijane presude, Tužilaštvo smatra da je ipak važno napomenuti da postoje u predmetu mnogobrojni dokazi koje Sud uopće nije cijenio, a koji ukazuju na potpuno nepravilan zaključak Suda o nepostojanju svijesti optuženih Vujovića i Duke za učestvovanje u UZP-u.

216. U žalbi se dalje navodi, da su cijenjени svi dokazi i činjenice, te da su dovedeni u vezu sa činjenicama koje su dokazane tokom postupka da je optuženi Goran Vujović obavljao i prije izbijanja ratnih sukoba funkciju načelnika SJB Bileća, te da je svojevrijem dana 04.04.1992. godine napustio MUP R BiH i prešao u novouspostavljeni MUP Srpske Republike BiH, u kojem je također nastavio obavljati istu funkciju, kao i da je optuženi Miroslav Duka već 1991. godine nasilnim i nezakonitim putem izabran na dužnost komandira policije u SJB Bileća, koju dužnost je nastavio vršiti i u novouspostavljenom MUP-u Srpske Republike BiH, te da je isti osim toga bio i član Glavnog odbora ... za Bileću, sasvim se jasno i nedvosmisleno može zaključiti da su oba optužena itekako bila upoznata sa organizovanjem paralelnih organa vlasti u tadašnjoj Bosni i Hercegovini, te stvaranju i odvajanju MUP-a novouspostavljene Srpske Republike BiH od tadašnjeg MUP-a R BiH, kao i svih drugih planova koji su trebali biti ostvareni, a koji su bili zacrtani, na zauzimanju teritorija koje su trebale biti u granicama zamišljene države bosanskih Srba, slijedom čega je zaključak Suda u pobijanoj presudi da oni to nisu mogli znati i da u tom pravcu nema dokaza potpuno paušalan i proizvoljan.

217. Nadalje, Tužilaštvo smatra da je u cijelosti pogrešan i paušalan zaključak Suda u pobijanoj presudi u kojem tvrde da u predmetu nisu provedeni dokazi koji bi ukazali na činjenice da su optuženi Vujović i Duka ikada o dešavanjima počinjenim u Bileći obavijestili Krstu Savića kao njima neposredno nadređenog, odnosno nisu predočeni dokazi o postojanju bilo kakve koordinacije između njih koja bi ukazivali da su svi bili povezani zajedničkom namjerom i ciljem.

218. Stoga ističe da je pravosnažnom presudom Suda BiH u predmetu protiv Krste Savića utvrđeno da je osuđeni Savić kriv zbog počinjenog progona lica nesrpske nacionalnosti sa područja Bileće, Gacka, Nevesinja i Kalinovika, i to kao učesnik UZP-a, u kojoj presudi je sasvim jasno naznačeno i dokazano da je jedan od učesnika u UZP-u bio i optuženi Goran Vujović kao načelnik SJB u Bileći, pod čijim rukovodstvom su vršena protivpravna hapšenja, nezakonita zatvaranja, mučenja, ubistva i deportacija lica nesrpske nacionalnosti sa područja opštine Bileća. S obzirom da je ovakav pravilan i jasan stav Apelaciono vijeće Suda BiH u pogledu učestvovanja Gorana Vujovića u UZP-u donijelo u presudi protiv Krste Savića na osnovu samo nekoliko iskaza svjedoka, te nekoliko materijalnih dokaza, to je sasvim jasno da je u predmetu protiv optuženog Gorana Vujovića i drugih, u kojem predmetu je provedeno na desetine saslušanja svjedoka, te uloženo i na desetine materijalnih dokaza, više nego potrebno dokazano učešće, kako

optuženog Gorana Vujovića, tako i optuženog Miroslava Duke, kao učesnika UZP-a u ostvarivanju zajedničkog plana radi postizanja utvrđenih ciljeva.

219. Kada je u pitanju oslobađajući dio pobijane presude, Tužilaštvo ističe da cijeneći iskaz svjedoka Sadika Mujačića, kojem je inače Sud u pobijanoj presudi poklonio vjeru, jasno je da iskaz istog svjedoka nije u pažljivoj mjeri cijenjen, te da je Sud u pobijanoj presudi načinio propust tako što je bez ikakvog razloga i bez argumenata optuženog Duku oslobodio odgovornosti za ovu tačku izmijenjene optužnice (11.a.). Sud je također u pobijanoj presudi oslobodio optuženog Miroslava Duku odgovornosti za radnje navedene u tački 13. izmijenjene optužnice, te je prema mišljenju Tužilaštva, Sud donio ovakav zaključak proizvoljno, ne dajući potrebnu pažnju provedenim dokazima, iz kojih bi lako ustanovio da se ova tačka optužnice ne odnosi na saslušanog svjedoka Sajtju Bajramovića, sina Ajdina, koji u svom iskazu nigdje nije ni spomenuo da je fizički zlostavljan od optuženog Duke, nego se upravo odnosi na oštećenog Sajtju Bajramovića, sina Šaćira, koji je zajedno sa Edinom Bajramovićem lišen slobode i doveden u SJB Bileća, gdje je više puta tučen od strane optuženog Duke, što je potvrdio sam svjedok Edin Bajramović, ali i mnogi drugi svjedoci.

220. Tužilaštvo smatra, da je Sud pažljivo i pravilno cijenio iskaze oštećenog Sabira Bajramovića sasvim bi jasno mogao zaključiti o odgovornosti optuženog Željka Ilića za njegovo fizičko zlostavljanje, jer je sam svjedok Sabir Bajramović u svojim iskazima na sasvim jasan i decidan način imenovao optuženog Ilića kao osobu koja je u nekoliko navrata nad njim vršila fizička zlostavljanja, opisujući i način na koji je to zlostavljanje provedeno. Stoga su i navodi Suda u pobijanoj presudi u vezi ove odluke u cijelosti nepravilni, kao i u pogledu drugih tačaka koje su bile dio oslobađajuće presude, jer je očigledno da je Sud na raspolaganju imao veoma jasne i konkretne dokaze u pogledu činjenica koje su teretile optužene, ali je na osnovu pogrešne ocjene dokaza donio i pogrešne zaključke u pogledu njihove krivične odgovornosti.

2. Žalba odbrane optuženog Gorana Vujovića

221. Prema navodima iz žalbe, pogrešno je činjenično stanje u pobijanoj presudi kada vijeće zaključuje da na području i oko opštine Bileća nije bilo oružanog sukoba, kada o postojanju oružanog sukoba oko opštine Bileća govore sljedeći svjedoci odbrane

drugooptuženog, a vezano za Mostarsko ratište i Žegulju, i to: Obrad Vučković, Branko Anđelić, Pavle Popadić, Vojislav Šakotić, Dragan Radovanović i Milan Pavličić, a koje prvostepeno vijeće uopšte ne analizira u tom kontekstu, kao što je i pogrešan zaključak vijeća da okolnosti naoružavanja muslimana nema nikakve veze sa ratnim stanjem u Bosni i Hercegovini, jer da isto nema nikakve veze sa ratnim stanjem, vjerovatno to naoružavanje ne bi bilo sakriveno kao što je to slučaj sa svjedokom A1 i vjerovatno ih ne bi dobivali preko stranke

222. Nadalje, pogrešno je činjenično stanje kada prvostepeno vijeće zaključuje da su svjedoci sistemski lišavani slobode u enormnom broju, iako u to vrijeme nisu poduzimali bilo kakvo učešće u borbama, niti su na bilo koji način predstavljali opasnost za opštu sigurnost. U žalbi se također ističe da u Bileći i pripadajućim selima tokom 1992. godine vlada jedno haotično stanje koje samo po sebi se nije moglo držati pod kontrolom na način da policija koja je zadužena za održavanje javnog reda i mira, a koja broji 7-8 aktivnih policajaca, a čiji rezervni sastav se uglavnom nalazi na ratištu. Također se u žalbi navodi da hapšenja koja su se desila 10.06.1992. godine, nisu se desila od strane policije niti su bila planirana, niti enormna, s obzirom da je 150 lica bilo uhapšeno, desila su se incidentno, i to od strane naoružanih nepoznatih pripadnika paravojske.

223. Iz gore navedenog, prema mišljenju odbrane, proizlazi i ta činjenica da optuženi nisu bili svjesni napada jer napada nije ni bilo i da njihovo obavljanje neke funkcije nije dovoljan dokaz o svijesti o postojanju napada u jednom ovakvom haotičnom stanju u opštini Bileća tokom 1992. godine. Dokazivanje specifične namjere je, kako se u žalbi navodi, od kritične važnosti da bi se izbjegle kumulativne osude.

224. Diskriminatorna namjera mora biti dokazana, pošto je to jedini materijalno različit element koji čini progone drugačijim od ostalih zločina protiv čovječnosti. Bez toga, osuda za progone bi bila kumulativna sa osudama za inherentna djela, a što je u pobijanoj presudi izostalo. Odbrana smatra da Tužilaštvo nije tokom izvođenja svojih dokaza niti u jednom slučaju ukazalo na postojanje namjere kod bilo kojeg od optuženih da diskriminira bilo koga na bilo koji način, a niti je vijeće donijelo pravilan zaključak izveden iz gore navedenih činjenica o postojanju diskriminatorne namjere.

225. Odbrana prvooptuženog je svakog svjedoka Tužilaštva pitala da li je optuženi Goran Vujović ikada javno promovisao, stvarao strah i iskazivao mržnju prema pripadnicima nesrpske nacionalnosti, da li je nesrbe smatrao nižom rasom, da su to ljudi

drugog reda i slično, da li je na javnim mitinzima zagovarao i proklamovao njihovo iseljenje sa područja Bileće i da se zalagao za stvaranje nekakve samostalne srpske države na području Bosne i Hercegovine, da li imaju saznanja da se zalagao za otpuštanje radnika nesrpske nacionalnosti sa svojih radnih mjesta i slično. Nijedan svjedok nije rekao da je to optuženi Goran Vujović radio, ni u svom privatnom kapacitetu, ni u kapacitetu načelnika SJB.

226. Žalbom se ukazuje da se pogrešno i nepotpuno činjenično stanje ogleda i u obrazloženju tačke 1. izreke, s obzirom da imamo pogrešnu vremensku odrednicu pa se navodi da su u toku mjeseca juna tačnije od 10.06.1992. godine dešavala protivpravna lišenja slobode, mada jasno proizlazi iz većine iskaza svjedoka da nije bilo hapšenja prije 10.06.1992. godine i da su samo taj dan hapšenja vršena. Nadalje, navodi se da su hapšenja vršili podređeni optuženima pripadnici policije, a jasno je i što proizlazi iz iskaza svjedoka da su lišenja slobode izvršena od strane pripadnika paravojske. U tom pogledu, odbrana ukazuje na iskaze svjedoka: A3, Rasima Murguza, Envera Avdića, Miralema Čamu, A5, Amira Čame, Mesuda Bajramovića, Asima Đape, Ahmeta Čame, Zajke Bajramovića. Prema navodima odbrane, na osnovu ovih iskaza jasno se može zaključiti da su se 10.06.1992. godine desila hapšenja i da se ništa nije dešavalo prije 10.06.1992. godine, a i samo to hapšenje od strane naoružanih pripadnika paravojske je bilo incidentno.

227. Odbrana je kao svog svjedoka izvela Slobodana Avlijaša (a čiji iskaz svjedočenja prvostepeno vijeće nije uopšte cijenilo) koji je između ostalog svjedočio i o nefunkcionisanju pravosuđa u Istočnoj Hercegovini, i čije svjedočenje je odbrana potkrijepila i materijalnim dokazom T-158. Također svjedoci odbrane drugooptuženog policajci su govorili o istoj tematici, tj. nepostojanju suda u Bileći koji bi eventualno odredio pritvor licima koji su bili u Starom Zatvoru i Đačkom domu.

228. Odbrana podsjeća da nijedan dokaz nije izveden koji upućuje da je optuženi Goran Vujović omogućio i organizovao lišenje slobode nesrpskog stanovništva, također ni jedan svjedok Tužilaštva nije rekao da je vidio istoga ni u objektu Starom Zatvoru, ni u objektu Đačkog doma.

229. Kada je u pitanju postojanje deportacije, prvostepeno vijeće je pogrešno utvrdilo odlučne činjenice, a koje su potrebne da bi krivično djelo deportacije postojalo u sklopu krivičnog djela progona. Odbrana ukazuje na materijalni dokaz O1-17 – Sporazum o

oslobađanju i transferu zarobljenika na poziv MCKC koji je potpisan u Ženevi 01.10.1992. godine (koji prvostepeno vijeće uopšte nije cijenilo).

230. Žalбом se ukazuje da su svi svjedoci Tužilaštva u davanju iskaza na glavnom pretresu rekli da ih je MCKC dva puta obilazio, popisao i pitao gdje žele ići u susjedne zemlje, u treće zemlje ili da li žele otići iz Bileće u skladu sa potpisanim sporazumom i da su nakon puštanja svi otišli prema Republici Crnoj Gori organizovanim prevozom posredstvom MCKC. Na te okolnosti su svjedočili: Amir Čamo, Munib Čamo, Srećko Kljunak i drugi.

231. Odbrana zaključuje da kada se uzmu u obzir sve ove činjenice nema elemenata krivičnog djela deportacije, jer je *mens rea* za zločin deportacije namjera da se lica presele sa određenog područja. Da li se optuženim može dokazati takva namjera uzimajući u obzir da je MCKC postupao po sporazumu koje su sve neprijateljske snage dogovorile, pita se odbrana.

232. Prema mišljenju odbrane, posebno svjetlo baca i dokument odbrane O1-12 (također dokaz koji nije cijjenjen od strane prvostepenog vijeća), i to proglas SDA, odnosno Instrukcija o iseljavanju iz Trebinja.

233. U žalbi se dalje ističe da se u tački 1. izreke presude navodi da je oko 100 zatočenih osoba sa njihovim porodicama 05.10.1992. godine deportovano u Republiku Crnu Goru, dok je preostali dio zatočenih osoba pušten dana 17.12.1992. godine. Po navodima Suda neki zatvorenici su deportovani, a neki nisu??? Odbrana nalazi jasnim da ako je postojala *mens rea* za deportaciju, da bi svi bili deportovani, a ne samo neki. Stoga se pita do kada traje *mens rea* optuženih za deportaciju? Da li jedno vrijeme ili tokom čitavog perioda koji je stavljen u optužnici? Prvostepeno vijeće nije dalo odgovor na to, a što prema mišljenju odbrane direktno govori o pogrešnom i nepotpunom činjeničnom stanju iz presude.

234. Pogrešno i nepotpuno činjenično stanje odbrana nalazi i u tački 2. i 3.c. izreke, odnosno u obrazloženju presude. U žalbi se navodi da nijedan član KZ BiH ne daje definiciju nečovječnog postupanja.

235. Nezavisno od toga što prvostepeno vijeće nije navelo razuman zaključak o činjenicama da je optuženi svojim preduzetim radnjama tj. odgovornosti za nehumane uslove iz tačke 2. izreke presude i propuštanjem da spriječi nečovječno postupanje iz

tačke 3.c. izreke presude, svjedocima iz tačaka 2. i 3.c. pobijane presude, nanio teške duševne patnje, odbrana optuženog ističe da optuženi nije prouzrokovao patnju koja je bila ozbiljna, stvarna i teška, a u skladu sa Pictetovih komentara na IV Ženevsku konvenciju, koja je u ovom pogledu identična komentarima uz II i III Ženevsku konvenciju, koji komentari daju niz korisnih zapažanja o značenju izraza „*namjerno nanošenje teških patnji ili ozbiljnih povreda tijela ili zdravlja*“ (povredu tjelesnog integriteta).

236. U cilju dokazivanja da su oštećeni iz tačaka 3. i 3.c. radnjama optuženih pretrpili teške duševne i psihičke patnje tužilac je proveo kao dokaz sudsko-medicinsko vještačenje stanja duševnog zdravlja oštećenih, koje vještačenje je obavio stalni sudski vještak neuropsihijatar dr. Abdulah Kučukalić, a na koji nalaz se odbrana posebno osvrnula, s obzirom da tužilac nije dokazao biće ovog krivičnog djela, a to je nanošenje teških duševnih psihičkih povreda, a prvostepeno vijeće iz tog razloga i ne spominje ovo vještačenje u svojoj presudi.

237. Vještak Kučukalić je na osnovu pismenih iskaza svjedoka i djelimično medicinske dokumentacije sačinio nalaz o pretrpljenom strahu i duševnoj boli za devet svjedoka (A1, A2, B1, Asima Đapu, Sadika Mujačića, Edina Bajramovića, Srećka Kljunka, te Ismeta i Sabira Bajramovića). Odbrana napominje da je tužilac naveo 24 oštećena, a u ovim tačkama vještačeno je 9. Kod svih 9 osoba evidentirao je Odbrana je konstatovala da se od 9 osoba samo njih 3 javilo na liječenje, te da vještak nije sporio tezu odbrane da je nalaz u velikoj mjeri hipotetički.

238. Vještak sudske medicine dr. Hamza Žujo je po nalogu Tužilaštva vještačio i medicinsku dokumentaciju o vrsti i stepenu povreda za Sadika Mujačića, utvrdivši da Mujačić ima

239. Nadalje, odbrana u žalbi navodi da je svjedok Tužilaštva dr. Boro Babić u svom svjedočenju rekao da je u Dom zdravlja, u ljeto 1992. godine, primljeno 10 do 15 ljudi i da su dovedeni zbog povreda lakše prirode, te da su im maksimalno pružili pomoć.

240. Što se tiče nečovječnog postupanja u namjeri narušenja zdravlja zatočenih osoba držanjem istih u nehumanim uslovima, odbrana ističe da s obzirom da su izolovana lica dovedena *ad hoc* i da nije bilo plana niti neke organizacije oko njihovog smještaja, to onda optuženi Goran Vujović nije ni mogao uticati na uslove boravka. S tim u vezi, odbrana ukazuje na iskaze svjedoka: A8, Sadika Mujačića, Ramiza Pervana.

241. Prema mišljenju odbrane, jasno je da u pobijanoj presudi nisu pravilno utvrđene činjenice koje bi mogle dovesti do razumnog i uvjerljivog zaključka da je optuženi Goran Vujović počinio djela iz tačke 2. i 3.c. izreke pobijane presude. Prema tome, presuda mora sadržavati nesumnjiv zaključak ne samo da je akt počinjen, nego on mora dokazati i da taj akt ima teške posljedice za žrtvu, jer ne znači nužno da taj akt odmah i čini ozbiljno kršenje međunarodnog humanitarnog prava, ukoliko takvo kršenje nije ozbiljan prijestup, što presuda u konkretnom slučaju nije uspjela da udovolji takvoj svojoj obavezi.

242. Kako se ističe u žalbi, na okolnosti iz tačke 3.b., krivično djelo progona mučenjem prvostepeno vijeće i ovdje ne uzima u obzir sve provedene dokaze, ne cijeni ih, a pogotovo ne cijeni, niti obrazlaže, izvedeni dokaz odbrane O1-18, Nalaz i mišljenje vještaka elektrotehničke i medicinske struke Đure Zmijanca i Mladena Ajdara, na činjenice i okolnosti djelovanja poljskog telefona na ljudski organizam, kao i njegove tehničke specifikacije.

243. Radnje optuženog koje je poduzeo prema oštećenim iz tačaka 2., 3. i 3.c. se, prema mišljenju odbrane, ne mogu tretirati kao radnje kojima se povređuju odredbe člana 3. Ženevske konvencije.

244. Prema navodima iz žalbe, pogrešno je utvrđeno i činjenično stanje u tački 3.a., u smislu izvedenih dokaza koji su u potpunoj kontradiktornosti sa zaključcima vijeća. Na ove okolnosti je izveden vještak dr. Hamza Žujo koji je potvrdio da je izvršio obdukciju lica Fehrata Avdića, kojeg je identifikovao otac, te utvrdio da nema mekih tkiva, samo kosti. Vještak je naveo mogućnost prirodne smrti, kao i povrede trbušnih organa.

245. Žalbom se također ukazuje da prvostepeno vijeće nije cijnilo ovaj dokaz Tužilaštva kojim nije dokazano izvan svake razumne sumnje da je lice Fehrat Avdić umro nasilnom smrću i na način kako se to u obrazloženju presude navodi, pa je stoga vijeće u skladu sa nalazom i mišljenjem vještaka na prvo i drugooptuženog moralo primijeniti pravilo *in dubio pro reo*.

246. Pogrešno i nepotpuno utvrđeno činjenično stanje odbrana nalazi i u paragrafima 245-254 pobijane presude, gdje prvostepeno vijeće bez ijednog dokaza zaključuje da je nesporno da je akcija hapšenja civila bošnjačke nacionalnosti bila u organizaciji PS Bileća, da su istu organizovali prvo i drugooptuženi kao načelnik i komandir te stanice, jer su pripadnici aktivnog rezervnog sastava PS Bileća protivpravno lišavali slobode vojno sposobne muškarce, a da je uloga vojske i paravojske bila kao ispomoć policiji kada su

ta hapšenja u pitanju, ne objašnjavajući kako je moguće da se vojska i paravojska potčini policiji u vrijeme neposredne ratne opasnosti, i ne navodeći iz kog provedenog materijalnog dokaza proizilazi da su prvo i drugooptuženi dali svoju saglasnost, a takva masovna hapšenja, pogotovo kada je u pitanju rezervni sastav policije koja je bila mobilisana od 1991. godine od strane tadašnjeg Sekretarijata za narodnu odbranu Bileća i kojom nije komandovao prvooptuženi Goran Vujović kao načelnik PS Bileća, niti drugooptuženi Miroslav Duka kao komandir te stanice, već je ta rezervna milicija imala svog komandira, a što je sve u svom iskazu potvrdio i saslušani svjedok optužbe Lazar Sudžum.

3. Žalba odbrane optuženog Miroslava Duke

247. Prema mišljenju odbrane, pogrešno i nepotpuno utvrđeno činjenično stanje u ovoj krivičnopravnoj stvari proizlazi kao posljedica neprimjenjivanja člana 280. i 281. ZKP BiH, a koja situacija se desila tokom donošenja prvostepene presude, o čemu je bilo više riječi u dijelu bitnih povreda odredaba krivičnog postupka, kao i povreda članova 3., 15. i člana 290. stav 7. ZKP BiH.

248. Pogrešno i nepotpuno utvrđeno činjenično stanje proizlazi i iz razloga što je Sud u pojedinim situacijama imao priliku zaključiti pravilno, ali je to propustio uraditi, i time je paragraf 43. presude, kao i paragraf 49. iste, postao zapravo suvišan u presudi, s obzirom da sada kao i pravda čeka da bude dostignut, iako se Sud pozvao na iste, kao principe na osnovu kojih je presudio. Pravilnost zaključaka bili bi jedino mogući u korist optuženog, ali kako se nije primjenjivalo pravilo *in dubio pro reo*, i pravilo iz člana 290. stav 7. ZKP BiH, to se nije ni desilo.

249. U žalbi se naglašava da je odbrana u završnim riječima kazala da ovakva optužnica nije bila operativna za postupanje, te da je zbog terminologije kojom je obrazlagana i kojom je pisan dispozitiv optužnice takve prirode da ne daje mogućnost ostvarenja prava na odbranu.

250. Kako se u žalbi navodi svjedok A1 dao je iskaz pred Sudom, dana 28.10.2014. godine i 11.04.2014. godine, zatim je Sud kao materijalne dokaze odbrane optuženog Miroslava Duke proveo (nije cijenio) dokaz O2-31, a riječ je o pisanim izjavama ovog svjedoka od 03.07.2008. godine, 02.03.1996. godine, te izjava ovog svjedoka od 24.06.1992. godine. Naime, odbrana ističe da je riječ o svjedoku koji je u vrijeme

svjedočenja maltene bio ... , jer je kazao da ... , o svjedoku koji je jednu izjavu dao u prisustvu supruge, radi se o svjedoku koji je nekredibilan i kojem Sud apsolutno nije mogao dati povjerenje, jer svjedok priča nekoliko priča, u momentu dodaje stvari koje nikada nije govorio tvrdeći kako te upravo dodate priče, jesu one koje su tačne.

251. U žalbi se dalje navodi da je u tačkama 4., 4.a. i 4.b. prvostepeno vijeće pogrešno utvrdilo, uz prekoračenje optužbe, da je ovaj svjedok lišen slobode u prvoj polovini mjeseca juna 1992. godine. Međutim, ovaj svjedok ni jednom nije kazao da se ne sjeća ili da je zaboravio kada je lišen slobode, nego je uvijek jasno govorio o pojedinom tačno utvrđenom datumu, bilo da je to bilo 06.06.1992. godine, odnosno sljedećeg dana (saslušanje na pretresu), ili da je to bilo 14.06.1992. godine (izjava od 02.03.1996. godine). No, u dijelu koji se tiče vremena hapšenja Sud izvlači nedokaziv zaključak da je to bilo „u prvoj polovini mjeseca juna“, čime direktno relativizuje vrijeme, širi vrijeme eventualnog nezakonitog hapšenja i time, u postupku donošenja presude, pogrešno cijeneći iskaz svjedoka kao vjerodostojan, te narušava pretpostavku nevinosti.

252. Također, svjedok i o drugim odlučnim činjenicama (automat, pucanje iz pećine, mjesto gdje je optuženi Duka navodno došao, sa koliko ljudi je došao, izgled optuženog, poznanstvo sa njim, radna mjesta na kojima je optuženi radio, vrijeme provedeno u samici 123 dana, udaranje Fehrata Avdića željeznom šipkom i dr.) govori različito pa je kontradiktoran samom sebi, ali i drugim svjedocima ili objektivnim dokazima. Dakle, prema navodima odbrane, Sud i u odnosu na druge svjedoke, ili objektivne dokaze nigdje u obrazloženju ne nudi ocjenu kontradiktornih razloga, iako se u paragrafu 49. poziva kao da je to uradio.

253. Nadalje, kada je Sud utvrdio u tački 5. osuđujućeg dijela presude da je optuženi Duka sa još trojicom udarao Fehrata Avdića rukama, automatski je diskreditovao i nije povjerovao svjedoku A1 da je on lično vidio da je to optuženi Duka uradio pred njim i to šipkom preko glave. Gdje se svjedok kune i kaže „znam Duku kao sina svog“. Dakle, prema mišljenju odbrane, Sud je izrekom presude u odnosu na tačku 5. osuđujućeg dijela presude utvrdio da zaštićeni svjedok A1 ne govori istinu, iako odbrana smatra da nije tačno utvrđenje Suda u odnosu na tačku 5. uopšte, ali odbrana napominje sa aspekta kredibilitnosti zaštićenog svjedoka A1.

254. Odbrana se pita koje je pravilo Sud primijenio prilikom ocjene i ispitivanja konzistentnosti suštine iskaza, vjerodostojnosti i relevantnosti svjedočenja ovog

zaštićenog svjedoka, tj. koliko treba da svjedok optužbe griješi da bi za Sud bio nekredibilan, može li uopšte ikada i biti?

255. Žalbom se ukazuje da u izreci presude, u odnosu na tačku 4. osuđujućeg dijela, stoji da je optuženi Duka došao sa još dvojicom policajaca, a u svjedočenjima svjedok A1 kazuje da je bio sa četvoricom, odnosno u drugoj izjavi da je bio sa 5-6 rezervista. Raspolažući sa ovim podacima prvostepeno vijeće se odlučuje da je ipak bilo „dvoje“ policajaca, iako Sud ne daje obrazloženje zašto dva, odbrana tvrdi da je to pogrešno utvrđenje da takva činjenica stoji, jer niko nije kazao da su bila dva.

256. Također odbrana ukazuje da je slično i sa tačkom 4.a. izreke osuđujućeg dijela presude, pored toga što će i ovdje Sud pogrešno utvrditi da je taj neki „drugi“ dolazak vezan za neutvrđeni dan u prvoj polovini mjeseca juna. Ne vjeruje Sud svjedoku da je to bilo sljedećeg dana od onog prvog dolaska koji je po svjedoku bio 06.06.1992. godine ili 14.06.1992. godine kako kaže izjava zaštićenog svjedoka A1, i to ona iz 1996. godine.

257. Nadalje, ovaj svjedok svjedoči i o tome ko je zapalio kuću. Na pretresu A1 kazuje da je kuću zapalio on, pa onda da je to uradio Zoran, a onda u unakrsnom ispitivanju kaže da je to uradio Rogan. Sud utvrđuje potpuno pogrešno da je to uradio A1 i to pod prijetnjom optuženog Miroslava Duke. Odbrana također navodi da je tačno da je Sud izvršio uvid u materijalnu dokumentaciju medicinske prirode, ali ističe da Sud nije ovlašten tumačiti medicinske nalaze. No, i da jeste, u paragrafu 431. ovaj će svjedok kazati kako mu je bila slomljena lijeva noga. Stoga, odbrana zaključuje da nijedan nalaz to neće potvrditi, jer tako ne proizlazi iz „tumačenja“ Suda, kao ni to da su mu slomljena 4 rebra.

258. Shodno navedenom, odbrana stoji na stanovištu da je Sud pogrešno izveo zaključke da postoji radnja izvršenja koja bi predstavljala biće krivičnog djela progona – nečovječnim postupanjem.

259. Nadalje, odbrana smatra da je ovaj svjedok potpuno pogrešnu osobu identifikovao kao osobu koja je eventualno dolazila kod njega, ne nekog, nego tačno određenog datuma, te da Sud nije imao onaj kvalitet dokaza, koji bi van svake razumne sumnje identifikovao optuženog Miroslava Duku.

260. Naime, paragrafom 433. Sud konstatuje da su iskazi svjedoka Ejuba Čame i Kadrije Vilića govorili o povredama, kao i da je svjedok B1 također govorio o ovome. Odbrana ističe da ovakvo generalno označavanje bez navođenja šta je to svjedok rekao makar

jednom rečenicom ne može se smatrati obrazloženjem onog kavaliteta koji je potreban da se argumentuje zaključak Suda da se radi o potkrepljujućim iskazima. Ni odbrana, ni Apelaciono vijeće, ne mogu znati šta su to ovi svjedoci zaista kazali, jer se to ne vidi iz obrazloženja presude. U ovom momentu odbrana ne zna koji dio iskaza je korišten svjedoka Vilića i Čame, te svjedoka B1, očigledno kao potpora svjedočenju svjedoka A1. Ovo je, prema kazivanju odbrane, neshvatljivo da Sud ne prenese onaj ključni dio iskaza svjedoka koji treba da potkrijepe izjavu svjedoka A1. Zato sada odbrana i ne govori o onome što su ti svjedoci govorili, nego tvrdi da Sud ne daje razloge da je iskaz zaštićenog svjedoka A1 potkrijepljen u pogledu radnji izvršenja koje je navodno optuženi Duka preduzeo, kvaliteti ili makar identifikaciji povreda i naravno o lokalitetu tih povreda.

261. Odbrana dalje navodi da kada se uzme u obzir paragraf 207. pobijane presude i kada se analizira i razotkriju motivi zašto Sud neće da utvrdi datum hapšenja zaštićenog svjedoka A1, onda se može zaključiti da je jedini svjedok koji govori da je optuženi Duka bio kada je uhapšen A1, dok drugih svjedoka nema, niti je optužnicom obuhvaćen neki drugi dan kao dan hapšenja. Prema navedenom paragrafu početak progona koji po zaključku Suda počinje tačno 10.06.1992. godine. Dakle, prema mišljenju odbrane, motiv zašto Sudu treba da prekorači optužnicu i kao datum hapšenja utvrdi raspon u prvoj polovini mjeseca juna 1992. godine, jer samo na takav način koliko toliko može uvezati navodno Dukino postupanje, aktivnost da organizacija zapravo ne visi. Međutim, prema navodima odbrane Sud je utvrdio da svjedok A1 ne govori istinu kada opisuje da je Duka šipkom tukao Fehrata Avdića.

262. Odbrana upoređuje paragraf 207. presude sa paragrafom 210., kada se govori o pravnom osnovu eventualnog nezakonitog lišenja slobode i zatvaraja. Kako se u žalbi navodi, sve vrijeme presudom se potencira teza o tome kako su isti lišeni slobode bez ikakvog pravnog osnova. Međutim, unakrsna ispitivanja, ilustracije radi, zaštićenog svjedoka A6 i drugih (Edin, Mesud Bajramović) pokazaće da su upravo oni ti koji su imali nelegalno naoružanje, Edin Bajramović govori o tome i njegovoj želji i motivu da ubije optuženog Miroslava Duku.

263. Na okolnosti iz tačke 5. osuđujućeg dijela presude za optuženog Miroslava Duku i tačke 3.a. za optuženog Gorana Vujovića, odbrana ističe da je Sud analizirao nekoliko svjedoka, te da su paragrafi 348. do 368. presude zajednički za optužene Gorana Vujovića i Miroslava Duku. Navedeni paragrafi analizirali su nekoliko svjedoka Tužilaštva, i to: Edina Bajramovića, A5, A1, Sadika Mujačića, Ramiza Pervana, Ismeta Bajramovića,

Ahmeta Čame, Muniba Čame, B1, te je pročitao iskaz svjedoka A7, te je Sud proveo i analizirao materijalne dokaze: T-53, T-54, T-55 i T-56. Nasuprot tome, odbrana akcentira da svjedočenje svjedoka odbrane Zorana Vujevića i Žarka Albijanića nije cijenio.

264. Prema navodima odbrane ni jedan materijalni dokaz nije ukazao – potvrdio uzrok smrti, a analiza vještačenja vještaka Hamze Žuje je paragrafom 362. pokazala da uzrok smrti može biti i prirodna smrt, jer isti ne raspolaže bilo kakvom medicinskom dokumentacijom na osnovu koje bi mogao potvrditi da su radnje izvršenja kao u tački 5. za optuženog Miroslava Duku osuđujućeg dijela presude, upravo uzrok smrti Fehrata Avdića.

265. U žalbi se dalje ističe da nakon analize koju je Sud izveo, isti je paragrafom 364. presude, utvrdio odlučne činjenice koje se tiču prvenstveno vremena izvršenja djela, pa će Sud u tom paragrafu zaključiti da je iz prostorija starog zatvora Fehrat Avdić izveden dana 06.10.1992. godine. Ovu odlučnu činjenicu Sud će u izreku presude prenijeti tako što će kazati „*tačno neutvrđenog dana tokom mjeseca oktobra*“. Stoga odbrana zaključuje da izreka presude nema obrazloženje, te da je povrijeđeno pravo na odbranu kao prethodno rečeno, odnosno Sud je odlučnu činjenicu utvrdio, kako tako, ali onda tu odlučnu činjenicu ne unosi u izreku presude, nego unosi jedan rastegljiv pojam, protežući vrijeme navodnog izvršenja inkriminacije na čitav oktobar, pa se odbrana pita zašto?

266. Nadalje, Sud utvrđuje da su pripadnici policije izveli Fehrata Avdića, te to konstatuje u izreci presude. Na ove okolnosti, ko izvodi Fehrata Avdića, zaštićeni svjedok A1 govori da je optuženi Duka bio taj koji je izveo Fehrata Avdića iz prostorija zatvora. Takav stav kazaće i svjedok B1 (navodni očevidac da je optuženi Duka udario Fehrata na osnovu čijeg iskaza je optuženi Miroslav Duka i presuđen, paragraf 364.), pa će utvrditi da je to bio Kuljić koji izvodi. Prema mišljenju odbrane, pogrešno Sud utvrđuje da je iskaz ovog svjedoka u cijelosti (B1), onda i u dijelu odlučnih činjenica u odnosu na tačku 5. osuđujućeg dijela presude optuženom Miroslavu Duki, kredibilan i vjerodostojan pa kao takav može biti osnov činjeničnih utvrđenja. U tom pogledu, odbrana ističe da je ovaj svjedok svjedočio o nizu činjenica koje Sud nije uzeo u obzir, tj. nije mu vjerovao da je to tako bilo.

267. Kada se uvežu objektivni dokazi, prvenstveno obdukcioni nalaz, sa izjavom navodno ključnog svjedoka B1, onda se, kako odbrana tvrdi, ne može, van svake razumne sumnje, utvrditi da je optuženi Duka sa još trojicom nanio povrede koje su uzrokovale smrt.

268. Kao potkrepljujući dokaz iskazu svjedoka B1, pojavio se iskaz svjedoka Ismeta Bajramovića koji će kazati kako je, kada se dobrovoljno javio i došao u prostoriju zatekao Žarka Albijanića. U tom smislu, odbrana ukazuje da Sud ne cijeni iskaz svjedoka Albijanića, pa samim tim ne može uraditi svoj posao iz člana 290. stav 7. ZKP BiH, ne može primijeniti pravilo *in dubio pro reo*. Stoga, ne može donijeti ni pravilan i zakonit zaključak.

269. Prema mišljenju odbrane, Sud je presudio na osnovu glasina (Ramiz Pervan) i na osnovu svjedoka čija kredibilnost je upitna (zaštićeni svjedok B1), a i pored upitnosti i nekredibilnosti isti nema potkrepljujućeg dokaza. Također, tvrdnja Suda da je to svjedočenje Ismeta Bajramovića proizvod nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, a nužno i pogrešnog zaključka da se radi o kredibilnom svjedoku, jer činjenice o kojima je isti govorio nisu se pokazale tačnim, kako se navodi u žalbi.

270. U žalbi se dalje navodi da se tačka 6. osuđujućeg dijela presude zasniva na iskazu oštećenog i iskazu svjedoka Ramiza Babovića. Svjedočenje Babovića je prezentovano kao potkrepljujući dokaz za svjedočenje Ismeta Bajramovića. Ovo je svjedok po čuvenju, dakle, sve ono što mu je navodno ispričao svjedok Ismet Bajramović. Ono što je ovaj svjedok sam vidio jeste i što je konstatovano u paragrafu 441. presude, to da je Ismet došao poslije dva sata. Stoga, odbrana zaključuje da Sud nije postupio u skladu sa članom 290. stav 7. ZKP BiH i nije dao ocjenu kontradiktornih, protivrječnih dokaza.

271. Činjenice o kojima govori svjedok Ismet Bajramović i koje su unesene u izreku osuđujućeg dijela presude u vezi sa tačkom 7. iste, prema riječima odbrane, apsolutno niko ne potvrđuje, a kamoli svjedok Ramiz Babović, koji na glavnom pretresu dodaje da je „pričao sa Ismetom“. O pretpostavci nevinosti, o načelu *in dubio pro reo*, ne samo da u presudi nema riječi, nego je ono toliko daleko da je to zaista zabrinjavajuće, tvrdi odbrana.

272. Stoga, presuda je u ovom dijelu zasnovana isključivo na iskazu jednog svjedoka, te nema dokaza da je optuženi Miroslav Duka počinio krivično djelo progon – mučenjem Ismeta Bajramovića.

273. U pogledu tačke 7. osuđujućeg dijela presude, u žalbi se navodi da je Sud u paragrafima 445. do 452. govorio o razlozima utvrđenja kao u izreci presude, analizirajući, pri tom, izjave zaštićenih svjedoka A5 i A8, pročitane izjave Sabira Bajramovića iz istrage unesene u sudski spis po osnovu člana 273. stav 2. ZKP BiH, te dokaze T-44, T-45, bez čitanja jedne izjave ovog svjedoka. Odbrana naglašava da Sud nije, iako se poziva da

jeste, uopšte analizirao u obrazloženju presude dokaz T-44 (zapisnik o saslušanju svjedoka Sabira Bajramovića od 22.06.2009. godine), pa je i činjenično stanje pogrešno, ali i nepotpuno utvrđeno.

274. Nadalje, Sud je morao vjerujući izjavi iz 2013. godine koju je ovaj svjedok dao, držati onda i toga da je tačna ta izjava i u pogledu kada je Mesud Bajramović uhapšen. Žalbom se ukazuje, da je Sud uporedio u skladu sa pravilom 290. stav 7. ZKP BiH i cijenio naročito protivrječnosti izjava ovog svjedoka koje su pročitane, uvidio bi da postoji razlika u mehanizmu nastanka povrede (paragraf 448. i 449. presude).

275. Također se navodi da je Sud posvetio pažnju zaštićenom svjedoku A5 koji je govorio na glavnom pretresu, dana 16.12.2014. godine, da je pričao sa Sabirom i da mu je Sabir rekao, sada nešto treće, a to je da ga je optuženi Duka udario tromblonom. O ovoj činjenici, kako se ističe, neće ni Sud raspravljati kao pomenutoj, a kamoli utvrđenoj. Stoga, ovaj svjedok, osim da je pričao sa Sabirom, ne može biti potkrepljujući dokaz da je optuženi Duka tukao Sabira, kao ni o tome kada ni gdje je to bilo, ni kako, jer o tome nije pričao sa Sabirom Bajramovićem, niti je Sudu išta opisao.

276. Prema navodima odbrane, svjedok A8 nije očevidac, nego je samo čuo da je Sabir tučen, jer su njega i Edina mrzili. Iz ovog paragrafa 451. presude, kao analize iskaza svjedoka A8, ne može se govoriti ni o glasinama, a kamoli indicijama, tvrdi branilac.

277. Kako postoje evidentni pogrešni zaključci o postojanju odlučnih činjenica (radnja izvršenja – diskutabilan, kao i prisustvo optuženog Miroslava Duke) kao i u pogledu vremena izvršenja navodne inkriminacije, to odbrana smatra da Sud nije, van svake razumne sumnje, na osnovu analiziranih iskaza svjedoka mogao utvrditi da je optuženi Miroslav Duka počinio radnje zbog kojih je izrekom presude osuđen u smislu da je počinio krivično djelo progona i to nečovječnim postupanjem.

278. Kada je u pitanju tačka 8. osuđujućeg dijela presude, u žalbi se navodi da je to bilo „oko“ 25.08.1992. godine nije govorio ni jedan jedini svjedok, tako da je i ovakvo utvrđenje Suda pogrešno, a kao razlog odbrana navodi što je Sud prihvatio iskaz Muniba Ovčine iz 2009. godine kao i relevantan i kredibilan (str. 7. izjave), kao i onaj iz 2008. godine (paragraf 17), gdje je Munib kazao da je to bilo „tačno“ 25.08.1992. godine. Drugi svjedoci analizirani u paragrafima 459., 458., 457. presude o samom datumu nisu govorili. Objektivnih dokaza o datumu eventualnog premlaćivanja također nema, kako ističe

odbrana.

279. Nadalje, odbrana ističe, kada je u pitanju datum, Sud prosto zanemaruje izjave svjedoka Asima Đape, koji iskaz prihvata u pogledu datuma koji je relevantan i za ovog oštećenog, a koji svjedok tvrdi da je to bilo onog dana kada je i on pretučen, a to je 28.08.1992. godine (direktno ispitivanje svjedoka dana 10.03.2015. godine). Niko od svjedoka nije sporio da su Asim, Munib, Sadan, Mujo Babović i drugi izvedeni istog dana. Na okolnost datuma svjedočiće i zaštićeni svjedok A3 dana 17.03.2015. godine i tačno će odrediti datum kada je Asim izveden i drugi i kazat će da je to bilo tačno 25.08.1992. godine, neće kazati da je to bilo „oko“ tog datuma.

280. Kako se u žalbi navodi, Sud je imao na raspolaganju da kroz ocjenu protivrječnih iskaza na okolnost samo datuma da svoju ocjenu istih u smislu člana 290. stav 7. ZKP BiH, ali to propušta učiniti i onda na bazi „svrsishodnih“ izjava bazira tezu da je to bilo „oko“ 25.08.1992. godine, a ne 28.08.1992. godine, kako kaže Asim (oba datuma egzistiraju u različitim tačkama presude, osuđujući dio).

281. Također, niko od svjedoka nije potvrdio iskaze Muniba Ovčine koji su prihvaćeni po osnovu člana 273. stav 2. ZKP BiH, u pogledu zadobijenih povreda, njihove identifikacije i eventualne kvalifikacije. Stoga, ostalo je samo da se vjeruje iskazima svjedoka iz istrage označenih kao T-48 i T-49 i objektivnom dokazu T-173.

282. Shodno navedenom, odbrana zaključuje da je pogrešan zaključak Suda da je lijeva noga bila polomljena i da su tri zuba izbijena, jer dokaza o tome nema, a pored neobrazloženosti odlučnih činjenica o povredama koje su unesene u izreku presude, nema ni dokaza da su povrede identifikovane.

283. Dakle, odbrana smatra da Sud utvrđuje odlučne neprovjerljive činjenice kao gore i na osnovu nedovoljnih i pogrešnih podataka oglašava krivim optuženog Miroslava Duku za krivično djelo progona sa činjenicama iz izreke presude, koje ne samo da su pogrešno zaključene nego o njima se svjedoci, ni objektivni dokazi, nisu izjašnjavali.

284. Žalbom se ukazuje na iskaz svjedoka Božidara Babića koji kaže da se radilo o povredama lakše prirode, oguljotine i zderotine i koji govori o razlozima zašto je Munib odvezen u Podgoricu, u paragrafu 459. kojem svjedoku Sud vjeruje, ali samo djelimično (da je primljen sa povredama). Drugi dio iskaza nije bitan jer ne „služi svrsi presude“. Prema mišljenju odbrane i ovdje se vidi kako nema ocjene u smislu člana 290. stav 7. ZKP

BiH. Stoga, kako se u žalbi navodi, uz primjenu pravila iz paragrafa 52. presude, uz zanemarivanje odredbi člana 3., 14., djelimično 15., 281., te člana 290. stav 7. ZKP BiH, vrlo je moguće da je jači zapisnik o saslušanju svjedoka koji ne može da svjedoči i koji ne može proći unakrsno ispitivanje, nego svjedočenje doktora pred Sudom, kao javnog svjedoka.

285. Kada je u pitanju tačka 9. osuđujućeg dijela presude, u žalbi se navodi da je Sud svoje tvrdnje dokazivao putem svjedoka oštećenog Asima Đape, zatim Rasima Murguza (nije očevidac), Nezira Đape (nije očevidac) i svjedoka A3 (nije očevidac).

286. U pogledu datuma radnji izvršenja Sud se odlučio da je to 28.08.1992. godine prvenstveno, po ocjeni žalbe, što je Asim Đapo kazao da je to bilo na dan ... , a to jeste, po podacima koje je dao Sudu upravo dan 28.08. Međutim, o ovoj činjenici – datum – kao odlučnoj činjenici govoriće, po stavu Suda, i zaštićeni svjedok A3, koji kaže da je to bilo dana 25.08.1992. godine, paragraf 469. presude, ali i na audio zapisniku od 17.03.1992. godine kaže „*taj dan neću nikad zaboraviti*“. Ovaj datum govori o dimnim bombama po sjećanju svjedoka, ali Sud ovaj datum pogrešno pripisuje kao da je to datum kada je Asim Đapo izveden ili ne. Odbrana ističe da Sud nije dao obrazloženje u tom pogledu.

287. U žalbi se također navodi da Sud ne rješava u obrazloženju presude vrijeme izvršenja krivičnog djela, niti obrazlaže ako je rješavao, u skladu sa pravilom 290. stav 7. ZKP BiH, nego prosto pređe preko toga, a odbrana treba da se žali na nešto što je Sud bio u obavezi uraditi, a nije. Shodno tome, odbrana smatra da je iz iskaza svjedoka koji nisu očevici Sud pogrešno zaključio da stoje radnje izvršenja koje su izrekom presude naznačene kao radnje nanošenja povreda preduzete od strane optuženog Miroslava Duke.

288. Osim toga, odbrana naglašava da je u svom svjedočenju na glavnom pretresu Asim Đapo, dana 10.03.2015. godine, kazao da on ne zna, nije vidio da li ga je optuženi Miroslav Duka udario, ali zna da je Miroslava Duku vidio u prostoriji u koju je doveden. Svjedok je također izjavio da je siguran da ga jedino Stolica nije tukao, a to mu je poznato, jer je kasnije, ali u prostoriji, čuo optuženog Miroslava Duku kako se obraća Stolici sa pitanjem zašto ga i ti nisi udario. Prema mišljenju odbrane, pravilan bi zaključak bio da Sud ne može sa sigurnošću identifikovati optuženog Miroslava Duku kao počinioca radnji izvršenja činjenjem i direktnim učestvovanjem, dakle da je on lično preduzeo neku nedozvoljenu radnju prema Asimu Đapi.

289. Stoga odbrana zaključuje da ne samo da je pogrešan zaključak Suda, nego je i izreka presude neobrazložena prvenstveno u dijelu navodnih radnji izvršenja optuženog Miroslava Duke, s obzirom da očevidaca nema, jer ni Asim Đapo, kao jedini prisutni to ne tvrdi, nego zaključuje da je optuženi Duka preduzeo radnju izvršenja. Shodno tome, nema dokaza van svake razumne sumnje da je optuženi Miroslav Duka počinio krivično djelo progon – nečovječnim postupanjem.

290. U pogledu tačke 10., 10.a., 10.b. osuđujućeg dijela presude (oštećeni Edin Bajramović), odbrana u žalbi navodi da na činjenična utvrđenja iz izreke presude koji su evidentirani u paragrafima od 472. do 482. Sud je analizirao izjave više svjedoka. Pri tome, odbrana ističe da najmanje 8 dokaza odbrane drugooptuženog Miroslava Duke Sud uopšte nije cijenio, i to: O2-5/6/21/22/23/24/25/26/27.

291. Navedeni objektivni dokazi odbrane ukazivali su o kakvoj ličnosti se radi

292. Kako se u žalbi navodi, u paragrafu 478. presude analizirat će se iskaz svjedoka Srećka Kljunka od kojeg je Tužilaštvo odustalo, kao od oštećenog po prvobitnoj optužnici (tokom direktnog i početka unakrsnog ispitivanja utvrđeno je da je izjavu dao na nezakonit način), a što je Tužilaštvu bio siguran signal da se ovom svjedoku ne može vjerovati. Drugo, svjedok se izjašnjava da ne zna u vezi sa Edinom ništa, a onda tužilac prezentuje raniju izjavu svjedoka, pa onda on kaže da misli.

293. Odbrana upućuje i na paragraf 481. presude koji govori o analizi izjave svjedoka Božidara Babića, koji je sa aspekta cijelog svjedočenja zapravo kazao da niko nije imao teških povreda, nego oguljotine i povrede lakše prirode.

294. Navodi se da zaštićenom svjedoku A8 nije govorio o povredama, nego je uopšteno čuo i nije direktno nego iz treće ruke, pa je Sudu prenio saznanje koje ima karakter isključivo glasine (paragraf 480.), a ne svjedočenja koje se može razmatrati.

295. Odbrana ukazuje da paragraf 477. presude ne govori o tome da je Edin pričao direktno sa zaštićenim svjedokom A6, nego A6 iznosi svoj zaključak na bazi svoje tvrdnje sa pretresa od 07.07.2015. godine, gdje kaže: „*mi smo ih pitali ko je to uradio?*“. Dakle, prema žalbenim navodima, Edin Bajramović nije ni sa ovim svjedokom direktno pričao, pa i ovaj svjedok govori glasine. Ujedno ovaj svjedok na istom pretresu kaže da je pričao sa profesorom Munibom Ovčinom, iako su svi svjedoci saglasni da je Munib odvezen u Dom zdravlja, pa se postavlja pitanje kredibiliteta ovog svjedoka. Također, zaštićeni svjedok A6

ne govori za kompletnu tačku 10., ne govori da je ikad čuo da je polomljen nos Edinu Bajramoviću, kao ni drugi svjedoci koji to ne spominju, a koje je Sud uzeo da obrazloži u paragrafima kao gore.

296. U paragrafu 479. presude stoji da je Sud analizirao i iskaz svjedoka A5 koji je lično pričao sa Edinom, ali ni A5 nije kazao Sudu da zna ili da mu je Edin pričao da mu je kost polomljena, niti da je bio natjeran da popije 2l vode, a koje činjenice, kako odbrana tvrdi, jesu kao odlučne, neobrazložene, unesene u izreku presude i optuženi je osuđen na osnovu istih, pogrešno utvrđenih činjenica. Za Edina Bajramovića apsolutno ništa nije rekao. Dakle, za odbranu je vjerodostojnost ovog svjedoka upitna sa aspekta njegove tvrdnje na pretresu dana 16.12.2014. godine o tome da je isti pričao i sa Akom Đapom.

297. Kako niko od svjedoka koji su analizirani ne govori, a i Sud to ne konstatuje u navedenim paragrafima, da je polomljena nosna kost, da je natjeran da popije 2l vode, onda odbrana ističe da je optuženi Miroslav Duka osuđen isključivo na iskazu jednog svjedoka, i to oštećenog, čija kredibilnost i vjerodostojnost apsolutno nije upitna, jer je nema.

298. Kada je u pitanju tačka 11. osuđujućeg dijela presude, prema žalbenim navodima, pogrešan je i nije obrazložen zaključak Suda da je vrijeme izvršenja inkriminacije bilo u periodu od jula do oktobra, s obzirom da je sam Sud citirao izjave svjedoka koji su se jasno izjašnjavali o datumu (Nezir Đapo, Pervan, avgust 25), paragraf 493. i 492. pobijane presude.

299. Osim toga, paragrafom 490. presude Sud je konstatovao postojanje potkrepljujućih dokaza (svjedok A8 inače rođak Sadana Mujačića, svjedočenje na pretresu od 11.11.2014. godine i Zajko Bajramović). Kako odbrana ističe ovi svjedoci nisu očevici, niti su se izjašnjavali u koje dijelove tijela je navodno optuženi Miroslav Duka udario Sadana Mujačića, kao ni o tome ko ga je i da li ga je neko udario u grudni koš.

300. Svjedok A8, kao zaštićeni, praktično daje svjedočenje treće ruke. Kada se uzme u obzir da je pod jedan zaštićen, a pod dva svjedok treće ruke, ako i da mu je najmanje 6 činjenica predočavano iz dokaza odbrane koje je različito govorio, odbrana smatra da ovaj svjedok nema kredibilnu snagu i nije vjerodostojan, kao potkrepljujući dokaz za utvrđenje činjenica iz izreke presude u tački 11. osuđujućeg dijela presude.

301. Također odbrana ukazuje da svjedok Zajko Bajramović nije svjedok koji je uopšte

razgovarao sa Sadanom Mujačićem, i ne može imati kvalitet potkrepljujućeg dokaza za tvrdnje Sadana Mujačića. Pored toga, ni Ramiz Pervan ne kaže da je Sadan vraćen, nego da su kola došla i odvezla ih (svjedočenje na pretresu 30.06.2015. godine). U tom pogledu, zaštićeni svjedok A1 tvrdi da nije izlazio iz samice do 23.10.1992. godine (Sadan tvrdi da je iz prostorija SJB odveden u Đački dom, a A8 tvrdi kao i Sadan).

4. Žalba odbrane optuženog Željka Ilića

302. U žalbi se navodi da je pogrešno utvrđeno činjenično stanje u pobijanoj presudi kada prvostepeno vijeće zaključuje da na području i oko opštine Bileća nije bilo oružanog sukoba, kada o postojanju oružanog sukoba oko opštine Bileća govore sljedeći svjedoci odbrane drugooptuženog, a vezano za Mostarsko ratište i Žegulju, i to: Obrad Vučković, Branko Anđelić, Pavle Popadić, Vojislav Šakotić, Dragan Radovanović i Milan Pavičić, a koje vijeće uopšte ne analizira u tom kontekstu. Odbrana također smatra pogrešnim zaključak vijeća na okolnost naoružavanja muslimana, jer nema nikakve veze sa ratnim stanjem u Bosni i Hercegovini. Da isto nema nikakve veze sa ratnim stanjem, vjerovatno to naoružanje ne bi bilo sakriveno kao što je to slučaj sa svjedokom A1 i vjerovatno ih ne bi dobivali preko stranke SDA, tvrdi odbrana.

303. Nadalje, prema mišljenju odbrane, pogrešno je utvrđeno činjenično stanje kada vijeće zaključuje da su svjedoci sistemski lišavani slobode u enormnom broju, iako u to vrijeme nisu poduzimali bilo kakvo učešće u borbama, niti su na bilo koji način predstavljali opasnost za opštu sigurnost.

304. Odbrana ističe da optuženi Željko Ilić kao najobičniji policajac nije znao, niti bio svjestan postojanja napada, jer napada nije bilo, a njegovu minornu ulogu kao običnog policajca, ne može se nikako dovesti u vezu sa postojanjem svijesti o širokom i sistematičnom napadu, bez opasnosti da se uđe u domen kolektivne odgovornosti. Dokazivanje specifične namjere je od kritične važnosti da bi se izbjegle kumulativne osude, smatra branilac.

305. Odbrana naglašava da diskriminatorna namjera mora biti dokazana, pošto je to jedini materijalno različit element koji čini progone drugačijim od ostalih zločina protiv čovječnosti. Bez toga, kako tvrdi odbrana, osuda za progone bi bila kumulativna sa

osudama za inherentna djela, a što je u pobijanoj presudi izostalo.

306. Odbrana smatra da Tužilaštvo nije tokom izvođenja dokaza niti u jednom slučaju ukazalo na postojanje namjere kod bilo kojeg od optuženih da diskriminira bilo koga na bilo koji način, a niti je prvostepeno vijeće donijelo pravilan zaključak izveden iz gore navedenih činjenica o postojanju diskriminatorne namjere. Pogotovo ako se ima u vidu činjenica da u pobijanoj presudi nije dovoljno cijenjena činjenica da je optuženi Željko Ilić u ... , da je cijeli svoj radni vijek proveo u Bileći, radeći u svojstvu policajca i da nikad nije disciplinski kažnjavao.

307. Šta je posebno vidljivo iz uvodnog dijela presude, prema mišljenju odbrane, jeste to da imamo pogrešnu vremensku odrednicu, pa se navodi da su se u toku mjeseca juna, tačnije od 10.06.1992. godine (...) dešavala protivpravna lišenja slobode, mada jasno proizlazi iz većine iskaza svjedoka da nije bilo hapšenja prije 10.06.1992. godine i da su samo taj dan hapšenja vršena. Nadalje, prema mišljenju odbrane, neodrživi su navodi u pobijanoj presudi da su hapšenja vršili podređeni optuženima pripadnici policije, iz prostog razloga, jer optuženi Željko Ilić je u svojstvu policajca obavljao najnižu funkciju u policiji.

308. Navodi u pobijanoj presudi, u paragrafima 52. i 53. da prvostepeno vijeće nije bilo dužno baviti se ocjenom svakog izvedenog dokaza i da ocjena svakog izvedenog dokaza ne bi poslužila svrsi i opteretila bi presudu, su za odbranu katastrofalno neodrživi, iz razloga što je pogrešno i nepotpuno činjenično stanje utvrđeno u tačkama 18., 18.a., 19. i 20. izreke, odnosno u obrazloženju pobijane presude, upravo rezultiralo iz ovih razloga.

309. U pogledu tačaka 18. i 18.a. izreke presude, a koje se odnose na oštećenog Sadika Mujačića koji je na glavnom pretresu izjavio da ga je optuženi Željko Ilić zajedno sa sinom Jole Fimića tukao u prostorijama Starog Zatvora, na koje okolnosti je odbrana izvela svjedoka Dragomira Fimića koji je u svom svjedočenju bio precizan da u prostorije Starog Zatvora nije nikada ulazio, a pogotovo ne u junu i julu 1992. godine, kako je to navedeno u optužnici, s obzirom da je ovaj svjedok odbrane u to vrijeme bio pripadnik vojske, pa u policijski zatvor nije mogao ni da uđe. Izjavu ovog svjedoka odbrane koji sada radi kao komandir SJB Bileća, prvostepeno vijeće nije uopšte cijenilo niti dovelo u vezu sa ostalim izvedenim dokazima. Stoga, odbrana zaključuje, da je prvostepeno vijeće cijenilo iskaz navedenog svjedoka, izvelo bi apsolutno suprotan zaključak o činjeničnom stanju iz ove tačke.

310. Odbrana upućuje da se za svjedoka – oštećenog Sadika Mujačića u izreci

presude također navodi da ga je optuženi Željko Ilić u prostorijama SJB Bileća jednom udario nogom u predio grudnog koša, zajedno sa još 4 pripadnika policije, a ovaj svjedok u svjedočenju na glavnom pretresu izjavio da je navodno dva puta bio fizički tučen u prostorijama Starog zatvora. Također je ovaj svjedok na glavnom pretresu izjavio da ga je u prostorijama SJB Bileća kada je svjedio u jednoj fotelji nogom u prsa udario izvjesni Radovanović, da bi se nakon podsjećanja na svoj iskaz iz istrage od strane postupajućeg tužioca, ovaj svjedok ispravio, odnosno promijenio svoj iskaz na način da je rekao da ga nije udario Radovanović, već optuženi Željko Ilić. Navedeno mijenjanje iskaza oštećenog o načinu i licu koje ga je udarilo nogom, prema mišljenju odbrane, njegov iskaz čini neuvjerljivim i nekonzistentnim i nekredibilnim svjedokom.

311. U žalbi se akcentira da je Tužilaštvo, u vezi sa tjelesnim povredama Sadika Mujačića, izvelo dokaz saslušanjem dr. Hamze Žuje, vještaka sudske medicine koji je u svom nalazu i mišljenju naveo da je vještačio navedene povrede samo na osnovu medicinske dokumentacije, te dao mišljenje da su ove povrede mogle nastati i udarom tijela o tvrdu podlogu, tj. padom, a o starosti nastalih povreda nije se mogao izjasniti.

312. Odbrana je u vezi sa tačkama 18. i 18.a. izvela dokaz saslušanjem svjedoka Milenka Stajića aktivnog policajca SJB Bileća u navedenom periodu, koji je na glavnom pretresu svjedočio o pronalasku ilegalnog naoružanja, tj. automatske puške kod svjedoka Sadika Mujačića, o čemu je istom izdata potvrda o oduzetim predmetima, te je po mišljenju odbrane ovo bio motiv oštećenog da optuženog Željka Ilića neosnovano tereti.

313. U vezi sa tačkom 19. izreke presude, koja se odnosi na pročitani iskaz dat u istrazi od strane oštećenog Muniba Ovčine, odbrana želi da ukaže, da je i ovu tačku optužnice Tužilaštvo dokazivalo na način što je pročitani iskaz ovog svjedoka koji zbog zdravstvenih razloga nije mogao pristupiti glavnom pretresu. Iz navedenih razloga odbrana nije bila u mogućnosti da navode ovog svjedoka provjeri putem unakrsnog ispitivanja ili ospori kredibilitet svjedoka, te smatra da je nedovoljan standard dokazivanja ove tačke optužnice od strane Tužilaštva i da ista po mišljenju odbrane nije dokazana na nivou van razumne sumnje.

314. S tim u vezi, odbrana ukazuje da izloženi primjer, najočiglednije ukazuje na povredu načela jednakog postupanja pri ocjeni izvedenih dokaza, a na način da se poklanja vjera pročitanoj izjavi svjedoka, a ne nalazi za potrebno da se izvrši ocjena vjerodostojnosti iskaza i kredibiliteta svjedoka odbrane.

315. U vezi sa tačkom 20. izreke presude u kojoj se kao oštećeni navodi Asim Đapo, a inkriminacija optuženog precizira na način: „*zajedno sa još četiri pripadnika policije udarao ga po svim dijelovima tijela, nanijevši mu mnogobrojne povrede od kojih je gubio svijest*“, odbrana posebno skreće pažnju na iskaz dat na glavnom pretresu od strane ovog svjedoka, dana 10.03.2015. godine, što također prvostepeno vijeće nije cijeno.

316. Iskaz oštećenog Asima Đape, sam po sebi nije utemeljen iako je dat na glavnom pretresu i po ličnom sjećanju, a u kojem je optuženog Željka Ilića spomenuo na način da je u tom događaju „*možda bio prisutan Ilić, ali nije siguran*“, što su riječi svjedoka. U tom smislu, u žalbi se navodi da na osnovu ovakvog iskaza svjedoka, koje vijeće nije našlo za potrebnim da cijeni u postupku donošenja pobijane presude, na koji način je izvršilo bitnu povredu postupka i optuženog Željka Ilića oglasilo krivim, a na osnovu pogrešnog i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja.

317. Kako se u žalbi navodi nijedan član KZ BiH ne daje preciznu definiciju nečovječnog postupanja. MKSJ je u svojim brojnim presudama definisao nečovječno postupanje kao namjernu radnju ili propuštanje, tj. radnju koja je objektivno gledano smišljena, a ne slučajna, koja nosi tešku duševnu ili tjelesnu patnju, ili povredu ili predstavlja ozbiljan nasrtaj na ljudsko dostojanstvo.

318. Također se navodi da se prvostepeno vijeće u svojoj pobijanoj presudi poziva na Ženevske konvencije, a posebno na zajednički član 3. kada govori o definiciji civilnog stanovništva.

319. S obzirom da članovi 130. i 147. II i IV Ženevske konvencije zabranjuju namjerno nanošenje teške patnje ili ozbiljne povrede tijela – tjelesnog integriteta ili zdravlja, tužilac je, prema mišljenju odbrane, morao dokazati sljedeće: da je prestup bio namjeran, da je uzrokovao tešku patnju ili da je uzrokovao ozbiljnu povredu tjelesnog integriteta – povredu tijela ili zdravlja.

320. Nadalje, odbrana ističe da nezavisno od toga što prvostepeno vijeće nije obrazložilo razuman zaključak o činjenicama da je optuženi svojim preduzetim radnjama, tj. odgovornosti za nečovječno postupanje iz navedenih tačaka izreke presude, nanio teške duševne patnje, odbrana optuženog ističe da optuženi nije prouzrokovao patnju koja je bila ozbiljna, stvarna i teška.

321. U cilju dokazivanja da je oštećeni iz tačaka 18. i 18.a. radnjama optuženog pretrpio

teške duševne i psihičke patnje tužilac je proveo, kao dokaz, sudsko-medicinsko vještačenje stanja duševnog zdravlja oštećenog, koje vještak sudske medicine po nalogu Tužilaštva BiH je vještačio i medicinsku dokumentaciju o vrsti i stepenu povreda za Sadika Mujačića, utvrdivši da je Mujačić imao prelom lakta i rebra.

322. Odbrana smatra da na osnovu izloženog nije izvan svake razumne sumnje, izvedenim dokazima na glavnom pretresu, dokazano da je Sadik Mujačić zadobio navedene povrede 1992. godine.

323. Ovaj vještak nije vršio vještačenje ostalih svjedoka koji su navedeni u tačkama 19. i 20. pobijane presude, a što je, kako odbrana tvrdi, imperativno kada se radi o ovom krivičnom djelu.

324. Prema tome, odbrana zaključuje da se presuda mora zasnivati na nesumnjivom zaključku iz izvedenih dokaza, ne samo da je akt počinjen, nego i da je taj akt imao teške posljedice za žrtvu, jer ne znači nužno da taj akt odmah i činio ozbiljno kršenje međunarodnog humanitarnog prava, ukoliko takvo kršenje nije ozbiljan prestup, što se i u pobijanoj presudi i ne navodi u pogledu inkriminiranih radnji za koje je oglašen krivim optuženi Željko Ilić.

325. Odbrana na kraju zaključuje da na osnovu izvedenih dokaza na glavnom pretresu, Sud nije mogao izvući osnovan zaključak da je optuženi Željko Ilić u svojstvu policajca, navedeno krivično djelo izvršio u svojstvu saizvršioca, jer je apsolutno nemoguće da on zajednički preduzme bilo koju radnju sa sebi pretpostavljenim, tj. komandrom policije i načelnikom SJB. Isti je postupao po naređenju svojih pretpostavljenih, tj. oduzimao nelegalno oružje i lica kod kojih je isto pronađeno privodio u stanicu, što je apsolutno legalna radnja, sa kojom se završavaju njegova ovlaštenja kao običnog policajca.

C. ODLUKA APELACIONOG VIJEĆA

326. Apelaciono vijeće je razmatrajući žalbene prigovore koji ukazuju da je činjenično stanje iz pobijane presude pogrešno i nepotpuno utvrđeno i detaljnom analizom sadržaja pobijane presude, te nakon izvršenog uvida u spis predmeta, došlo do zaključka da se radi o neutemeljenim tvrdnjama. Ovo Vijeće nalazi da je činjenično stanje pravilno i potpuno

utvrđeno i da pobijana presuda sadrži valjane i prihvatljive razloge o svim odlučnim činjenicama na osnovu kojih je donesena osuđujuća presuda.

327. Također, primjenom principa slobodne ocjene dokaza, prvostepeno vijeće je pravilno i potpuno utvrdilo sve odlučne činjenice, te je pobijana presuda pravilno koncentrisana na ispitivanje i ocjenu dokaza na kojima se zasniva odluka Suda, tako da ni na taj način nije došlo do pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja.

328. S obzirom da se u žalbenom postupku uvažavaju činjenični zaključci prvostepenog vijeća, Apelaciono vijeće neće ocjenjivati stajališta koja su strane zauzele na glavnom pretresu, nego će samo razmatrati argumente kojima se ukazuje na neopravdanost činjeničnih zaključaka prvostepenog vijeća.

329. Žalbene prigovore koji se odnose na ocjenu dokaza, Apelaciono vijeće je dalo prilikom ocjene postojanja bitnih povreda procesnog zakona, te stoga neće ponavljati iste na ovom mjestu. Zaključak je ovog Vijeća da je prvostepeno vijeće dalo dostatnu argumentaciju, na osnovu koje se vidi kojim se razlozima rukovodilo prilikom donošenja odluke i koji su dokazi bili osnov za činjenična utvrđenja.

330. Također, Apelaciono vijeće želi istaći da žalbeni navodi u okviru pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, a koji se konkretno odnose na širok i sistematičan napad, te postojanje udruženog zločinačkog poduhvata, već su ocijenjeni neosnovanim u dijelu presude koji se odnosi na bitne povrede odredaba krivičnog postupka, gdje je Vijeće dalo razloge za svoju odluku, iz kog razloga se u ovom dijelu presude neće ponavljati.

331. Stoga će Apelaciono vijeće pristupiti ocjeni žalbenih navoda u odnosu na svaku radnju izvršenja optuženih, kojim redom je išlo i prvostepeno vijeće u pobijanoj presudi.

332. Shodno navedenom, Apelaciono vijeće nalazi da je prvostepeno vijeće u pogledu tačke 1. izmijenjene optužnice, pravilno utvrdilo da su optuženi Goran Vujović i Miroslav Duka omogućili i organizovali protivpravna hapšenja, koji zaključak prihvata i ovo Vijeće.

333. Naime, prvostepeno vijeće je vezano za događaje u Bileći iz 1992. godine, ocijenilo veliki broj iskaza svjedoka, koji su ujedno i oštećeni, čijim je iskazima u potpunosti poklonilo vjeru, iz razloga što su isti logični, dosljedni i međusobno se podudaraju u bitnim činjenicama. S tim u vezi, u pobijanoj presudi se pravilno navodi da su svjedoci u svojim

iskazima opisivali masovna hapšenja nesrpskog stanovništva iz grada Bileće i okolnih sela koja su započela dana 10.06.1992. godine, kao i kasnija hapšenja (npr. 19.06.1992. godine), te su potvrdili da su u tim hapšenjima učestvovali aktivni i rezervni policajci, a u nekim slučajevima su učestvovala i njima nepoznata uniformisana lica, dok ih je u zatočeništvu osiguravala redovna i rezervna policija iz PS Bileća, koja ih je ne samo nezakonito i bez ikakvog razloga uhapsila, nego, ispitivala, fizički zlostavljala, držala u neuslovnim prostorima bez adekvatnih higijenskih uslova i vode, sve do 05.10.1992. godine, a potom i deportovala, samo zato što pripadaju drugoj nacionalnoj skupini.

334. U tom smislu se u pobijanoj presudi, na okolnost protuzakonitog zatvaranja, detaljno interpretiraju i analiziraju iskazi svjedoka³, kao i materijalni dokazi, te ovo Vijeće u cijelosti prihvata kao pravilne navode iz pobijane presude, s obzirom na to da nema potrebe da se u ovoj odluci iskazi svjedoka interpretiraju na navedeni način.

335. Da je prvostepeno vijeće vodilo računa o prigovorima odbrane sa glavnog pretresa, te iste cijeno i dalo svoje mišljenje o njima u presudi, jasno se vidi iz obrazloženja presude, gdje se ističe da su neosnovani navodi odbrane da su muškarci bošnjačke nacionalnosti zatvarani zbog njihove sigurnosti, zbog čega je odbrana hapšenja nalazila opravdanim i zakonitim. U tom pogledu, prvostepeno vijeće je pravilno analiziralo sve činjenice i došlo do logičnog zaključka da je najveći broj civila, i to muškaraca, lišen slobode i odveden u objekte u kojima su držani protiv svoje volje, pod oružanom stražom i u nehumanim uslovima. Također je jasno da ovaj postupak nije praćen bilo kakvom pravnom procedurom, da je pritvaranje obavljeno pod prisilom i da zatočenim licima nije dat bilo kakav valjan razlog za njihovo lišavanje slobode i zatvaranje (osim uopćenih i očito neiskrenih „objašnjena“ datih nekima da su zatvarani zbog lične sigurnosti ili da trebaju dati neke izjave). Sve ove jasno dokazane činjenice, upućuju na zaključak da se radilo o nezakonitom zatvaranju.

336. Detaljno se u pobijanoj presudi analiziraju iskazi svjedoka, koji u svojim iskazima opisuju jednoobrazan način lišenja slobode i odvođenja u PS Bileća odnosno prostorije Starog zatvora i u Đački dom, gdje su u gotovo svim slučajevima uhapšeni u svojim kućama ili na način da su se poslije višednevnog skrivanja po okolnim šumama i selima,

³ Svjedoci: Mensud Bajramović, Sadik Mujačić, Nezir Đapo, Ramiz Babović, Ramiz Pervan, Nedžad Bajramović, Rasim Murguz, Munib Čamo, Velija Mandžo, Asim Đapo, Ismet Bajramović, A3, A8, Miralem Čamo, Amir Čamo, Lazar Sudžum.

predali policiji koja im je govorila kako idu samo da daju neku izjavu, a prethodno im je oduzeto svo naoružanje, pri čemu se u većini slučajeva radilo o lovačkim puškama, ili pištolju za koji su oštećeni pojedovali oružani list, te unatoč potpunom razoružavanju, isti su u pratnji pripadnika aktivnog i rezervnog sastava policije iz PS Bileća, a nerijetko u pratnji i pripadnika vojske nepoznate formacije, vojnim kamionima i tamićima, odvođeni u PS Bileća, pri čemu niti su bili legitimisani, niti im je saopšteno zašto i kuda ih vode, niti im je iko saopštio iz kojih razloga su lišeni slobode, niti je provedena bilo kakva zakonska procedura, niti su dobili bilo kakav akt o zatvaranju, a samim tim nisu imali ni mogućnost ulaganja pravnih lijekova, i što je vrlo indikativno, većina ih uopšte nije ni dala nikakvu izjavu, ili su iste uzimane naknadno, pri čemu su svi i nakon toga ostali mjesecima zatočeni u nehumanim uslovima, sve do njihove deportacije, a svi su bili uglavnom muslimani, i par lica hrvatske nacionalnosti.

337. Nasuprot žalbenim navodima branilaca da dokazi odbrane nisu uopće cijenjeni, u prilog navedenim tvrdnjama su i iskazi svjedoka odbrane Slavka Ilića i Žarka Albijanića, koji su u inkriminirano vrijeme bili pripadnici policije, a potvrdili su da je tokom juna 1992. godine priveden i zatočen veliki broj muslimana koji su privođeni iz svojih kuća, te da su oni dobili naređenja da im izdaju potvrde o oduzetim predmetima, kao i da je veliki broj njih imao oružje s dozvolom. Potvrdili su i to da su muslimani bili zatvoreni i zaključani u zgradi Starog zatvora, te da je ispred bila straža od strane pripadnika policije.

338. Stoga se pravilnim ukazuje zaključak prvostepenog vijeća da su svi zatočeni civili lišeni slobode protiv svoje volje i bez pravnog osnova, s obzirom da niko od njih nije obaviješten o razlozima lišavanja slobode, niti je opravdanost takvog hapšenja bila razmatrana u sudskom ili administrativnom postupku. Navedeni zaključak prihvata i ovo Vijeće, iz razloga što je rezultat svestrane ocjene dokaza, koje je prvostepeno vijeće pravilno i objektivno ocijenilo.

339. Nadalje, suprotno tvrdnjama odbrane, prvostepeno vijeće je pravilno utvrdilo da iz provedenih dokaza jasno proizilazi da su najviše tokom mjeseca juna 1992. godine, a djelimično i mjeseca jula iste godine, na području opštine Bileća, provedena masovna i pojedinačna hapšenja, odnosno lišenja slobode velikog broja civilnih osoba nesrpske nacionalnosti, koja hapšenja su proveli pripadnici tadašnje SJB u Bileći, i to kako aktivnog tako i rezervnog sastava, kojima su u to vrijeme optuženi bili direktno nadređeni, u vidu načelnika PS Bileća (optuženi Vujović), odnosno komandira PS (optuženi Duka).

340. Kako se pravilno navodi u pobijanoj presudi, u većini slučajeva, hapšenje su provodili pripadnici policije iz PS Bileća, dok u pojedinim slučajevima je bilo i pripadnika drugih stanica javne bezbjednosti koje su djelovale na području Istočne Hercegovine, kao i vojske i paravojske, pri čemu niko od saslušanih svjedoka se nije mogao izjasniti o kojim vojnim jedinicama se radi, osim što su govorili da su bili u vojnim maskirnim uniformama, te su oštećeni civili prevoženi do zgrade PS Bileća vojnim kamionima odnosno tamićem.

341. Iako odbrana u žalbi tvrdi drugačije, o učešću pripadnika aktivnog i rezervnog sastava policije svjedočili su brojni svjedoci⁴, navodeći imena policajaca koji su ih hapsili, kao i materijalni dokazi, pobrojani u pobijanoj presudi. U tom pogledu, prvostepeno vijeće je utvrdilo da su u hapšenjima najčešće učestvovali Slavko Radovanović, Rade Nosović, Neđeljko Kuljić, Jevtović, i drugi pripadnici policije. Pri tome je prvostepeno vijeće imalo u vidu da su svjedoci spominjali i ljude iz Gacka i Nevesinja, kao i pripadnike vojske, međutim ocijenilo je da je njihova uloga bila minorna, te da je akcija hapšenja bila u organizaciji PS Bileća, odnosno da su istu organizovali čelni ljudi iz PS Bileća, prije svega načelnik Vujović i komandir Duka (koji je nerijetko i sam učestvovao u privođenjima), dok je uloga pripadnika vojske i paravojske bila više kao ispomoć, posebno ako se ima u vidu činjenica da su sva uhapšena lica dovođena isključivo u zgradu PS Bileća.

342. Vezano za vojsku i paravojsku i njihovo učešće u hapšenjima, Apelaciono vijeće je već dalo svoje obrazloženje, te u tom pogledu prihvata navode iz pobijane presude kao pravilne i istovremeno nalazi neosnovanim žalbene prigovore odbrane.

343. Navedena utvrđenja da su pomenuta lica koja su učestvovala u hapšenjima, u inkriminisano vrijeme, pripadali PS Bileća i bili u aktivnom odnosno rezervnom sastavu, prvostepeno vijeće je potkrijepilo i materijalnim dokazima koji se odnose na spiskove.

344. Apelaciono vijeće nalazi pravilnim, i ničim dovedenim u pitanje, zaključak prvostepenog vijeća da iz dokaza optužbe proizilazi da su sve osobe lišene slobode nesrpske nacionalnosti zatvorene u dva objekta, i to objekat tzv. Stari zatvor, koji se nalazio odmah iza zgrade SJB Bileća, te u objekat Đačkog doma, te da su iste osobe tokom cijelog perioda zatočenja u tim objektima isključivo čuvali pripadnici aktivnog i rezervnog sastava policije.

⁴ Svjedoci: Mensud Bajramović, Sadik Mujačić, Nezir Đapo, Ramiz Babović, Ramiz Pervan, Nedžad Bajramović, Velija Mandžo, Asim Đapo, Ismet Bajramović, A8.

345. Ovaj zaključak se temelji na iskazima svih svjedoka Tužilaštva koji su bili zatočeni u tim objektima, ali i na iskazima pripadnika tadašnje SJB u Bileći, i to Milorada Sudžuma, Radinka Savića, Sekula Stolice i Slavka Vučinića, koji su kao pripadnici policije isključivo čuvali zatočenike i onda kada su se neki nalazili na liječenju u Domu zdravlja u Bileći, što jasno proizilazi i iz iskaza svjedoka Božidara Babića, koji je tada radio kao ljekar u Domu zdravlja u Bileći.

346. Iskaze ovih svjedoka, prvostepeno vijeće je ocijenilo kao kredibilne i vjerodostojne, s obzirom na to da su svi logični, međusobno se podudaraju i veoma uvjerljivi, te je isključujući svaku razumnu sumnju, zaključilo da su optuženi Goran Vujović i Miroslav Duka u svojstvu načelnika i komandira u SJB Bileća, u periodu od početka juna do kraja 1992. godine učestvovali u progonu nesrpskog civilnog stanovništva opštine Bileća na način što su organizovali i omogućili protivpravna hapšenja, tako što su pripadnici aktivnog i rezervnog sastava PS Bileća, protivpravno lišili slobode vojno sposobne muškarce koje su držali zatočene u logorima formiranim u prostorijama SJB Bileća i prostorijama tzv. „Đački dom“, gdje ih je zatočeno oko 150, da bi 05.10.1992. godine oko stotinu zatočenika, skupa sa članovima njihovih porodica, bilo deportovano u Republiku Crnu Goru, dok je preostali dio zatočenih pušten dana 17.12.1992. godine.

347. Apelaciono vijeće također smatra da su iskazi navedenih svjedoka vjerodostojno opisali inkriminisane događaje, te da je prvostepeno vijeće na osnovu istih pravilno utvrdilo činjenično stanje.

348. Prvostepeno vijeće je analizom iskaza svjedoka⁵ koji su uhapšeni tokom mjeseca juna 1992. godine zaključilo da je veliki broj uhapšenih lica premlaćivano i udarano prilikom privođenja. Svjedoci, odnosno oštećeni, opisali su na koji način su udarani prilikom privođenja, pri čemu su u tome učestvovali pripadnici aktivnog i rezervnog sastava iz PS Bileća. Da su optuženi prisustvovali privođenjima, te da je protivpravno hapšenje vršeno uz njihovu saglasnost i znanje, također proizilazi iz iskaza brojnih svjedoka.

349. S tim u vezi, na osnovu iskaza svjedoka⁶, kao i materijalnih dokaza, prvostepeno vijeće je osnovano zaključilo da su optuženi Goran Vujović i Miroslav Duka bili upoznati sa

⁵ Svjedoci: Sadik Mujačić, Ramiz Pervan, Rasim Murguz, Munib Čamo, A1, Zajko Bajramović, A2, A8, Miralem Čamo, Asim Đapo, A3.

⁶ Svjedoci: A5, B1, Amir Čamo, Mesud Bajramović, Asim Đapo, A3, Ramiz Babović, Nedžad Bajramović, A1.

činjenicom da se provodi hapšenje muškaraca nesrba iz Bileće i da se isti nezakonito zatvaraju i dovode prvenstveno u PS Bileća, a nakon toga se isti raspoređuju ili u zgradu Starog zatvora ili u Đački dom. Prvostepeno vijeće je utvrdilo da su optuženi Duka i Vujović organizovali i omogućili protivpravna hapšenja na način da su hapšenja sproveli njihovi podređeni, odnosno pripadnici aktivnog i rezervnog sastava u SJB Bileća, a što se nije moglo desiti da prethodno optuženi kao načelnik i komandir SJB Bileća nisu dali svoju saglasnost i time omogućili masovna hapšenja koja su se odvijala tokom mjeseca juna 1992. godine. Takav zaključak potvrđuje i činjenica da su svi uhapšeni civili dovedeni u zgradu SJB Bileća, gdje su se nalazili optuženi Vujović i Duka, odnosno njihove kancelarije, da su ih tokom cijelog zatočenja obezbjeđivali pripadnici policije, da su isti vođeni na informativne razgovore u kojima su povremeno učestvovali i optuženi, dodatno ukazuje da njihovu saglasnost, kako se to pravilno zaključuje u pobijanoj presudi.

350. Nasuprot žalbenim navodima, pravilno je u tom pogledu cijenjena i činjenica da je i sam optuženi Duka učestvovao u hapšenjima muslimana, a svi svjedoci su potvrdili da je prvo veče nakon privođenja, u noćnim satima optuženi Duka u pratnji policajca došao u prostoriju gdje su bili zatočeni muškarci. Kada je u pitanju optuženi Vujović, prvostepeno vijeće je njegovo znanje temeljilo ne samo na činjenici da je isti bio načelnik SJB Bileća, nego i na činjenici da su svi uhapšeni muškarci dovedeni upravo u zgradu SJB Bileća i prilikom penjanja na prvi sprat svi su morali proći pored kancelarije načelnika Vujovića, a osim toga optuženi Vujović je imao direktni kontakt sa oštećenim B1, nakon što je isti uhapšen i doveden u PS Bileća, nakon čega je isti po naredbi Vujovića pušten, da bi međutim već sutra ponovno došli policajci po svjedoka B1 i doveli ga opet u PS Bileća.

351. Ovako pravilna činjenična utvrđenja u cijelosti prihvata i Apelaciono vijeće.

352. Nadalje, u pogledu deportacije, prvostepeno vijeće je na osnovu izvedenih dokaza⁷ zaključilo da je gotovo polovina zatočenih civila, nakon puštanja iz zatočeničkih objekata, prisilno deportovana, odnosno bila prisiljena da protiv svoje volje, uz policijsku pratnju, napuste svoja ognjišta, odnosno grad Bileću, i pređu na teritorij Republike Crne Gore.

⁷ Svjedoci: Ismet Bajramović, Munib Čamo, Mensud Bajramović, Suad Bajramović, Enver Avdić, Nedžad Bajramović, Ramiz Babović, A1 A8, A5, kao i materijalni dokazi.

353. Na osnovu brojnih materijalnih dokaza, prvostepeno vijeće je pravilno utvrdilo da su zatočeni civili u većem broju bili pušteni iz Đačkog doma dana 06.10.1992. godine, odnosno da su svjedoci-oštećeni bili registrovani od strane Crvenog Krsta tokom zatočenja, kao i datum njihovog puštanja na slobodu.

354. Također, cijeneći iskaze svjedoka kojima je prvostepeno vijeće u potpunosti poklonilo vjeru, jer su svi logični i međusobno se podudaraju, s obzirom da su se događaji o kojima su ovi svjedoci govorili, desili prije skoro 25 godina, isključujući svaku razumnu sumnju, zaključilo da je gotovo polovina zatočenih civila prisilno deportovana, odnosno bila prisiljena da protiv svoje volje, uz policijsku pratnju, napuste svoja ognjišta odnosno grad Bileću i pređu na teritorij Republike Crne Gore.

355. Nasuprot žalbenim navodima, prvostepeno vijeće kao razlog ovakvog premještanja nije našlo osiguranje njihove bezbjednosti, jer su upravo ti civili bili meta napada, a deportovani su od strane snaga koje su učestvovala u napadu na njih u kontekstu širokog i sistematičnog napada. Stoga je pravilan zaključak da su isti prisilno izmješteni sa teritorije na kojoj su decenijama zakonito boravili i da su premješteni na lokacije koje nisu sami odabrali.

356. Apelaciono vijeće, jednako kao i prvostepeno, ne nalazi spornim subjektivni odnos optuženih prema počinjenim inkriminacijama, i njihovu upućenost u sve elemente objektivnog činjenja istih. Naime, pravilno se u pobijanoj presudi navodi da su optuženi po svojoj poziciji morali znati da teško oduzimanje fizičke slobode, zatvaranje bez pravnog osnova i iseljavanje nesrpskog stanovništva iz Bileće, nije zakonito, što nedvojbeno ukazuje na njihov umišljaj.

357. Dakle, optuženi Goran Vujović i Miroslav Duka su u utvrđenim radnjama učestvovali sa diskriminatornom namjerom i istima počinili krivično djelo progona. Da su optuženi znali šta se dešava sa civilima na području ove opštine govore i iskazi svjedoka koji su kazali kako im je prvo veče nakon što su lišeni slobode došao optuženi Duka i tom prilikom im se kratko obratio i izveo Ismeta Bajramovića, što ukazuje da je Duka bio svjestan činjenice da se na gornjem spratu u PS Bileća nalaze zatočeni muškarci Bošnjaci i Hrvati, a pri tome ne treba zanemariti da je optuženi Duka i lično učestvovao u hapšenju muškaraca.

358. Prvostepeno vijeće je konkretno za optuženog Gorana Vujovića utvrdilo da njegovo saznanje proizilazi prije svega iz činjenice da je isti u inkriminisanom periodu bio načelnik PS Bileća, te mu je kancelarija bila u prizemlju zgrade, pa samim tim, zaključuje

da optuženom nije mogla ostati nepoznata činjenica da su sredinom juna 1992. godine počela masovna hapšenja nesrpskog stanovništva iz Bileće i okoline. Naime, svi muškarci su prvo dovedeni u zgradu PS Bileća, gdje su noćili na prvom spratu, da bi potom bili raspoređeni u zgradu Starog zatvora, koja je zapravo sastavni dio PS Bileća i nalazi se iza leđa zgrade, udaljena svega oko 5 metara i ista je nekada predstavljala pritvorsku jedinicu, a osim toga zatočene muškarce su obezbjeđivali pripadnici aktivnog i rezervnog sastava PS Bileća, koji su bili podređeni optuženom Vujoviću. Također, neki svjedoci su potvrdili da su vidjeli optuženog Vujovića tokom zatočenja, odnosno neki su čak i razgovarali s njim neposredno nakon privođenja.

359. S tim u vezi, svjedok Nedžad Bajramović je izjavio da je par dana nakon dovođenja vođen na ispitivanje, te da ga je izveo Rade Stolica, redovni policajac, da se u prostoriji nalazilo zaplijenjeno oružje, da je bio još jedan policajac, te Goran Vujović, načelnik. Kazao je da je Goran postavljao pitanja, da je na svaki odgovor da ne zna dobivao udarce od Delića i Stolice. Svjedok B1, koji je do rata bio policajac u PS Bileća, je naveo da kada je priveden na gornji sprat, policajac Milomir mu je rekao da ga traži načelnik Goran Vujović, te je otišao u njegovu kancelariju, a Goran ga je tada pitao otkud on tu i rekao mu da ide kući i da mu se ništa ne smije desiti, s tim da je sutradan ponovno odveden u PS Bileća. Svjedok A5 je izjavio da je u periodu nakon 10. avgusta, viđao u Đačkom domu optužene Vujovića i Duku, što je potvrdio i svjedok Enver Avdić. Svjedok Ramiz Pervan u vezi prisustva Gorana Vujovića opisuje događaj kada je došao Lojović, inače komandir tzv. „Belih Orlova“, rekao mu da digne ruke, udarao ga, krv je potekla, udarao ga nogama, on je ležao tako, u međuvremenu nailazi Goran Vujović iz kancelarije, smijao se, s njim su tada bili Fadil Isović i Ahmet Salihović, Goran ga je pogledao i prestao se smijati. Svjedok je kazao da je od ranije lično poznao optuženog Vujovića jer su radili zajedno. Svjedok A1 je izjavio da je samo jednom vidio Gorana Vujovića dok ga je Duka ispitivao za neku municiju. Svjedok Nezir Đapo ima posredno saznanje od Muniba Ovčine da su Asima Đapu, Muniba Ovčinu, Sadana Mujačića, Muju Babovića, tukli Duka, Vujović i Nosović. Svjedok A2 je izjavio da je u noći 05.09.1992. godine bio pokušaj bacanja bojnih otrova u Đačkom domu i u Stanici Milicije, i da je tada u policiji bio jedan pošten stražar. Na povike da su to bili Šešeljovci i Arkanovci, taj stražar je rekao da to nisu oni, nego Goran, Duka i njihovi ljudi. Nakon toga su tog stražara Slavu Vučinića doveli u samicu i on je ubačen baš zato što je odao da je to bio Goran i Duka što su ubacivali bombe.

360. Dakle, neosnovani su žalbeni navodi odbrane da nijedan dokaz nije izveden koji

upućuje da je optuženi Goran Vujović omogućio i organizovao lišenje slobode nesrpskog stanovništva, te da ni jedan svjedok Tužilaštva nije rekao da je vidio istoga ni u objektu Starom zatvoru, ni u objektu Đačkog doma.

361. Ocjenom svih navedenih činjenica i okolnosti, prvostepeno vijeće je izvelo pravilan zaključak da optuženom Vujoviću nije moglo ostati nepoznato da su muškarci nezakonito privedeni i zatvoreni, pa iako je značajan broj svjedoka oštećenih jasno kazao da načelnika Vujovića nisu vidjeli tokom svog zatočenja, njegova svijest i saznanje o protivzakonitom zatvaranju je neupitna, posebno iz razloga što su ti muškarci bili zatvoreni nezakonito nekoliko mjeseci, pri čemu je sve to vrijeme jedan dio njih bio, ne samo u zgradi Starog zatvora, nego i u samici u zgradi PS Bileća. S tim u vezi, dovoljno je bilo da je optuženi Vujović kao načelnik PS Bileća, dolazio svakodnevno na posao, na koji način je i morao biti svjestan činjenice zatvaranja.

362. Iako se žalbama odbrana ukazuje suprotno, u pobijanoj presudi se pravilno navodi da optuženi ne samo da su znali za ovaj proces, nego su sa svojim položajem na odlučujući način doprinijeli progonu nesrpskog stanovništva sa područja Bileće. Navedeno tvrđenje prvostepeno vijeće prije svega temelji na funkcijama koje su obnašali, zatim iz činjenice da su u hapšenjima učestvovali pripadnici policije, s tim da je u određenim slučajevima u hapšenju učestvovao optuženi Duka, da su pripadnici policije obezbjeđivali objekte u kojima su bili zatočeni muškarci-civili, da je određen broj lica dovođen u prostorije PS Bileća gdje su im uzimane izjave, zatim da je određen broj svjedoka-oštećenih vidio optužene tokom hapšenja ili neposredno nakon njihovog dovođenja, da je značajan dio zatočenih civila boravio u prostorijama Starog zatvora koje su zapravo bile u sklopu PS Bileća i nekada su služile kao pritvorske ćelije, a jedan dio je boravio u samici u zgradi PS.

363. Slijedom navedenog, Apelaciono vijeće nalazi pravilnim navode iz pobijane presude da s obzirom da su predmet napada bili civili, radno sposobni muškarci nesrpske nacionalnosti, da se protiv istih nikada nije vodio postupak u vezi njihovog zarobljavanja, niti su im rečeni pravi razlozi zbog kojih su lišeni slobode, da nikada nisu dobili nikakva rješenja o zarobljavanju, a koja su na koncu protjerana u Republiku Crnu Goru, radnjama iz tačke 1. izmijenjene optužnice, uz već utvrđenu diskriminatornu namjeru, na strani optuženih Vujovića i Duke ostvarena su sva potrebna obilježja progona počinjenog protivpravnim zatvaranjem i deportacijom.

364. Sve navedeno upućuje na zaključak da izjavljene žalbe nisu dovele u pitanje pravilna činjenična utvrđenja prvostepenog vijeća, te ih stoga Apelaciono vijeće odbija kao neosnovane.

365. Kada je u pitanju tačka 2. izmijenjene optužnice, koja se također odnosi na optužene Gorana Vujovića i Miroslava Duku, prvostepeno vijeće je dokazanost iste izvela iz brojnih iskaza svjedoka⁸, koji su ujedno i oštećeni, a koje je pravilno ocijenilo kredibilnim i vjerodostojnim.

366. Naime, iz iskaza svjedoka proizlazi znanje i svijest optuženih o nehumanim uslovima u kojima su boravili zatočeni civili, a isti su tokom svog zatočenja viđali optužene, te iz činjenice da su objekte u kojima su bili svjedoci zatočeni čuvali pripadnici rezervnog i aktivnog sastava policije kojima su optuženi bili nadređeni i koji su imali saznanja o uslovima u kojima su boravili zatočeni civili, kao i iz činjenice da su optuženi obnašali funkciju načelnika SJB i komandira SJB Bileća. Analizom svih iskaza svjedoka, prvostepeno vijeće isključuje svaku mogućnost da je optuženima ostalo nepoznato u kakvim uslovima su zatočeni muškarci-civili boravili, posebno ako se ima u vidu da je objekat Starog zatvora pripadajući dio SJB Bileća, kojim je rukovodio načelnik Vujović, a osim toga svi svjedoci su u više navrata potvrdili da su obojicu optuženih vidjeli u Đačkom domu, odnosno u zgradi SJB Bileća kada su vođeni na udaranje i maltretiranja.

367. Također, kada je u pitanju boravak optuženih u prostorijama zatočenja, prvostepeno vijeće je imalo u vidu iskaze više svjedoka-oštećenih⁹ koji su govorili u kojim situacijama su viđali optužene Vujovića i Duku. Osim njih, prvostepeno vijeće je cijeno i iskaze policajaca-stražara u zgradi Starog zatvora, i to: Radinka Savića, Sekula Stolicu i Milorada Sudžuma.

368. Cijeneći provedene dokaze, prvostepeno vijeće je sa sigurnošću utvrdilo involviranost policije, odnosno pripadnika SJB Bileća u predmetnim dešavanjima, po već ustaljenom i uhodanom obrascu, za koje su optuženi zasigurno znali, u najmanjem, posebno ako se ima u vidu činjenica da je i sam optuženi Duka u više navrata učestvovao u ispitivanju nezakonito zatočenih muškaraca u zgradi SJB Bileća, pri čemu su neki od

⁸ Svjedoci: Edin Bajramović, Ramiz Babović, Enver Avdić, A5, Miralem Čamo, Amir Čamo, A3, A1, A8, Velija Mandžo, Asim Đapo.

⁹ Svjedoci: A5, Miralem Čamo, Amir Čamo, Ramiz Pervan.

svjedoka naveli da su i optuženog Vujovića tom prilikom vidjeli u zgradi. Osim toga, zatočeni civili su boravili u zgradi Starog zatvora, koja je zapravo u sklopu zgrade SJB Bileća, i nalazi se u krugu te zgrade iza leđa iste, što samo dodatno ukazuje na to da optuženima, koji su imali svoje kancelarije u zgradi SJB Bileća, ni u kom slučaju nije mogla ostati nepoznatom činjenica da su tu boravili civili-muškarci kao i uslovi u kojima su oni boravili.

369. U pogledu uslova u Đačkom domu, znanje i htijenje optuženih prvostepeno vijeće je izvelo iz činjenice da su isti dolazili u zgradu Đačkog doma, gdje ih je više svjedoka-oštećenih vidjelo. Prvostepeno vijeće je posebnu pažnju poklonilo činjenici da su oba ova objekta obezbjeđivali upravo pripadnici rezervnog, a kasnije i aktivnog sastava policije PS Bileća, koji su dakle bili podređeni optuženima, što upućuje na logičan zaključak da su optuženi bili svjesni situacije u kojoj su se zatočeni civili nalazili. Ovaj zaključak prvostepenog vijeća, u cijelosti prihvata i Apelaciono vijeće, jer pobijana presuda sadrži adekvatno obrazloženje u pogledu znanja optuženih za nehumane uslove boravka zatočenih civila, čime su počinili progon, nečovječnim postupanjem.

370. Nasuprot žalbenim navodima Tužilaštva, prvostepeno vijeće nije imalo dovoljno kvalitetnih dokaza na osnovu kojih bi isključujući svaku razumnu sumnju utvrdilo da su optuženi naredili zatočenje osoba nesrpske nacionalnosti.

371. Stoga, Apelaciono vijeće nalazi neosnovanim sve žalbene prigovore koji su ukazivali na pogrešno i nepotpuno utvrđeno činjenično stanje vezano za tačku 2. izmijenjene optužnice.

372. U vezi sa tačkama 3., 3.a., 3.b. i 3.c. izmijenjene optužnice, prvostepeno vijeće je, na osnovu saglasnih iskaza saslušanih svjedoka, zaključilo da je optuženi Goran Vujović svojim nečinjenjem počinio krivično djelo progon, u vezi sa krivičnim djelom ubistvo, mučenje i nečovječno postupanje. Iz izvedenih dokaza prvostepeno vijeće je utvrdilo da lični doprinos optuženog Vujovića u izvršenju inkriminisanih radnji, poprima oblik ličnog učešća optuženog u izvršenju krivičnog djela nečinjenjem, a čije radnje se ogledaju u propuštanju da, kao načelnik SJB Bileća, spriječi nastupanje zakonom zabranjene posljedice. Navedeni stav prvostepenog vijeća prihvata i Apelaciono vijeće, iz razloga koji

su ranije u obrazloženju navedeni, a isti je rezultat pravilno i potpuno utvrđenog činjeničnog stanja.

373. Cijeneći žalbene navode u pogledu tačke 3.a. i 5. izmijenjene optužnice, Apelaciono vijeće iste nalazi neosnovanim, dok argumente iz obrazloženja pobijane presude nalazi dostatnim i relevantnim.

374. Apelaciono vijeće smatra da je prvostepeno vijeće pravilno postupilo kada je u ovom kontekstu cijeno i dokazanost tačke 5. izmijenjene optužnice, kojom se optuženi Miroslav Duka tereti da je kao saizvršilac lično učestvovao u udaranju Fehrata Avdića nanijevši mu tom prilikom povrede koje su uzrokovale njegovu smrt.

375. Na okolnost smrti Fehrata Avdića, prvostepeno vijeće je cijeno više iskaza svjedoka¹⁰, kao i materijalne dokaze, koji su pobrojani u pobijanoj presudi. S tim u vezi vještak Hamza Žujo je u vezi obdukcionog nalaza na ročištu od 26.10.2015. godine, istakao da kod mladih osoba kost zarasta u roku od 20 dana, te da kod Avdića nije našao meka tkiva, samo kosti, te da na kostima udova i trupa nisu pronađeni tragovi povređivanja, tako da se ne može izjasniti o uzroku smrti. Vještak je na kraju pojasnio da povreda trbušnih organa nema nikada vidljivih povreda, te da eventualni uzroci smrti mogu biti iskrvavljenje arterija ili prirodna smrt.

376. Ovdje je potrebno istaći da argumenti odbrane nisu osnovani, kada tvrdi da ne postoji uzročno-posljedična veza između teškog fizičkog zlostavljanja Fehrata Avdića i njegove smrti. Naime, sasvim je jasno da radnje koje je preduzeo optuženi Miroslav Duka, zajedno sa drugim pripadnicima policije, predstavljaju radnje saizvršilaštva u ubistvu, s obzirom da su ga snažno udarali rukama i nogama u predio grudnog koša i glave, a što je rezultiralo smrću oštećenog. Ovakvim radnjama optuženi je na odlučujući način doprinio da oštećeni Fehrat Avdić bude lišen života, te su njegove radnje predstavljale kariku u nizu neophodnih radnji koje su dovele do ovog ubistva.

377. Činjenica da vještak nije mogao sa sigurnošću potvrditi da je smrt oštećenog nastupila kao posljedica nanošenja teških tjelesnih povreda, s obzirom na to da nije imao meka tkiva na osnovu kojih bi to mogao zaključiti, a same kosti mu nisu na to ukazivale, ne

¹⁰ Svjedoci: Edin Bajramović, A1, A5, Sadik Mujačić, Ramiz Pervan, Ismet Bajramović, Ahmet Čamo, Munib Čamo, B1, A7 (pročitano).

znači da drugi dokazi, zajedno sa ovim vještačenjem, koje nije bilo isključivo, kada se ocijene u međusobnoj logičnoj povezanosti ne ukazuju upravo na nasilnu smrt mladog čovjeka od 30 godina.

378. U tom pogledu, prvostepeno vijeće je pravilno ocijenilo iskaze svjedoka koji su svjedočili na tu okolnost, te je zaključilo da je iz prostorija Starog zatvora dana 06.10.1992. godine izveden Fehrat Avdić, kao i svjedok B1 i isti su odvedeni u zgradu policije. Iako niko od saslušanih svjedoka nije lično vidio udaranje Fehrata Avdića, prvostepeno vijeće je poklonilo vjeru iskazu svjedoka B1 koji je izveden nakon 15 minuta i svjedok je potvrdio da je tada u dežurani vidio optuženog Duku, zatim Kuljića i još neke policajce, te da je potom uveden u prostoriju u kojoj je tada ležao na podu Fehrat Avdić sav u krvi i Duka mu je naredio da ustane, ali nije mogao, da bi ga potom Kuljić uzeo i stavio na fotelju. Svjedok je i sam tada udaran od strane optuženog Duke, te je vraćen u prostoriju iz koje su i izvedeni, rekavši tada da ga je Duka udarao, te da je dva tri puta nogom Duka udario i Belog. Ove navode potvrdio je i svjedok Ramiz Pervan koji je također bio u istoj prostoriji kada je Fehrat Avdić vraćen.

379. Kako se pravilno navodi u pobijanoj presudi, činjenicu da je optuženi Duka bio pored Fehrata Avdića dok je on sav krvav ležao na podu, potvrdio je i svjedok Ismet Bajramović. Naime, ovaj svjedok je potvrdio da su se nakon što je Avdić izveden iz prostorije čuli krici i jauci, da bi potom, neki policajci tražili dobrovoljce, te je on zajedno s Mehmedom Murguzom došao u prijavnicu u PS Bileća gdje su bili Duka, Albijanić i Kuljić. Svjedok opisuje da je u tom trenutku Avdić ležao na podu potrbuške, a njemu se obratio Duka riječima „*dira li vas iko*“, na što je svjedok rekao da ih niko ne dira, te je potom Duka rekao „*uzmite ga, doće on sebi*“. Prvostepeno vijeće je također cijeno i iskaz svjedoka A1, koji je istu noć izveden kada i Fehrat Avdić, te je lično vidio kada je optuženi Duka izveo Fehrata Avdića, te je svjedok potom i sam odveden u zgradu policije, gdje je vidio kako je Fehrat ležao na podu, da bi potom bio odveden nazad u prostoriju gdje je i umro nakon sat i po.

380. Pored navedenih, činjenicu smrti Fehrata Avdića potvrdili su i drugi svjedoci, koji su bili zatočeni u istoj prostoriji kao i Avdić i koji su vidjeli kada je isti doveden. Tako je svjedok Sadik Mujačić potvrdio da je Fehrat Avdića prihvatio Sadik Čamo, te da je Fehrat samo krkljao i nakon jedno 10 minuta je umro. Također je i svjedok Munib Čamo potvrdio da je Fehrat Avdić doveden polumrtav i da je samo hroptao, te da ga je doveo Neđeljko

Kuljić.

381. Nalazeći da se navedeni iskazi svjedoka međusobno upotpunjuju u svim bitnim činjenicama, da su objektivni i uvjerljivi, prvostepeno vijeće nije imalo razloga da ovim iskazima ne povjeruje, smatrajući da predstavljaju pouzdan osnov za utvrđenje krivičnopравnih radnji optuženog, onako kako je navedeno u izreci pobijane presude.

382. Iako niko nije vidio udaranje oštećenog Fehrata Avdića, također ni za ovo Vijeće nema sumnje u pogledu dokazanosti ove inkriminacije. Naime, nije sporno da su neposredni dokazi kredibilniji, ali pošto važi načelo slobodnog sudijskog uverenja na sudu je da odluči da li je i šta dokazano određenim dokazom. U tom pogledu je prvostepeno vijeće pravilno utvrdilo niz indicija, odnosno pravno relevantnih činjenica, koje ukazuju na nasilnu smrt oštećenog, te je za svoju odluku dalo pravilno i dostatno obrazloženje.

383. Stoga, prema ocjeni Apelacionog vijeća, prvostepeno vijeće je pravilno našlo dokazanim lično učešće optuženog Miroslava Duke u opisanim krivičnopравnim radnjama, a time i krivično odgovornim da je kao saizvršilac učestvovao u ubistvu Fehrata Avdića.

384. Cijeneći spomenute dokaze, prvostepeno vijeće je također došlo do pravilnog zaključka da je optuženi Goran Vujović svojim nečinjenjem počinio krivično djelo progon, u vezi sa krivičnim djelom ubistvo Fehrata Avdića, zaključivši pri tome da lični doprinos optuženog Vujovića u izvršenju inkriminiranih radnji, poprima oblik ličnog učešća optuženog u izvršenju krivičnog djela nečinjenjem, a čije radnje se ogledaju u propuštanju da, kao načelnik SJB Bileća, spriječi nastupanje zakonom zabranjene posljedice, a tim i odgovornim da je kao saizvršilac, svojim nečinjenjem, učestvovao u ubistvu Fehrata Avdića.

385. Shodno navedenom, Apelaciono vijeće nalazi da je pobijana presuda dala adekvatne razloge za sve odlučne činjenice, te da žalbe branilaca optuženih nisu uspješno osporile činjenično stanje za navedene tačke optuženja, niti je Tužilaštvo pravilno ukazalo na pogrešku prvostepenog vijeća u pogledu učešća optuženih u izvršenju predmetnog krivičnog djela. Stoga je ovo Vijeće odbilo navedene žalbene prigovore kao neosnovane.

386. Razmatrajući žalbene navode u pogledu tačke 3.b. izmijenjene optužnice, koja se stavlja na teret optuženom Goranu Vujoviću, a odnosi se na mučenje A1, A2, Mehmeda Murguza, Ismeta Bajramovića, Sabira Bajramovića, A5 i Srećka Kljunka, putem induktorskog telefona, Apelaciono vijeće je zaključilo da isti nisu doveli u pitanje pravilna

utvrđenja iz pobijane presude.

387. Naime, iz iskaza svjedoka¹¹ proizlazi da su u zgradi Đačkog doma oštećeni A1, A2, Mehmed Murguz, Ismet Bajramović, Sabir Bajramović, A5 i Srećko Kljunak mučeni na način da su im pripadnici policije (najčešće Neđeljko Kuljić i izvjesni Albijanić) prikopčavali na određene dijelove tijela štipaljke koje su putem žičanog kabla bile povezane na induktorski uređaj, nakon čega bi kroz žicu puštali struju, što je kod oštećenih dovodilo do fizičkog bola velikog intenziteta i prouzrokovanja patnji, kao i duševnog bola i stanja šoka.

388. Žalbeni navodi odbrane da patnje oštećenih nisu dovoljnog intenziteta da bi zadovoljili standarde za dokazanost mučenja, za ovo Vijeće su neuvjerljivi naspram iskrenih i detaljnih svjedočenja oštećenih, koji su slikovito pojasnili kako su se oni osjećali nakon priključenja na struju, te kako su izgledali drugi oštećeni nakon takvog postupka.

389. Na ovaj način, a imajući u vidu posljedice koje su nastajale kod oštećenih, i to grčenje mišića, gubitak svijesti, i jaki bolovi po cijelom tijelu, tako da su svjedoci i po nekoliko dana bili dezorjentisani, te da su nakon par dana dolazili sebi, prvostepeno vijeće je opravdano našlo dokazanim krivicu optuženog Gorana Vujovića za mučenje pomenutih lica, na način da je isti svojim propuštanjem da spriječi, omogućio svojim podređenim policajcima, da se na opisani način ponašaju prema oštećenim, čime je, kao saizvršilac, počinio krivično djelo progona u vezi sa mučenjem.

390. Dakle, pobijana presuda sadrži razloge koji su prema ocjeni Apelacionog vijeća dostatni i pravilni, a žalbe nisu jačinom svojih argumenata ubijedile ovo Vijeće u suprotno.

391. U vezi sa nečovječnim postupanjem opisanim u tački 3.c. izmijenjene optužnice, prvostepeno vijeće je imalo u vidu prije svega iskaze oštećenih, kao i druge potkrepljujuće iskaze svjedoka,¹² koji su saglasno opisali kako su lično bili izloženi udaranju i maltretiranjima od strane pripadnika policije tokom svog zatočenja u SJB Bileća i Đačkom domu, tokom kojih su svjedoci zadobili mnogobrojne povrede.

¹¹ Svjedoci: A1, Edin Bajramović, A2, Ramiz Babović, Sakib Bajramović, A8, A5, Nedžad Bajramović, Sadik Mujačić, Nezir Đapo, Munib Čamo, Ismet Bajramović, Srećko Kljunak.

¹² Svjedoci: Asim Đapo, A3, Ramiz Pervan, Velija Mandžo, Ahmet Čamo, A5, Srećko Kljunak, A8, Edin Bajramović, Mustafa Babović, Sadik Mujačić, Sabir Bajramović, Munib Čamo, Ismet Bajramović, Enver Avdić, Nedžad Bajramović, A2, Božidar Babić.

392. Pravilno je prvostepeno vijeće, cijeneći iskaze oštećenih, te imajući u vidu posljedice koje su nastajale kod istih nakon što su bili izloženi udaranju od strane policajaca, zaključilo da je krivica optuženog Gorana Vujovića za nečovječno postupanje policajaca prema pomenutim oštećenim, dokazana isključujući svaku razumnu sumnju, na način da je isti svojim propuštanjem da spriječi, omogućio svojim podređenim policajcima, da se na opisani način ponašaju prema oštećenim, čime je, kao saizvršilac, počinio krivično djelo progona u vezi sa nečovječnim postupanjem. Stoga svi žalbeni navodi koji su pobijali navedena činjenična utvrđenja prvostepenog vijeća nisu osnovani, te su kao takvi i odbijeni.

393. Kako su i žalba Tužilaštva i žalba odbrane, osporavali činjenična utvrđenja prvostepenog vijeća u pogledu tačke 3., 3.a., 3.b. i 3.c. izmijenjene optužnice, svako iz svog ugla posmatranja, to Apelaciono vijeće ističe da odgovornost optuženog Gorana Vujovića za navedene tačke pravilno utvrđena, odnosno da je postupao kao saizvršilac, na način da je svojim nečinjenjem počinio krivično djelo progona, i to ubistvom, mučenjem i nečovječnim postupanjem.

394. Pravilno se zaključuje u pobijanoj presudi da propuštanje optuženog Gorana Vujovića da spriječi zabranjene posljedice krivičnog djela, a što je bio pravno obavezan spriječiti kao načelnik SJB, ima jednaku težinu kao i radnje neposrednih izvršilaca – njegovih potčinjenih.

395. Prvostepeno vijeće je našlo da je optuženi odgovoran zbog svog nečinjenja, odnosno pasivnog držanja i time propuštanja da postupi u skladu sa njegovim ovlastima i obavezama koje ima kao načelnik SJB Bileća u odnosu na sve pripadnike policije, ali i njegove obaveze da, u skladu sa zakonom, pruži zaštitu svim licima ukoliko su im život ili imovina ugroženi (uključujući naravno i zatočene civile), a što je on u konkretnom propustio da učini.

396. Dakle, upravo time što optuženi Vujović nije ništa poduzeo da kao načelnik spriječi ubistva, mučenja i druga nečovječna djela koja su se poduzimala prema zatočenim civilima, dakle svojim nečinjenjem, iste podržavao i ohrabrivao pripadnike policije da i dalje tako postupaju, stvarajući atmosferu u kojoj su takva djela dopustiva, iako je kao načelnik imao zakonsku i moralnu obavezu da isto spriječi što isti nije niti jednim gestom, a kamo li preduzetom radnjom, ni pokušao.

397. Apelaciono vijeće također smatra da je optuženi, s obzirom na funkciju koju je

obavljao, imao određene obaveze, a prije svega obavezu da se stara o sigurnosti i životima zatočenih lica, pa da shodno tome poduzme adekvatne mjere, kako bi spriječio bilo kakvo ugrožavanje sigurnosti i života zatočenih, što on nije učinio, kako je to pravilno utvrdilo prvostepeno vijeće. Na taj način optuženi je pokazao da dijeli namjeru izvršioca i da se saglašava sa svim posljedicama koje mogu nastupiti.

398. Slijedom navedenog, Apelaciono vijeće nalazi da su tačni i u dovoljnoj mjeri potkrijepljeni navodi iz pobijane presude da je optuženi Goran Vujović znao za dešavanja u SJB Bileća, pa da je i pored tih saznanja odabrao da ne poduzme nikakve mjere da bi spriječio zlostavljanja zatočenika, koja nisu bila incidentna, već praksa koja se provodila određeno vrijeme. Da je optuženi preduzeo neku radnju koja bi spriječila druge da nehumano postupaju prema zatočenicima, do izvršenja djela ne bi ni došlo, čime je odobravao ponašanje drugih pripadnika SJB i saglašavao se sa nedozvoljenim postupanjem prema zatočenicima, što ukazuje da je odgovoran kao saizvršilac.

399. Prema navodima iz pobijane presude opisani način izvršenja krivičnog djela od strane ovog optuženog, upućuje da je isti počinio krivično djelo umišljajno, nečinjenjem, tačnije propuštanjem da izvrši obavezu koju je bio pravno obavezan preduzeti, a koja obaveza naročito proizilazi iz njegove funkcije načelnika SJB da zaštiti civile. Takvo nečinjenje, prema mišljenju prvostepenog vijeća, ima veću težinu nego da je takvo propuštanje počinjeno od bilo kojeg civila, jer službeni položaj i ovlasti zasigurno nose određenu težinu i odgovornost za postupanje, a što optuženog Vujovića izjednačava sa neposrednim izvršiocima. Naime, iako ne postoje dokazi da je on lično preduzeo bilo koju radnju (za šta ga optužnica ne tereti), on je, time što je htio ili se saglasio sa radnjama koje su preduzeli pripadnici policije, to dopustio, a imajući u vidu težinu nastupjelih posljedica po žrtve, takvo propuštanje je i po djelovanju i po značenju, jednako samom preduzimanju radnji izvršenja.

400. U prilog navedenim zaključcima iz pobijane presude, Apelaciono vijeće ukazuje i na odluku ESLJP u predmetu Boban Šimšić¹³, gdje se navodi sljedeće:

„Primijećeno je, također, da je aplikant počinio ova djela kao policijski službenik. Sud drži da se osobe koje obnašaju profesionalnu dužnost moraju procesuirati s najvećim

¹³ Boban Šimšić protiv Bosne i Hercegovine, Aplikacija 51552/10, Odluka od 10.04.2012. godine

stupnjem opreza slijedeći njihovo zanimanje, te se može očekivati da dobiju posebnu pažnju u procjeni rizika koju je ta aktivnost povlačila za sobom¹⁴ (vidjeti Kononov, gore citiran, § 235) Nadalje, imajući u vidu strahovitu, nezakonitu prirodu njegovih djela, koja uključuju ubistva i mučenja Bošnjaka unutar konteksta šireg i sistematičnog napada Bošnjačkog civilnog stanovništva Opštine Višegrad, čak bi i površna reakcija od strane aplikanta navela da su djela riskantna sadržavajući zločin protiv čovječnosti za koje bi se on mogao držati odgovornim.“

401. Dakle, kada je u pitanju krivično djelo progon, kao djelo u osnovi krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti, prvostepeno vijeće je, a i Apelaciono, zaključilo da su se u radnjama optuženog, tačnije u propuštanju, ostvarili elementi umišljajnog nečinjenja kao načina izvršenja krivičnog djela. Stoga se ukazuju neosnovanim žalbeni prigovori upućeni u tom pravcu.

402. Nadalje, u odnosu na optuženog Miroslava Duku, i tačke 4., 4.a., 4.b. izmijenjene optužnice, koje se odnose na nečovječno postupanje, prvostepeno vijeće je, suprotno tvrdnjama odbrane, pravilno utvrdilo krivicu optuženog. Naime, činjenicu da je A1 udaran, osim njega, potvrdili su i drugi svjedoci, i to B1, te svjedoci Kadrija Vilić i Ejub Čamo u svojim iskazima, koji su uloženi kao dokazi T-39 i T-41.

403. Shodno tome, prvostepeno vijeće je, nakon ocjene iskaza oštećenog A1, kao i ostalih potkrepljujućih iskaza, zaključilo da je oštećeni A1 maltretiran i udaran kako je to i opisano u optužnici, s tim da, budući da svjedok A1 u svom iskazu, kada je opisivao događaj iz tačke 4. optužnice, nije naveo da je te prilike bio svezan bodljikavom žicom, nego je naveo da je bio vezan nakon događaja oko paljevine kuće i štale, to je prvostepeno vijeće iz činjeničnog opisa tačke 4., opravdano izostavilo dio koji se odnosi na bodljikavu žicu. Time je prvostepeno vijeće pokazalo objektivnost i pravilnu ocjenu iskaza oštećenog, kako optuženom ne bi bilo stavljeno na teret više od onog što je dokazano izvan razumne sumnje.

404. Iz naprijed navedenih razloga, prvostepeno vijeće je izvelo pravilan i logičan zaključak da je optuženi Miroslav Duka počinio krivičnopravne radnje opisane u tačkama 4., 4.a. i 4.b. izmijenjene optužnice, čime je počinio krivično djelo progon, u vezi sa

¹⁴ Vidjeti Kononov v. Latvia [GC], br. 36376/04, § 235, ECHR 2010.

nečovječnim postupanjem. Istovremeno, Apelaciono vijeće nalazi neosnovanim žalbene navode koji su osporavali odgovornost optuženog za navedene tačke optuženja.

405. Razmatrajući žalbene navode u vezi sa mučenjem oštećenog Ismeta Bajramovića iz tačke 6. izmijenjene optužnice, a koja se stavlja na teret optuženom Miroslavu Duki, Apelaciono vijeće nalazi iste neosnovanim, te ističe da je prvostepeno vijeće pravilno ocijenilo kredibilnim iskaz oštećenog, čije navode je potvrdio i svjedok Ramiz Babović.

406. U pobijanoj presudi se pravilno navodi da su radnje fizičkog zlostavljanja oštećenog, dosegle prag snažnog tjelesnog bola i patnje, s obzirom da se radilo o snažnom udaranju pesnicom, nogama na kojima su bile vojničke čizme, rukama, po svim dijelovima tijela, pri čemu je oštećeni tokom udaranja ispitivan za oružje, a koje udaranje se nastavilo istim intenzitetom i nakon što je oštećeni od udaraca pao u nesvijest, te je nakon što bi došao svijesti, zlostavljanje nastavljeno i trajalo je i po nekoliko sati, uslijed čega je oštećeni Ismet Bajramović zadobio brojne povrede u predjelu glave i grudnog koša. Stoga, nasuprot žalbenim navodima odbrane, takva postupanja ispunjavaju elemente inkriminacije mučenja, prema mišljenju i ovog Vijeća.

407. Slijedom navedenog, žalbeni navodi odbrane nisu doveli u pitanje ovako pravilno utvrđeno činjenično stanje, odnosno da je optuženi Miroslav Duka lično učestvovao u mučenju Ismeta Bajramovića.

408. Na okolnost nečovječnog postupanja prema oštećenom Sabiru Bajramoviću iz tačke 7. izmijenjene optužnice, prvostepeno vijeće je pravilno ocijenilo uložene iskaze ovog svjedoka, koji su pročitani na glavnom pretresu i uvedeni kao dokazi T-44 i T-45, u kojim iskazima je ovaj svjedok opisao svoje zlostavljanje u prostorijama SJB Bileća, u kojima je neposredno učestvovao optuženi Miroslav Duka.

409. U pobijanoj presudi je navedeno da su iskazi svjedoka Sabira Bajramovića pročitani na glavnom pretresu, budući da je svjedok preminuo, o čemu je Tužilaštvo uložilo materijalni dokaz T-43, što prema mišljenju ovog Vijeća ukazuje na opravdanost čitanja iskaza, a koje je dozvoljeno u skladu sa odredbom člana 273. stav 2. ZKP BiH.

410. Da je prvostepeno vijeće pravilno postupilo, odnosno da činjenično stanje nije zasnovalo isključivo na pročitanim iskazima, potvrđuju i navodi iz pobijane presude da je udaranje Sabira Bajramovića u SJB Bileća, potvrdio i svjedok A5, koji je kazao da je jedan dan u Đački dom dovedeno nekoliko zatočenika, među njima i Sabir Bajramović, te da su

svi bili isprebijani. Svjedok je također istakao da su mu pričali kako ih je Duka, nakon što mu je poginuo sestrić, izveo ispred SJB Bileća i da su tada pretučeni, a Sabir Bajramović mu je ispričao da ga je udarao Duka i tada mu je pokazao ožiljak na glavi. Također i svjedok A8 je potvrdio da je Sabir Bajramović često udaran kao i Edin Bajramović, jer su njih posebno mrzili.

411. Iz naprijed navedenih razloga, prvostepeno vijeće je zaključilo da su radnjama optuženog ostvareni elementi progona počinjenog nečovječnim postupanjem, koji zaključak prihvata i Apelaciono vijeće, jer je pravilan i zasnovan na kredibilnim i vjerodostojnim dokazima.

412. Cijeneći razloge prvostepenog vijeća, u pogledu tačaka 8. i 19. izmijenjene optužnice, a u okviru žalbenih navoda, Apelaciono vijeće nalazi da je prvostepeno vijeće pravilno ocijenilo dokaze i utvrdilo odlučne činjenice. Naime, vezano za maltretiranje oštećenog Muniba Ovčine, prvostepeno vijeće je cijenilo iskaze ovog svjedoka koji su pročitani na glavnom pretresu i uvedeni kao dokazi, i to T-48 i T-49, a što je potvrđeno od strane svjedoka B1, A6, Nezira Đape i Božidara Babića, s tim da je cijenilo i druge materijalne dokaze.

413. Ovdje je bitno napomenuti da dokaz T-47, odnosno sudsko psihijatrijski nalazi za oštećene, nije nepravilno sastavljen kako tvrdi odbrana, samo zato što mu je osnov bio zapisnik o ispitivanju svjedoka i medicinska dokumentacija. Naime, nije sporno da je daleko lakše sastaviti nalaz i mišljenje na osnovu razgovora sa određenim licem i njegovim fizičkim pregledom, ali uslijed nemogućnosti da se postupi na taj način, vještak je na osnovu ponuđenih dokaza bio u mogućnosti da sastavi nalaz i mišljenje na valjan način, a na Sudu je da procijeni koju važnost će pokloniti takvom dokazu.

414. Na osnovu izvedenih dokaza, prvostepeno vijeće je zaključilo da su ostvareni elementi progona počinjenog drugim nečovječnim djelima slične prirode učinjeni u namjeri nanošenja velike patnje ili ozbiljne fizičke ili psihičke povrede ili narušenja zdravlja, a što odbrana nije uspješno osporila argumentima iz žalbe.

415. Apelaciono vijeće ne vidi spornim činjenicu da je prvostepeno vijeće radi kontekstualne i činjenične povezanosti između tačaka 8. i 19. izmijenjene optužnice, a imajući u vidu da se radi o istim oštećenim, o istim događajima, kao i da su isti svjedoci svjedočili na okolnosti iz ovih tačaka, navedene tačke zajednički razmatralo u kontekstu učešća i krivične odgovornosti optuženih Željka Ilića i Miroslava Duke, i našlo

dokazanim, van razumne sumnje, da su optuženi Ilić i Duka, na način kako je to pisano u optužnici, zajedno sa drugim policajcima, neposredno učestvovali u zlostavljanju oštećenog Muniba Ovčine, čime su optuženi Ilić i Duka počinili krivično djelo progon, u vezi sa nečovječnim postupanjem.

416. Shodno navedenom, Apelaciono vijeće nalazi neosnovanim žalbene navode koji su osporavali navedena činjenična utvrđenja prvostepenog vijeća.

417. Nadalje, u pogledu tačaka 9. i 20. izmijenjene optužnice, Apelaciono vijeće nalazi pravilnom argumentaciju iz pobijane presude, koja žalbenim navodima nije dovedena u pitanje.

418. Prvostepeno vijeće je na okolnost udaranja oštećenog Asima Đape, cijenilo njegov iskaz, ali i iskaze svjedoka Rasima Murguza i Nezira Đape, čije iskaze je potvrdio i svjedok A3. Na osnovu iskaza navedenih svjedoka, prvostepeno vijeće je došlo do pravilnog zaključka da su se na strani optuženog Miroslava Duke nesumnjivo ostvarila sva potrebna obilježja progona počinjenog nečovječnim postupanjem, detaljno opisanog u tački 9. izmijenjene optužnice.

419. Kao što je naprijed navedeno, i u ovom slučaju, prvostepeno vijeće je radi kontekstualne i činjenične povezanosti između tačaka 9. i 20. izmijenjene optužnice, a imajući u vidu da se radi o istim oštećenim, o istim događajima, kao i da su isti svjedoci svjedočili na okolnosti iz ovih tačaka, navedene tačke zajednički razmatralo u kontekstu učešća i krivične odgovornosti optuženih Željka Ilića i Miroslava Duke, i našlo dokazanim, van razumne sumnje, da su optuženi Ilić i Duka, zajedno s drugim policajcima, neposredno učestvovali u zlostavljanju oštećenog Asima Đape, čime su optuženi Željko Ilić i Miroslav Duka počinili krivično djelo progon, u vezi s nečovječnim postupanjem.

420. Apelaciono vijeće nalazi da je prvostepeno vijeće pravilno i potpuno utvrdilo činjenično stanje, te da žalbe nisu ubijedile ovo Vijeće u osnovanost svojih navoda.

421. Apelaciono vijeće također nalazi neosnovanim i žalbene navode koji su isticani u pogledu nepravilnosti činjeničnog stanja, a odnose se na tačke 10., 10.a. i 10.b. izmijenjene optužnice.

422. Prvostepeno vijeće je detaljno u pobijanoj presudi analiziralo i cijenilo iskaze svjedoka i materijalne dokaze,¹⁵ koje je našlo dosljednim i uvjerljivim, te je sa sigurnošću zaključilo da je optuženi Miroslav Duka, lično učestvovao u poduzimanju radnji premlaćivanja prema oštećenom Edinu Bajramoviću, kako je to navedeno u tačkama 10., 10.a. i 10.b. optužnice, čime je ostvario obilježja nečovječnog postupanja.

423. Žalbom je odbrana pokušala osporiti kredibilitet oštećenog Edina Bajramovića, međutim, iskaz oštećenog nije jedini dokaz izveden na ovu okolnost, te ga potkrepljuju i drugi dokazi, kako je već navedeno, te su svi cijenjени kako pojedinačno, tako i u međusobnoj povezanosti i jasno ukazuju na optuženog Miroslava Duku kao počinioca predmetnih inkriminacija.

424. Na ovaj način, prvostepeno vijeće je dalo dostatne i relevantne razloge, zašto smatra dokazanim navedene tačke optužnice, što ukazuje na neosnovanost žalbenih navoda.

425. Prvostepeno vijeće je također i za tačke 11. i 18.a. dalo jedinstveno obrazloženje, budući da se radi o istom oštećenom, tako da je na jednom mjestu razmotrilo učešće optuženih Miroslava Duke i Željka Ilića u inkriminiranim radnjama.

426. Na prvom mjestu, prvostepeno vijeće je razmotrilo materijalni dokaz T-42, Nalaz i mišljenje, medicinsko vještačenje, dr. Hamza Žujo od 06.12.2013. godine, koje je vještak sačinio na okolnost povreda kod oštećenog, kao i njihovog uzroka, a nalaz je sačinjen na osnovu medicinske dokumentacije¹⁶, što je odbrana žalbom problematizirala.

427. Bitno je istaći da je u zaključku pomenutog nalaza vještak konstatovao da su kod oštećenog Sadika Mujačića uočene dvije teške tjelesne povrede u vidu preloma kosti lakta i preloma rebara. Navedene povrede, kako tvrdi vještak, mogu biti nanijete zamahnutim obuvenim nogama u cipeli, dok je prelom lakatne kosti nanesen tupinom zamahnutog mehaničkog oruđa.

¹⁵ Iskaz oštećenog, kao i potkrepljujući iskazi svjedoka A6, Srećka Kljunka, A5, A8 i Božidara Babića, kao i materijalni dokaz T-61, Potvrda Međunarodnog komiteta Crvenog Krsta broj BAZ-300020 iz 1994. godine za Edina Bajramovića.

¹⁶ Nalaz je sačinjen na osnovu Medicinskog izvještaja za Sadika Mujačića, ... , uložena kao dokaz T-42 A.

428. Kako što je i naprijed rečeno, Apelaciono vijeće ne nalazi spornim da vještak sačini nalaz i mišljenje na osnovu medicinske dokumentacije, jer će Sud, cijeneći njega i druge dokaze, donijeti zaključak o vrijednosti tog dokaza za donošenje odluke.

429. Pored navedenog dokaza, prvostepeno vijeće je cijeno iskaz oštećenog Sadika Mujačića, kao i iskaze drugih svjedoka¹⁷ koji su svjedočili na okolnost njegovog premlaćivanja, te je zaključilo da su isti u bitnom saglasni, odnosno da eventualne razlike u iskazima svjedoka ne utiču na zaključak vijeća da je kritičnog dana oštećeni Sadik Mujačić, nakon što je izveden iz prostorije gdje je bio zatočen, pretučen od strane više lica, pri čemu su svjedoci, kao i sam oštećeni, bili saglasni da su u njegovom premlaćivanju učestvovali optuženi Miroslav Duka i Željko Ilić, kao i policajci Radovanović i Nosović, nanoseći mu povrede po cijelom tijelu, udarajući ga rukama i nogama.

430. Nasuprot žalbenim navodima odbrane, prvostepeno vijeće je pravilno uočilo da je oštećeni tek nakon prezentiranja ranije izjave rekao da je u njegovom premlaćivanju učestvovao i optuženi Željko Ilić, na način da ga je isti udario nogom nakon čega je svjedok pao, te je našlo da je učešće Željka Ilića potkrijepljeno iskazom svjedoka Ramiza Pervana, čija saznanja o učešću Ilića potiču od oštećenog, koji mu je o tome govorio. Osim toga, svjedok je jasno rekao da je razlog što je na glavnom pretresu kazao da mu je udarac od kojeg je pao zadao Radovanović, taj što je ipak prošlo dosta vremena, te je sada 100 posto siguran da je to bio optuženi Željko Ilić, ne isključujući činjenicu da ga je udarao i Radovanović.

431. Suprotno tvrdnjama odbrane, prvostepeno vijeće je u presudi dalo razloge zašto je svjedoku povjerovalo, te u tom smislu u pobijanoj presudi navodi da i pored ove nedosljednosti, nalazi da je iskaz svjedoka konzistentan u bitnom, posebno imajući u vidu da je svjedok na glavnom pretresu, prije predočavanja ranije izjave, rekao da su ga tada tukli Duka, Željko Radovanović i još neki, a bilo je prisutno ukupno 5-6 policajaca, dakle to što svjedok nije eksplicitno naveo optuženog Željka Ilića, prema mišljenju prvostepenog vijeća, ne znači da isti nije bio prisutan među ovim ostalim, s tim što je očito da su u premlaćivanju najviše prednjačili Duka i Radovanović, dok je udarac Željka Ilića zapamtio po tome što je nakon toga izgubio svijest.

¹⁷ Svjedoci: A8, Zajko Bajramović, Nezir Đapo.

432. Stoga se pravilnim ukazuje činjenično stanje iz pobijane presude, kao i zaključak prvostepenog vijeća da su optuženi počinili krivično djelo progona, u vezi sa nečovječnim postupanjem.

433. U pogledu tačke 12. izmijenjene optužnice, prvostepeno vijeće je našlo dokazanim optužbu da je optuženi Miroslav Duka u prostorijama SJB Bileća učestvovao u zlostavljanju Mustafe Babovića, koji zaključak kao pravilan prihvata i ovo Vijeće.

434. Ocjenom izvedenih dokaza¹⁸, Apelaciono vijeće nalazi pravilnim zaključak da je udaranjem Mustafe Babovića, optuženi Miroslav Duka imao namjeru da mu nanese ozbiljne fizičke i psihičke povrede, te da su time ostvareni elementi progona počinjenog drugim nečovječnim djelima slične prirode učinjenim u namjeri nanošenja velike patnje ili ozbiljne fizičke ili psihičke povrede ili narušenja zdravlja.

435. Ni u ovom slučaju žalba nije osporila pravilna utvrđenja iz pobijane presude.

436. Na okolnost zlostavljanja Rasima Murguza, što je detaljno opisano u tački 14. izmijenjene optužnice, prvostepeno vijeće je na osnovu iskaza svjedoka¹⁹, koji su u bitnom saglasni, zaključilo da je jedno veče u prostoriju gdje su svi bili zatočeni zajedno sa oštećenim Mehmedom Murguzom, ušao optuženi Duka u pratnji nekoliko policajaca, da bi nakon kraćeg obraćanja, počeo udarati Mehmeda Murguza pred svima, tako da su svi svjedoci direktni očevici, te su svi na isti način opisali sam tok događaja, navodeći da je Murguz nakon toga bio u neprepoznatljivom stanju.

437. Stoga se pravilnim ukazuje zaključak prvostepenog vijeća da je optuženi Miroslav Duka, premlaćivanjem oštećenog Mehmeda Murguza u prostorijama SJB Bileća, ostvario elemente progona počinjenog nečovječnim postupanjem, u namjeri nanošenja velike patnje ili ozbiljne fizičke ili psihičke povrede ili narušenja zdravlja.

438. Žalbeni navodi, prema ocjeni Apelacionog vijeća ničim nisu dovela u pitanje navedena činjenična utvrđenja iz pobijane presude, te ih je ovo Vijeće našlo neosnovanim.

439. Kada je u pitanju tačka 15. izmijenjene optužnice, odnosno da je optuženi Miroslav Duka učestvovao u premlaćivanju oštećenog B1, na način da ga je udario pesnicom u

¹⁸ Svjedoci: Ramiz Pervan, Ramiz Babović, A5.

¹⁹ Svjedoci: Enver Avdić, Miralem Čamo, Amir Čamo, A2, Mesud Bajramović.

predio glave, da bi mu potom tražio da na papir napiše imena onih kod kojih se nalazi oružje, pa kada svjedok to nije učinio, zadao mu nekoliko udaraca nogom i pesnicom u predio glave, prvostepeno vijeće je najprije cijenilo iskaz oštećenog, a potom i materijalne dokaze.

440. Naime, kako se to pravilno navodi u pobijanoj presudi, oštećeni B1 je u potpunosti potvrdio navode iz optužnice i prvostepeno vijeće mu je poklonilo vjeru, budući da je svjedok poznao optuženog Duku od ranije, jer su, kako kaže, nekada radili zajedno, te je stoga našlo dokazanim učešće optuženog Miroslava Duke u premlaćivanju oštećenog B1, čime je optuženi odgovoran za nečovječno postupanje.

441. S tim u vezi, ni Apelaciono vijeće ne nalazi spornim iskaz oštećenog, jer je prvostepeno vijeće pažljivo cijeneći iskaz svjedoka u odnosu na događaj o kojem je svjedočio i s tim u vezi učešća optuženog u tome, iskaz u cijelosti prihvatilo kao istinit i vjerodostojan, s obzirom na to da ne ostavlja mjesta sumnji da ga je upravo optuženi zlostavljao na način kako je to opisao ovaj svjedok.

442. Kako se činjenično utvrđenje ove tačke zasniva uglavnom na iskazu svjedoka – oštećenog B1, bitno je istaći da shodno članu 15. ZKP BiH, pravo Suda da ocjenjuje postojanje ili nepostojanje činjenica, nije vezano posebnim formalnim dokaznim pravilima. Prema mišljenju Apelacionog vijeća, ukoliko je određeni dokaz zakonit i validan, te ukoliko je vjerodostojan i kredibilan, takav dokaz može biti dovoljan da utvrdi počinjenje krivičnog djela čak i ako takav dokaz proizilazi iz iskaza samo jednog svjedoka, što je ovdje slučaj.

443. Stoga je prvostepeno vijeće donijelo pravilnu odluku i u pogledu tačke 15. izmijenjene optužnice, što ukazuje na neosnovanost žalbenih navoda.

444. Cijeneći žalbene navode u pogledu tačke 16. izmijenjene optužnice, pravilno se u pobijanoj presudi navodi da na okolnosti događaja kada su u noći 25.08.1992. godine, od strane optuženog Duke i drugih policajaca ubacivane dimne bombe u prostorije Starog zatvora, u kojima su se nalazili zatočeni civili, da bi potom optuženi Miroslav Duka pucao iz vatrenog oružja kroz prozore u unutrašnjost prostorija, kojom prilikom su nanesene povrede prema nekoliko zatočenih osoba, da bi to isto optuženi Duka ponovio i u

prostorijama Đačkog doma, svjedočio je veliki broj svjedoka, koje je prvostepeno vijeće pravilno ocijenilo i dalo im adekvatan značaj prilikom utvrđivanja činjeničnog stanja.

445. Tako, kada su u pitanju dimne bombe koje su ubačene u prostorije Starog zatvora, prvostepeno vijeće je, na okolnost učešća optuženog Miroslava Duke, detaljno u pobijanoj presudi analiziralo iskaze svjedoka: A3, B1, Miralema Čame, Nezira Đape, Zajke Bajramovića, Ramiza Pervana i Mladena Bjelice.

446. A kada su u pitanju dimne bombe u Đačkom domu, iskaz su dali: A8, Edin Bajramović, Sabir Bajramović, Ramiz Babović, Munib Čamo, Ismet Bajramović, A6, A5, A2 i Enver Avdić.

447. Prvostepeno vijeće je na osnovu analize iskaza svjedoka na okolnost dimnih bombi u zgradi SJB Bileća, utvrdilo da jedna grupa svjedoka svjedoči da su lično vidjeli kako Duka ubacuje dimne bombe i potom puca, druga da su kritične večeri prepoznali Dukin glas ispred Starog zatvora, te treća da su čuli iz priča drugih da je to veče Duka ubacivao dimne bombe.

448. Dakle, analizirajući navedene iskaze svjedoka, a posebno iskaze svjedoka B1 i Ramiza Pervana koji su kritične prilike lično vidjeli optuženog Miroslava Duku kako ubacuje bombe u prostorije Starog zatvora, a potom puca iz automatske puške po unutrašnjosti, te iskaze ostalih svjedoka koji su ili čuli od drugih da je to je bio Duka ili mu prepoznali glas, odnosno iskaze svjedoka A8, Edina Bajramovića, Ismeta Bajramovića i Sabira Bajramovića, koji su također lično vidjeli kako optuženi isto veče ubacuje bombe i puca prema prostorijama Đačkog doma, našlo dokazanim, van razumne sumnje, da je u noći 25.08.1992. godine, na način kako je to opisano u tački 16. optužnice, optuženi Miroslav Duka počinio krivičnopravne radnje koje mu se stavljaju na teret. Pri tome, prvostepeno vijeće je provjerilo alibi optuženog i zaključilo da iskazi oštećenih ne ostavljaju sumnju u pogledu prisutnosti optuženog Duke navedenog dana ispred Starog zatvora i Đačkog doma, te da dokazi odbrane nisu uspješno osporili iskaze oštećenih, s obzirom da nisu na uvjerljiv način iznijeli saznanja o prisustvu optuženog na ratištu, a o čemu je bilo riječi i u prednjem dijelu presude.

449. Navedene stavove prvostepenog vijeća, u cijelosti prihvata i ovo Vijeće, te nalazi neosnovanim žalbene navode koji su ih osporavali.

450. Na okolnost udaranja oštećenog Sadika Mujačića, na način kako je to opisano u

tački 18. izmijenjene optužnice, a koja se stavlja na teret optuženom Željku Iliću, prvostepeno vijeće je cijenio iskaz oštećenog, koji je, kako se pravilno navodi u pobijanoj presudi, na vjerodostojan način opisao kritični događaj, a čije navode su potkrijepili i drugi svjedoci²⁰, iz kojih razloga je prvostepeno vijeće optuženog Željka Ilića oglasilo krivim za nečovječno postupanje.

451. Analizirajući iskaze svjedoka, a posebno iskaz oštećenog, koji je kako na glavnom pretresu, tako i u izjavi koja je uložena (dokaz T-19), bez dvojbe rekao da su ga optuženi Željko Ilić i policajac Fimić kritične prilike zajedno tukli, pri čemu činjenica da je svjedok na pretresu rekao da mu je tom prilikom slomljena vilica, a koju činjenicu nije naveo u ranijoj izjavi, za prvostepeno vijeće nije bila relevantna, iz razloga što se u tački 18. optužnice optuženom Iliću i ne stavlja na teret da je, kao posljedica udaranja, došlo do lomljenja vilice, nego se tereti za nanošenje povreda u predjelu glave i preloma ruke, što je svjedok i naveo.

452. Dakle, sve eventualne nejasnoće oko činjeničnog opisa predmetnog događaja su riješene u pobijanoj presudi, tako da ne nedostaje niti jedna odlučna činjenica, koja bi ukazala na propust prvostepenog vijeća.

453. Stoga je pravilan zaključak prvostepenog vijeća da je optuženi Željko Ilić učestvovao u premlaćivanju oštećenog Sadika Mujačića, čime je počinio krivično djelo progona, u vezi sa nečovječnim postupanjem.

454. Dakle, nakon ocjene svih žalbenih prigovora koji se odnose na osuđujući dio pobijane presude, Apelaciono vijeće zaključuje da je prvostepeno vijeće pravilno i potpuno utvrdilo činjenično stanje, a da izjavljene žalbe nisu osnovano ukazale na pogreške prvostepenog vijeća i na dokaze, koji bi doveli do drugačijih činjeničnih utvrđenja, te ih je stoga odbilo kao neosnovane.

Oslobađajući dio

455. Nadalje, Apelaciono vijeće je razmotrilo žalbene navode Tužilaštva, a koji se odnose na oslobađajući dio presude, pa je u tom smislu, našlo da je za radnje navedene

²⁰ Svjedoci: A8, Ramiz Pervan, Ahmet Čamo i Zajko Bajramović.

pod tačkom 11.a. izmijenjene optužnice prvostepeno vijeće optuženog Miroslava Duku pravilno oslobodilo od optužbe, uslijed nedostatka dokaza.

456. Prvostepeno vijeće je, prema stanju u spisu predmeta, pravilno donijelo odluku da Tužilaštvo nije van razumne sumnje dokazalo da je optuženi Miroslav Duka radnjama navedenim u tački 11.a. izmijenjene optužnice izvršio progon nesrpskog stanovništva sa područja opštine Bileća na nacionalnoj i vjerskoj osnovi, i to nečovječnim postupanjem.

457. Konkretno, optuženom se stavlja na teret nečovječno postupanje prema oštećenom Sadiku Mujačiću u prostorijama SJB Bileća, a svjedok Mujačić u svom iskazu ne pominje događaj opisan u tački 11.a. optužnice, odnosno svjedok je opisao kada ga je optuženi Duka, zajedno sa nekoliko policajaca, jedne prilike pretukao, tako što je morao sjesti u jednu fotelju, kada je zadobio udarac nogom u predio grudnog koša, da bi ga potom svi nastavili udarati nogama i rukama po cijelom tijelu, za koje radnje je optuženi Duka oglašen krivim po tački 11. optužnice.

458. Imajući u vidu da sam oštećeni u svom iskazu nije pomenuo događaj kada ga je optuženi Duka, nakon što je doveden u jednu prostoriju, udario nogom u predjelu glave od kojeg udarca je izgubio svijest, to je prvostepeno vijeće optuženog Miroslava Duku za tačku 11.a. optužnice, oslobodilo zbog nedostatka dokaza.

459. Stoga, Apelaciono vijeće nalazi da prvostepeno vijeće nije moglo na osnovu iskaza svjedoka, odnosno oštećenog, na pouzdan način utvrditi predmetnu inkriminaciju, a Tužilaštvo u izjavljenoj žalbi nije jasno ukazalo koji su to nedostaci pobijane presude.

460. Također ni kada je u pitanju tačka 13. izmijenjene optužnice, kojom se optuženom Miroslavu Duki stavlja na teret da je jedne prilike pretukao oštećenog Sajt Bajramovića u prostorijama SJB Bileća, nanijevši mu tjelesne povrede, prvostepeno vijeće iz provedenih dokaza, nije moglo izvesti, van razumne sumnje, zaključak da je optuženi Duka počinio krivičnopravne radnje koje mu se navedenom tačkom stavljaju na teret.

461. U tom pogledu se u pobijanoj presudi navodi da je Tužilaštvo kao dokaz T-35 uvelo izjavu svjedoka Sajte Bajramovića, te je iskaz ovog svjedoka pročitao, budući da je isti preminuo, a što potvrđuje Izvod iz matične knjige umrlih, koji je uveden kao dokaz T-34.

462. Međutim, uvidom u pomenuti zapisnik, kao i Izvod iz matične knjige umrlih, prvostepeno vijeće je našlo da se ne radi o Bajramović Sajti sinu Šaćira, koji se navodi kao

oštećeni u tački 13. optužnice, nego da je u pitanju Bajramović Sajto sin Ajdina, koji je također bio zatočen u prostorijama SJB Bileća i Đačkom domu, te da se očigledno radi o drugoj osobi istog imena i prezimena, a ne o konkretnom oštećenom.

463. Na okolnosti iz tačke 13. izmijenjene optužnice, prvostepeno vijeće je cijenilo i iskaz svjedoka Sabira Bajramovića, čiji je iskaz također pročitao na glavnom pretresu, (dokaz T-44), koji je u svom iskazu rekao da je jedne prilike vidio da je Sajto Bajramović ležao na podu bez svijesti, i da je tu pored njega bio optuženi Miroslav Duka.

464. Svjedok A6 je na okolnost udaranja Sajte Bajramovića naveo da je on zajedno sa Edinom Bajramovićem pokušao pobjeći u Republiku Crnu Goru, međutim isti su uhvaćeni i dovedeni u SJB Bileća, te je rekao da je Sajto tada, kada je doveden, bio pretučen, a rekao im je da ga je ubio Duka i Kuljić, a koje navode je potvrdio i svjedok Edin Bajramović.

465. S obzirom na to da prvostepenom vijeću nije prezentiran iskaz oštećenog Bajramović Sajte sina Šaćira, za čije se premlaćivanje po tački 13. optužnice tereti optuženi Miroslav Duka, te imajući u vidu da niko od ostalih svjedoka nije pomenuo događaj koji se tačkom 13. optužnice stavlja na teret optuženom Duki to, stoga, prvostepeno vijeće u nedostatku drugih potkrepljujućih dokaza, nije moglo, van razumne sumnje, izvesti zaključak da je optuženi Duka počinio radnje iz ove tačke optužnice.

466. Kako Tužilaštvo u žalbi nije ponudilo adekvatne dokaze, koji bi osporili navedene zaključke prvostepenog vijeća, to Apelaciono vijeće nije iste uvažilo i ukinulo presudu, u skladu sa prijedlogom Tužilaštva.

467. Apelaciono vijeće je razmotrilo i žalbene navode Tužilaštva u odnosu na oslobađajući dio pobijane presude koji se odnosi na optuženog Željka Ilića, a u pogledu tačaka 17., 17a. i 21. izmijenjene optužnice.

468. Shodno tome, ovo Vijeće je našlo da je prvostepeno vijeće, u vezi zlostavljanja oštećenog Sabira Bajramovića iz tačaka 17. i 17.a. optužnice, pravilno cijenilo njegove iskaze koji su pročitani na glavnom pretresu²¹.

²¹ I to iskaz dat u Tužilaštvu BiH, broj KT-RZ-166/06 od 22.06.2009. godine (dokaz T-44) i iskaz dat u SIPA-i, broj 17-04/2-4-04-2-760/08 od 16.07.2008. godine (dokaz T-45).

469. Naime, pravilno se u pobijanoj presudi navodi da u iskazu od 22.06.2009. godine, svjedok navodi da je dan nakon hapšenja, odveden u dežuranu, gdje su ga odmah počeli udarati Rade Nosović, Željko Ilić, Mišo Ilić i Neđo Kuljić, koje je sve poznao od ranije i svi su bili aktivni policajci. Svjedok dalje navodi da je nakon toga prebačen u Đački dom, gdje je također bio zlostavljan, te je izvođen više puta, a najgore mu je bilo mučenje strujom, te svjedok kaže da je Neđo Kuljić bio za to specijalista i da je to bilo užasno i da je imao osjećaj da je šlagiran. Svjedok je spomenuo i to da ga je palicom udario Željko Ilić svuda po tijelu i gurao mu je kroz usta. Svjedok kaže da kada je došao u Đački dom, da su ljudi plakali zbog toga kako je on tada izgledao, te da je bio sav plav.

470. U zapisniku o saslušanju oštećenog Sabira Bajramovića od 16.07.2008. godine, a kako se to navodi u pobijanoj presudi, svjedok opisuje događaj kada je njih nekoliko prozvao Denda kojeg je lično poznao, bio je rezervni policajac, te je izveden u hol Đačkog doma, kada je tučen od strane Neđe Kuljića, Radeta Nosovića, Željka Ilića i Miše Ilića, a prisustvovao je i Miroslav Duka koji ga nije tada tukao.

471. U pobijanoj presudi se interpretira i iskaz svjedoka A5 koji opisuje izvođenje zatvorenika u SJB Bileća otprilike početkom avgusta 1992. godine, te kaže da je prilikom napada na Stolac poginulo više Bilećana među kojima je bio i Dukin sestrić, pa je on izveo zatvorenike i tukao ih, među kojima je bio i Sabir Bajramović, koji mu je lično pričao da ga je Duka tukao tromblonskom minom, a potom je ta grupa odvedena u Đački dom, bili su pretučeni svi i tada su im pričali šta se desilo. Sabir im je pokazivao ožiljak na glavi i govorio da ga je optuženi Duka udario đačkom minom, te da osim Duke nisu spominjali da ih je neko drugi udario.

472. Također je i svjedok Miralem Čamo potvrdio da je jedne prilike u prostorijama SJB Bileća izvođena grupa od pet - šest zatočenika, među kojima su bili Mujo Babović i Sabir Bajramović, i kada su ih doveli u Đački dom, da ih nisu mogli prepoznati od udaraca pendrecima, ali da mu nije poznato ko ih je pretukao.

473. I svjedok Amir Čamo je vidio lično kada su u Đački dom dovedeni Sabir Bajramović i još jedan Bajramović, te da su bili modri, plavi, i da im tada nije pružena medicinska pomoć, ali ne zna ko ih je tukao, što je potvrdio i svjedok Sadik Mujačić.

474. Navodi se i svjedok A8 u vezi zlostavljanja Sabira Bajramovića, koji je opisao događaj kada je isti udaran zajedno s Edinom Bajramovićem, jer su ih, kako kaže svjedok,

mrzili od početka, te da su isti pretučeni od strane optuženog Duke, i to su rekli pred svima.

475. Također je i svjedok A3 govorio o zlostavljanju Sabira Bajramovića koji je bio u Đačkom domu, navodeći da nije bio očevidac njegovog zlostavljanja, jer je isti prozivan i izvođen, ali kada bi se vraćao, govorio je da je tučen i da je u tome učestvovao Duka.

476. Dakle, bez obzira na broj svjedoka koji su svjedočili na okolnosti iz navedene tačke optuženja, prvostepeno vijeće nije moglo sa sigurnošću izvesti zaključak da je u premlaćivanju Sabira Bajramovića učestvovao optuženi Željko Ilić.

477. Prvostepeno vijeće je istaklo u pobijanoj presudi da su svi svjedoci saglasno potvrdili da je u premlaćivanjima Sabira Bajramovića učestvovao optuženi Miroslav Duka, a o čemu im je lično govorio i Sabir Bajramović, pri čemu isti nije tada pominjao i optuženog Željka Ilića.

478. Za prvostepeno vijeće je bilo od značaja što Sabir Bajramović u svom iskazu (dokaz T-45), u vezi događaja iz tačke 17.a. optužnice, navodi da ga je optuženi Željko Ilić u Đačkom domu jedne prilike udario zajedno sa policajcima Neđom Kuljićem, Radetom Nosovićem i Mišom Ilićem, pri čemu ne pominje u ovoj izjavi da mu je optuženi Ilić tada ugurao palicu u usta.

479. S obzirom da se tačkom 17.a. optužnice, optuženi Željko Ilić tereti da je sam učestvovao u premlaćivanju Sabira Bajramovića, dok svjedok govori o događaju kada je Željko Ilić učestvovao zajedno sa tri policajca u njegovom udaranju, prvostepeno vijeće je došlo do zaključka da se ne radi o istom događaju, posebno što svjedok ne pominje palicu.

480. U pogledu premlaćivanja u SJB Bileća koje je opisano u tački 17. optužnice, prvostepeno vijeće je pravilno zapazilo da u izjavi od 16.07.2008. godine, Sabir Bajramović uopšte ne pominje da je optuženi Željko Ilić učestvovao u njegovom premlaćivanju s drugim policajcima, nego pominje Željka Ilića zvani Kajser. S druge strane, u izjavi od 22.06.2009. godine, među učesnicima u premlaćivanju u SJB Bileća, svjedok pominje i Željka Ilića.

481. Cijeneći sve nedosljednosti u izjavama svjedoka Sabira Bajramović na okolnost da li je optuženi Željko Ilić učestvovao u njegovom premlaćivanju u SJB Bileća i Đačkom domu, a posebno imajući u vidu činjenicu da niko od ostalih svjedoka nije potvrdio da im je

Sabir Bajramović spomenuo Željka Ilića, već samo Miroslava Duku, prvostepeno vijeće zbog nedostatka dokaza, nije moglo, van razumne sumnje, izvesti zaključak da je optuženi Željko Ilić počinio radnje iz tačaka 17. i 17.a. optužnice.

482. Slijedom navedenog, Apelaciono vijeće zaključuje da je prvostepeno vijeće, s obzirom da je nakon ocjene svih provedenih dokaza ostalo u sumnji u pogledu dokazanosti tačaka 17. i 17.a. optužnice, donijelo pravilnu odluku da optuženog Željka Ilića oslobađa od optužbe. Ni Tužilaštvo u žalbi nije ukazalo na neke činjenice i okolnosti, odnosno dokaze, koje bi uvjerali ovo Vijeće da je činjenično stanje pogrešno ili nepotpuno utvrđeno u pobijanoj presudi.

483. Optuženi Željko Ilić je također oslobođen od optužbe i za radnje opisane u tački 21. optužnice, iz razloga što prvostepeno vijeće na osnovu iskaza saslušanih svjedoka, nije moglo zaključiti da je optuženi Željko Ilić ubacivao dimne bombe u prostorije Đačkog doma i SJB Bileća u unutrašnjost prostorija u kojima su se nalazile zatočene osobe. Apelaciono vijeće je razmotrilo žalbene navode Tužilaštva i u odnosu na ovaj dio pobijane presude.

484. Prilikom donošenja svoje odluke, prvostepeno vijeće je prije svega cijenilo iskaze svjedoka: A3, B1, Miralema Čame, Nezira Đape, Zajke Bajramovića, Ramiza Pervana i Mladena Bjelice. U tom smislu se u pobijanoj presudi pravilno navodi da je jedino svjedok Ramiz Pervan naveo da je, krijući se u magacinu, lično vidio kako se s gornje strane pojavljuju Željko Ilić i Duka i kada su došli blizu, Željko je rekao Duki: „*Hajmo ih spaliti noćas*“, na što Duka ništa nije odgovorio, ali onda je neko ubacio bombu i zatvor se zapalio. Međutim, niko od ostalih svjedoka koji su kritične večeri bili u prostorijama Starog zatvora nije potvrdio navode svjedoka Ramiza Pervana, pa se tako u pobijanoj presudi navodi da je svjedok A3 prepoznao Dukin glas, što je potvrdio i svjedok Miralem Čamo, dok je svjedok Zajko Bajramović kazao da se sjeća kako su neki te prilike vidjeli Duku i da su o tome kasnije pričali.

485. Nadalje, kada su u pitanju dimne bombe u Đačkom domu, svoj iskaz je dalo više svjedoka, i to: A8, Edin Bajramović, Sabir Bajramović, Ramiz Babović, Munib Čamo, Ismet Bajramović, A6, A5, A2, Enver Avdić i Ramiz Babović.

486. U pobijanoj presudi je navedeno da je svjedok A8 lično vidio kada je Duka pucao prema prozoru, a osim njega tu su bili još neki policajci, pri čemu svjedok nije pomenuo Željka Ilića, koje navode su potvrdili i svjedoci Edin Bajramović, Sabir Bajramović i Ismet

Bajramović, navodeći da su lično vidjeli Duku ispred Doma kako puca u unutrašnjost Doma.

487. Prvostepeno vijeće je istaklo da je A5 jedini svjedok koji je rekao kako je čuo da je neko to veče povikao: „*Kakvi Bijeli orlovi, eno Duke, Ilića, Nosović Radeta*“, te je svjedok precizirao da je taj Ilić ustvari Željko Ilić, generacija s Mišom, a bio je i treći Slavko Ilić, nakon čega je istakao da je to veče on lično vidio samo Radeta Nosovića, a za prisustvo ostalih je sažano od Sabira Bajramovića.

488. Svi ostali svjedoci su kazali kako su čuli od drugih da je to veče ubacivao bombe u Đački dom Miroslav Duka, ne pominjući Željka Ilića, samo je svjedok Ramiz Babović rekao da je čuo da su to bili Duka i Ilić, dok je svjedok Ismet Bajramović osim Duke, vidio i Mišu Ilića, koji je otvorio vrata kada su bombe ubačene.

489. Slijedom navedenog, prvostepeno vijeće je došlo do pravilnog i logičnog zaključka da, na okolnost dimnih bombi u Đačkom domu, niko od citiranih svjedoka nije lično vidio Željka Ilića kritične večeri ispred Đačkog doma, s tim da je svjedok Ramiz Babović rekao da je čuo da je Ilić bio s Dukom, ne govoreći ime, a što je bitna činjenica jer je očito da je bilo više Ilića u SJB Bileća koji su viđeni to veče ispred Doma, što potvrđuje svjedok Ismet Bajramović, koji je vidio Mišu Ilića. Nadalje, svjedok A5 je naveo da je od Sabira Bajramovića čuo da je osim Duke bio i Željko Ilić, iako je svjedok A5 lično vidio samo Radeta Nosovića.

490. Dakle, imajući u vidu da niko nije lično vidio optuženog Željka Ilića, dok su neki svjedoci potvrdili da su od drugih saznali da je to veče viđen jedan od Ilića (a bilo je više Ilića u SJB Bileća), prvostepeno vijeće nije moglo sa sigurnošću izvesti zaključak da je optuženi Željko Ilić počinio radnje iz tačke 21. optužnice.

491. Sve navedeno jasno ukazuje na neosnovanost žalbenih navoda Tužilaštva, koje žalbom nije osporilo ovako pravilna činjenična utvrđenja prvostepenog vijeća, niti ih je dovelo u sumnju.

492. Kada se sagledaju svi razlozi za oslobađajući dio presude, a u okviru žalbenih navoda Tužilaštva, Apelaciono vijeće zaključuje da je prvostepeno vijeće u konkretnom slučaju pravilno ocijenilo sve dokaze, dakle u skladu sa odredbama ZKP BiH, primjenjujući prevashodno načelo pretpostavke nevinosti iz člana 3. ZKP BiH, koja otjelovljuje opći princip prava prema kojem Tužilaštvo snosi teret dokazivanja krivice optuženih. Kako Tužilaštvo na glavnom pretresu nije izvelo dokaze koji po svojoj kvaliteti ne ostavljaju

sumnju u dokazanost optužbe, niti u izjavljenoj žalbi na uvjerljiv način ukazuje na propuste prvostepenog vijeća, to je Apelaciono vijeće odbilo žalbu Tužilaštva kao neosnovanu.

493. Potrebno je akcentirati da je prvostepeno vijeće uvijek kada je bilo i u najmanjoj sumnji u pogledu dokazanosti neke tačke optuženja, donijelo oslobađajuću presudu, te na taj način pokazalo objektivnost u postupanju i poštivanje principa *in dubio pro reo*.

494. Na kraju, Apelaciono vijeće zaključuje da je u pobijanoj presudi činjenično stanje pravilno i potpuno utvrđeno, te da je donesena zakonita i pravilna presuda.

V. POVREDA KRIVIČNOG ZAKONA

A. STANDARDI ZA ODLUČIVANJE PO ŽALBI

495. Podnosilac žalbe koji tvrdi da je došlo do pogrešne primjene zakona mora, kako je već rečeno, navesti barem tu navodnu pogrešku, iznijeti argumente u prilog svojoj tvrdnji i obrazložiti na koji način je ta pogreška utjecala da odluka bude nezakonita.

496. U slučaju kada povreda zakona proizlazi iz primjene pogrešne pravne norme u presudi, žalbeno vijeće može navesti tačnu pravnu normu i shodno tome preispitati relevantna činjenična utvrđenja pretresnog vijeća. Time žalbeno vijeće ne ispravlja samo pravnu grešku nego primjenjuje odgovarajuću pravnu normu na dokaze sadržane u spisu u nedostatku dodatnih dokaza, te mora utvrditi da li je samo uvjereno izvan svake razumne sumnje u činjenično utvrđenje koje odbrana osporava prije nego što potvrdi to činjenično utvrđenje po žalbi.

497. U slučaju kada žalbeno vijeće zaključi da je pretresno vijeće pogriješilo u primijeni zakona, ali je uvjereno u tačnost činjeničnog stanja koje je utvrdilo pretresno vijeće, žalbeno vijeće će preinačiti presudu u svjetlu pravilne primjene zakona i po potrebi samo utvrditi odgovarajuću kaznu, kako je to i propisano članom 314. i 308. ZKP BiH.

B. ŽALBENI NAVODI

1. Žalba odbrane optuženog Gorana Vujovića

498. Prema mišljenju odbrane, da se prvostepeno vijeće odlučilo za potpuno poštivanje principa zakonitosti, onda ni u kom slučaju ne bi moglo da izbjegne primjenu jednog od osnovnih principa krivičnog prava, a koji je sadržan u odredbi člana 4. KZ BiH, a odnosi se na vremensko važenje krivičnog zakona, a nije.

499. Odbrana smatra da se u ovom predmetu ima primijeniti krivični zakon koji je važio u vrijeme navodnog izvršenja radnji, koje se stavljaju na teret optuženom Goranu Vujoviću, a to je Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (u daljem tekstu: KZ SFRJ) koji je preuzet na osnovu Zakona o primjeni Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine i Krivičnog zakona SFRJ.

2. Žalba odbrane optuženog Miroslava Duke

500. Žalba ne sadrži razloge za ovaj prigovor.

3. Žalba odbrane optuženog Željka Ilića

501. Budući da je načelo prava na pošteno suđenje jedno od osnovnih načela krivičnog postupka, koje je sadržano i u članu 6. EKLJP, te kako bi ovo načelo bilo ispoštovano, odbrana smatra da je u svakom postupku potrebno primijeniti princip blažeg zakona, tj. zakona koji je blaži za počinitelja krivičnog djela, u skladu sa članom 4. KZ BiH. U tom smislu, odbrana smatra da je KZ SFRJ u konkretnom slučaju blaži po optuženog, te da bi isti trebalo primijeniti.

502. Odbrana ukazuje na pravilo da se na počinitelja krivičnog djela prvenstveno primjenjuje zakon koji je bio na snazi u vrijeme počinjenja krivičnog djela, te da je od ovog principa moguće odstupiti jedino u interesu optuženog, odnosno jedino ukoliko se nakon izvršenja krivičnog djela zakon izmijeni na način da je izmijenjeni zakon blaži za počinitelja.

503. U konkretnom slučaju i zakon koji je bio na snazi u vrijeme počinjenja krivičnog

djela, jednako kao i zakon koji je trenutno na snazi, propisuju krivičnopravne radnje koje se optuženom stavljaju na teret. Dakle, radnje iz tačke 1. opisane u optužnici koje se stavljaju na teret optuženom Željku Iliću, sadržane su u odredbi iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ – Ratni zločin protiv civilnog stanovništva.

504. Shodno svemu navedenom, odbrana ističe generalni prigovor na primjenu člana 172. KZ BiH da optuženi ne može biti krivično gonjen za krivično djelo Zločini protiv čovječnosti primjenom materijalnog propisa Zakona koji je stupio na snagu 2003. godine (KZ BiH), jer je to u suprotnosti sa članom 4. KZ SFRJ, odredbom člana 4. stav 2. KZ BiH, odredbom člana 181. KZ SFRJ, već samo za krivično djelo iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ.

C. ODLUKA APELACIONOG VIJEĆA

505. Prilikom razmatranja koji će se zakon primijeniti na učinioca krivičnog djela polazi se od principa vremenskog važenja zakona propisanog članom 4. KZ BiH koji propisuje da će se na učinioca krivičnog djela primijeniti zakon koji je bio na snazi u vrijeme izvršenja krivičnog djela, te ukoliko se poslije učinjenja krivičnog djela, zakon jednom ili više puta izmijeni, primijenit će se zakon koji je blaži za učinioca. Nadalje, treba imati u vidu i princip zakonitosti iz člana 3. KZ BiH koji predviđa da se krivična djela i krivične sankcije propisuju samo zakonom.

506. Odstupanje od navedenih principa predviđeno je članom 4a) KZ BiH, kojim je propisano da članovi 3. i 4. KZ BiH ne sprečavaju suđenje i kažnjavanje bilo kojeg lica za bilo koje činjenje ili nečinjenje koje je u vrijeme kada je počinjeno predstavljalo krivično djelo u skladu sa općim načelima međunarodnog prava. Ovakvom zakonskom regulativom preuzete su odredbe člana 7. stav 2. EKLJP i člana 15. stav 2. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (u daljem tekstu: MPGPP), te je omogućeno izuzetno odstupanje od principa iz člana 4. KZ BiH.

507. Shodno navedenom, Apelaciono vijeće nalazi da je prvostepeno vijeće na pravilan način pravno kvalifikovalo radnje izvršenja optuženih kao Zločine protiv čovječnosti, odnosno pravilno je primijenilo KZ BiH, te je za svoju odluku dalo valjanu i dostatnu argumentaciju.

508. Prvostepeno vijeće je pravilno ukazalo da je odstupanje od principa vremenskog važenja krivičnog zakona upravo slučaj u odnosu na krivično djelo Zločini protiv

čovječnosti iz člana 172. KZ BiH trebalo primijeniti član 4a) KZ BiH. Naime, radi se o krivičnom djelu koje, kao takvo, nije bilo propisano i sankcionisano krivičnim zakonom koji je bio na snazi u vrijeme izvršenja krivičnog djela (KZ SFRJ). Međutim kako se radi o inkriminaciji koja uključuje kršenje pravila međunarodnog prava, a u pitanju su djela kojima su ostvarena bitna obilježja bića krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. KZ BiH, to su ispunjeni uslovi iz člana 4a) KZ BiH.

509. Dakle, slijedom svega prethodno navedenog jasno proizilazi da su 1992. godine zločini protiv čovječnosti predstavljali dio međunarodnog običajnog prava, te da njihova zakonska formalizacija u okviru domaćeg zakonodavstva kroz KZ BiH, te primjena KZ BiH ne predstavlja kršenje prava zagaranovanih EKLJP. Naime, djela optuženih u vremenu kada su izvršena, sadržavala su krivično djelo definirano s dovoljno dostupnosti i predvidivosti prema međunarodnom pravu. U tom smislu, primjena KZ BiH iz 2003. godine ne dovodi u pitanje garancije iz člana 7. EKLJP, jer je djelo za koje su optuženi proglašeni krivim bilo propisano u međunarodnom pravu u vrijeme kada je počinjeno.

510. Stoga, ovo Vijeće zaključuje da je prvostepeno vijeće dalo adekvatne i konkretne razloge za tvrdnju da su Zločini protiv čovječnosti u inkriminisano vrijeme predstavljali dio međunarodnog običajnog prava, što sve ukazuje na neosnovanost žalbenih navoda branilaca optuženih.

511. Potrebno je istaći da su navedena utvrđenja prvostepenog vijeća u skladu sa stavovima Ustavnog suda BiH, a koji su zauzeti u odlukama, broj: AP 519/07, 1785/06, 3620/07, 2789/08, 2143/11, 311/11, 2947/09, te su potvrđeni odlukama ESLJP²².

512. Iz naprijed navedenih razloga, Apelaciono vijeće nalazi neosnovanim žalbene navode branilaca optuženih, te potvrđuje pobijanu odluku i u dijelu primjene krivičnog zakona.

²² Npr. predmet Boban Šimšić protiv Bosne i Hercegovine, Aplikacija 51552/10, Odluka od 10.04.2012. godine, predmet Maktouf i Damjanović protiv Bosne i Hercegovine, Aplikacije 2312/08 i 34179/08, Odluka od 18.07.2013. godine.

VI. ODLUKA O KRIVIČNOPRAVNOJ SANKCIJI

A. STANDARDI ODLUČIVANJA PO ŽALBI

513. Žalba na odluku o kazni može se ulagati po dva različita osnova, kako to predviđa član 300. ZKP BiH.

514. Žalba na odluku o kazni može se, prije svega, uložiti na osnovu toga da pretresno vijeće nije primijenilo relevantne zakonske odredbe prilikom odmjeravanja kazne. Međutim, Apelaciono vijeće neće preinačiti odluku o kazni samo zbog toga što pretresno vijeće nije primijenilo sve relevantne zakonske odredbe, već će Apelaciono vijeće preispitati odluku o kazni samo ako podnosilac žalbe pokaže da je propust da se primijene sve relevantne zakonske odredbe doveo do nepravilne presude. Ako Apelaciono vijeće smatra da je došlo do nepravilne presude ono će utvrditi odgovarajuću kaznu na osnovu činjeničnog stanja utvrđenog od strane pretresnog vijeća i pravilno primijenjenog zakona.

515. S druge strane, podnosilac žalbe može osporavati odluku o kazni zbog toga što je pretresno vijeće neprimjereno iskoristilo svoje diskreciono pravo prilikom utvrđivanja odgovarajuće kazne. Apelaciono vijeće naglašava da pretresno vijeće ima široko diskreciono pravo u utvrđivanju odgovarajuće kazne, pošto je pretresno vijeće u poziciji da najbolje može odmjeriti i ocijeniti dokaze izvedene na glavnom pretresu. Shodno tome, Apelaciono vijeće neće remetiti analizu pretresnog vijeća o otežavajućim i olakšavajućim okolnostima kao ni težinu koja je data tim okolnostima, osim ako podnosilac žalbe ne pokaže da je pretresno vijeće zloupotrijebilo svoje široko diskreciono pravo.

516. Naime, podnosilac žalbe mora pokazati da je pretresno vijeće dalo težinu nebitnim i irelevantnim pitanjima, da nije dalo težinu ili dovoljno težine relevantnim pitanjima, da je napravilo očiglednu grešku u odnosu na činjenice na koje je primijenilo svoje diskreciono pravo ili da je odluka pretresnog vijeća bila u tolikoj mjeri neopravdana, ili jednostavno nepravedna, da Apelaciono vijeće može izvesti zaključak da pretresno vijeće nije koristilo svoje diskreciono pravo na primjeren način.

517. Apelaciono vijeće uzima u obzir da pretresno vijeće nije obavezno da posebno obrazlaže svaku otežavajuću i olakšavajuću okolnost. Ako je Apelaciono vijeće uvjerenom da je pretresno vijeće razmatralo te okolnosti, ono neće izvesti zaključak da je pretresno

vijeće zloupotrijebilo svoje diskreciono pravo prilikom utvrđivanja odgovarajuće kazne.

B. ŽALBENI NAVODI

1. Žalba Tužilaštva BiH

518. Tužilac u žalbi ističe da iako svi naprijed navedeni razlozi ukazuju da su pobijanom presudom počinjene bitne povrede odredaba krivičnog postupka, te da je pobijana presuda donesena na osnovu nepotpuno i pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja, dovoljan razlog za žalbeni osnov koji se tiče odluke o krivičnoj sankciji, čime je ista u potpunosti nepravilna, ipak je, kako navodi Tužilaštvo, važno istaći da ukoliko Apelaciono vijeće i ne prihvati naprijed navedene žalbene razloge cijeni da prilikom utvrđenja visine krivičnih sankcija, posebno optuženim Miroslavu Duki i Željku Iliću, Sud u pobijanoj presudi nije sa dovoljnom pažnjom cijenio sve okolnosti koje utiču na njihovu visinu.

519. Žalbom se također ukazuje da iako je Sud u pobijanoj presudi zaključio da su radnje koje je počinio optuženi Goran Vujović ravne radnjama izvršenja, ipak je zaključio da su olakšavajuće okolnosti uveliko nadmašile otežavajuće, slijedom čega je istom izrečena minorna kazna u trajanju od 6 godina zatvora. Prosto je nemoguće, kako tvrdi Tužilaštvo, da je Sud u pobijanoj presudi zaključio da su činjenice, a koje se odnose na bračni status optuženog Vujovića i Ilića, njihovo korektno ponašanje pred Sudom i njihovo imovno stanje prevagnule u odnosu na činjenice iz kojih proizlazi da su posebno pod neposrednom odgovornošću optuženog Gorana Vujovića na desetina osoba nezakonito zatvorene, mučene, fizički zlostavljane i nakon toga deportovane. Tužilaštvo smatra da prilikom ovakve odluke Sud uopće nije uzeo u obzir da su mnogi od zatočenih osoba bošnjačke nacionalnosti također bili porodične osobe, da su imali svoje porodice, da su bili mirni i poštteni građani koji su živjeli na području opštine Bileća, te da nisu svojim radnjama ni na koji način isprovocirali radnje koje su prema njima počinjene od strane optuženih.

520. Stoga, Tužilaštvo smatra da činjenice koje je Sud prihvatio kao olakšavajuće okolnosti nisu mogle ni na koji način, a posebno ne u odlučujućoj mjeri, kako je to u pobijanoj presudi navedeno, uticati na umanjenje kazne optuženim, te tako utvrđene minorne visine kazni ni na koji način ne mogu ispuniti, bilo opštu, bilo specijalnu, svrhu

prevencije.

2. Žalba odbrane optuženog Gorana Vujovića

521. Odbrana u žalbi prigovara da Sud u obrazloženju presude navodi da se na strani optuženog stekla samo jedna otežavajuća okolnost, da je isti u inkriminisano vrijeme obavljao funkciju načelnika SJB Bileća, dok na strani istog navodi da su se stekle brojne olakšavajuće okolnosti bliže navedene u obrazloženju pobijane presude, ali po odbrani prilikom odmjeravanja visine kazne prvostepeno vijeće sigurno nije na pravilan način cijeno stepen svih tih nesporno utvrđenih olakšavajućih okolnosti na njegovoj strani, a da je Sud cijenio na pravilan način sve te olakšavajuće okolnosti sigurno mu je trebalo izreći znatno blažu kaznu od izrečene, odnosno izreći mu kaznu ispod zakonskog minimuma za krivično djelo za koje se tereti.

3. Žalba odbrane optuženog Miroslava Duke

522. Odbrana u žalbi ističe da prvostepeno vijeće u paragrafu 619. potpuno odstupa od zakonskog okvira i u istom paragrafu utvrđuje praktično nepostojeću činjenicu, tj. ... i kvalifikuje je kao otežavajuću.

523. Prema riječima odbrane, stanje stvari je suprotno. Naime, zanemarivanje da se pravilno i zakonito cijeni provedeni dokaz odbrane O2-14, dovešće do nezakonitog pogoršavanja pozicije optuženog Miroslava Duke, kada je u pitanju visina kazne za koju se prvostepeno vijeće opredjelilo. Ujedno, indolentnost prvostepenog vijeća u pogledu jasnog i argumentovanog opisa zašto je ... postala otežavajuća okolnost u konkretnom slučaju, dati će odskočnu dasku da odbrana optuženog Miroslava Duke kaže da je kazna prestroga.

524. Odbrana također navodi da je prvostepeno vijeće u paragrafu 618. prvostepene presude utvrdilo da je od olakšavajućih okolnosti na strani optuženog Gorana Vujovića našao „*izuzetno korektno ponašanje i poštovanje suda*“, ne sporeći da to jeste tako, ova odbrana tvrdi i smatra identično, ali ostalo je nejasno i zabrinjavajuće da je Sud propustio da ovakvu okolnost pronađe i kod optuženog Miroslava Duke.

525. Stoga, odbrana smatra da je opravdana zabrinutost optuženog Miroslava Duke, u pogledu individualizacije kazne na koju je osuđen nepravosnažno, kao imperativne norme koju je Sud propustio da primijeni u potpunosti i pravilno u odnosu na dokaz odbrane O2-14.

526. Odbrana ističe da je paragraf 619. prvostepene presude sazdan i od onih okolnosti koje krivični zakon ne prepoznaje kao osnov odmjeravanja i individualizacije kazne. Tako će se uvidjeti da je prvostepeno vijeće pronašlo kao otežavajuću okolnost i time definitivno se opredjelio za subjektivniji pristup individualizaciji kazne u odnosu na optuženog Miroslava Duku, u tome što je navodno djelo učinio prema „*svojim nekadašnjim komšijama*“. Ovakva stigma kao osnov pristupa za odmjeravanje dužine kazne zatvora je neprihvatljiva i nezakonita.

527. Kako se dalje navodi isti paragraf obradit će i pitanje „okrutnosti“ za koju Sud konstatuje da je nerijetko postojala u postupanju optuženog Miroslava Duke. Međutim, Sud ne daje obrazloženje o tome kada je radnja izvršenja (objektivni učin) prerasla i dosegla nivo okrutnosti u postupanju optuženog Miroslava Duke, te da je to bilo nerijetko, dakle, često. Sud je za to dužan dati razloge, čak i u ovom segmentu presude, s obzirom da prethodno ne govori nigdje o okrutnosti u postupanju optuženog Miroslava Duke, te identifikovanjem radnje. S druge strane, kvalifikacija da je nešto bilo okrutno definitivno doprinosi osnovu za odmjeravanje kazne. Stoga, optuženi Miroslav Duka ima pravo o tome biti upoznat kroz adekvatno i argumentovano obrazloženje njegove okrutnosti u postupanju, ali i broja puta, kroz radnje, kada se njegov postupak može smatrati okrutnim.

528. Prema žalbenim navodima, ono što se kroz presudu konstatuje jesu elementi bića krivičnog djela, a elementi bića krivičnog djela ne mogu se kvalifikovati kao otežavajuća okolnost.

529. Stav je odbrane da srazmjera u ovakvim specifičnim krivičnim djelima treba da doprinese i stvaranju kakve takve pravne sigurnosti, jer ista u sebi nosi imanentni zahtjev da slično treba kažnjavati slično.

530. Shodno navedenom, odbrana smatra da je ovakva presuda u odnosu na optuženog Miroslava Duku prestroga i nesrazmjerna, te ističe da sagledavajući aspekt pravne sigurnosti ona potpuno iskače iz dosadašnje sudske prakse.

4. Žalba odbrane optuženog Željka Ilića

531. S obzirom na žalbene razloge koji su navedeni u žalbi na primjenu zakona, tj. pogrešnu primjenu KZ BiH i utvrđenje da je optuženi Željko Ilić počinio krivično djelo Zločini protiv čovječnosti, a posebno imajući u vidu da u vrijeme izvršenja navodne inkriminacije u odnosu na optuženog Željka Ilića bio na snazi KZ SFRJ čijom primjenom bi se njegove navodne inkriminacije mogle podvesti pod Zločine protiv civilnog stanovništva KZ SFRJ, odbrana smatra da bi se u odnosu na optuženog mogla u tom slučaju izreći blaža kazna, a što bi eventualno bilo u srazmjeri sa njegovim prekoračenjem ovlaštenja, a sve ovo u slučaju ako bi Apelaciono vijeće došlo do zaključka da nije došlo do istaknute povrede pogrešnog i nepotpunog činjeničnog stanja, kako je to odbrana ukazala u žalbi.

532. Odbrana je mišljenja da je izrečena kazna zatvora u trajanju od 5 godina i pored utvrđenja Suda da olakšavajuće okolnosti na strani optuženog Željka Ilića imaju karakter osobito olakšavajućih okolnosti, smatra da je kazna prestroga i da se ista u jednoj maloј sredini kao što je opština Bileća doživljava kao nepravlična.

C. ODLUKA APELACIONOG VIJEĆA

533. Nasuprot istaknutim žalbenim prigovorima, Apelaciono vijeće nalazi pravilnom i potpunom argumentaciju iz pobijane presude koja se odnosi na način utvrđivanja i visinu krivičnopravne sankcije optuženim u ovom krivičnom postupku.

534. Razmatrajući odluku o krivičnopravnoj sankciji u okviru žalbenih navoda, ovo Vijeće je utvrdilo da je prvostepeno vijeće razmotrilo sve okolnosti konkretnog slučaja, kao i sve olakšavajuće i otežavajuće okolnosti, uključujući i sve okolnosti na koje žalba ukazuje, te imalo u vidu sve subjektivne i objektivne faktore koji se odnose na krivično djelo i njegovog počinioca, kako to i nalaže odredba člana 48. KZ BiH.

535. U tom pogledu je prvostepeno vijeće razmotrilo i u presudi obrazložilo stepen krivične odgovornosti optuženih, motiv za izvršenje krivičnog djela, jačinu ugrožavanja, odnosno, povrede zaštićenog dobra, okolnosti pod kojima je djelo počinjeno, te raniji život učinitelja, njihove osobne prilike i držanje nakon učinjenog djela, kao i druge okolnosti

vezane za ličnost počinitelja.

536. Shodno navedenom, prvostepeno vijeće je u odnosu na optuženog Gorana Vujovića cijenilo da je isti porodičan čovjek, da nije ranije osuđivan, izuzetno korektno ponašanje i poštovanje Suda, te činjenicu da u vrijeme preduzimanja radnji za koje je oglašen krivim, optuženi nije pokazao okrutnost u postupanju, niti se nasilno ponašao, kao i činjenicu da je optuženi, za većinu tačaka, oglašen krivim zbog nečinjenja, dok je od otežavajućih okolnosti prvostepeno vijeće cijenilo činjenicu da je isti u inkriminisano vrijeme obnašao funkciju načelnika SJB Bileća, čija je dužnost bila da se brine za sigurnost svojih sugrađana. Nakon što je ocijenilo sve navedene okolnosti, prvostepeno vijeće je pravilno zaključilo da olakšavajući faktori nadilaze otežavajuće, posebno oni u vezi načina počinjenja djela, te da ti faktori predstavljaju osobito olakšavajuće okolnosti i da se sa ublaženom kaznom u trajanju od 6 (šest) godina zatvora može postići svrha kažnjavanja.

537. Iz navedenog jasno proizilazi da je prvostepeno vijeće cijenilo sve okolnosti na strani optuženog na pravilan način, te da im je dalo i poseban značaj, što je opredjelilo prvostepeno vijeće da kaznu ublaži ispod zakonom propisane granice. Stoga, Apelaciono vijeće izrečenu kaznu nalazi adekvatnom i primjerenom, a žalbene prigovore neosnovanim.

538. U odnosu na optuženog Miroslava Duku, prvostepeno vijeće je od olakšavajućih okolnosti cijenilo da je isti porodičan, oženjen, otac troje djece, dok je od otežavajućih okolnosti cijenilo težinu povrede zaštićenog dobra i u vezi sa tim imalo u vidu brojnost žrtava i teške posljedice proizašle iz radnji optuženog, da je isti imao aktivnu ulogu i pokazao istrajnost i upornost u kontinuiranom poduzimanju velikog broja, u izreci prvostepene presude, opisanih krivičnihopravnih radnji, u kojima je, nerijetko, pokazivao naročitu okrutnost, i to prema svojim nekadašnjim komšijama-civilima nesrpske nacionalnosti, koji su živjeli na području opštine Bileća, ali i činjenicu da je optuženi Duka u većini slučajeva bio neposredni izvršilac radnji za koje je oglašen krivim, a pri tome je, u kritičnom periodu, obnašao funkciju komandira SJB Bileća, koja ga je obavezivala da te iste civile zaštiti, kao i to da je optuženi

539. Ovdje je potrebno istaći da Apelaciono vijeće nalazi osnovanim žalbeni prigovor odbrane u pogledu ... , međutim ta okolnost ništa u bitnom ne mijenja, s obzirom da i ovo Vijeće smatra da je izrečena kazna zatvora u trajanju od 12 (dvanaest) godina adekvatna i

srazmjerna težini počinjenog krivičnog djela. Stoga, ovo vijeće smatra da iako je ovaj prigovor ... osnovan, isti ne utiče na visinu kazne, jer ni kod prvostepenog vijeća nije imao prevagu u odnosu na ostale činjenice i okolnosti, a što se vidi iz obrazloženja pobijane presude. Pitanje ... , kao otežavajuće okolnosti, bi imalo veći značaj kada bi se radilo o

540. Pravilnim se ukazuje zaključak iz pobijane presude da u konkretnom slučaju, u odnosu na optuženog Miroslava Duku, ne postoje osobito olakšavajuće okolnosti koje bi, prema odredbi člana 49. KZ BiH, predstavljale osnov za odmjeravanje kazne ispod granice propisane zakonom. Činjenica da prvostepeno vijeće olakšavajuće okolnosti nije ocijenilo osobito olakšavajućim, ne znači da iste nisu adekvatno ocijenjene i da je optuženi na taj način oštećen.

541. Apelaciono vijeće nalazi da branilac neosnovano vrši komparaciju kazne ovog optuženog sa saoptuženim, pri tome zanemarujući brojnost krivičnopravnih radnji i način izvršenja istih, što ni u kom slučaju ne predstavlja bitne elemente krivičnog djela, kako to neosnovano žalba odbrane ukazuje, nego isključivo faktore bitne za utvrđivanje visine krivičnopravne sankcije i distinkciju između optuženih.

542. Dakle, prema ocjeni Apelacionog vijeća sve okolnosti koje utiču na visinu kazne su pravilno ocijenjene od strane prvostepenog vijeća, koje je ispravno iskoristilo svoje diskreciono pravo kod valoriziranja istih, zaključujući da okolnosti koje su uzete u razmatranje u svojoj ukupnosti opravdavaju izrečenu kaznu zatvora u trajanju od 12 godina.

543. Kada je u pitanju optuženi Željko Ilić, prvostepeno vijeće je od olakšavajućih okolnosti cijeno da je otac troje djece, korektno držanje tokom suđenja, raniju neosuđivanost. Prvostepeno vijeće je također imalo u vidu i težinu počinjenih krivičnih djela, a koja iako su nesumnjivo teška, i kao takva spadaju u kategoriju krivičnih djela zaštićenih odredbama kako domaćeg, tako i međunarodnog prava, za koja krivična djela krivično gonjenje ne zastarijeva, ali koja nesumnjivo s obzirom na prirodu preduzetih radnji i posljedice koje su prouzrokovane, ne spadaju u kategoriju najtežih krivičnih djela ove vrste.

544. Prilikom odmjeravanja kazne za ovog optuženog, prvostepeno vijeće je posebno cijeno okolnosti koje se ogledaju u broju oštećenih prema kojima je optuženi nečovječno postupao. U situaciji kada otežavajućih okolnosti na strani ovog optuženog nije našlo, prvostepeno vijeće je ocijenilo da navedene olakšavajuće okolnosti imaju karakter

osobito olakšavajućih okolnosti, koje opravdavaju ublažavanje kazne ispod zakonom zapriječenog minimuma.

545. Navedenu argumentaciju prihvata i ovo Vijeće, te istovremeno nalazi neosnovanim žalbene navode odbrane, iz razloga što se za predmetno krivično djelo kazna zatvora ne može dalje snižavati, te da je optuženom Iliću izrečena adekvatna kazna, u skladu sa zakonom.

546. Stoga, Apelaciono vijeće smatra da kazna nije prestrogo odmjerena, kako to tvrdi odbrana, te da je prvostepeno vijeće cijenilo sve okolnosti konkretnog slučaja, pri tome ublažavajući kaznu ispod zakonskog minimuma. Iz naprijed navedenih razloga, ovo Vijeće nalazi da žalba nije osnovano ukazala na pogrešno utvrđenu krivičnopravnu sankciju, te da će se kaznom zatvora u trajanju od 5 (pet) godina ostvariti svrha kažnjavanja.

547. Cijeneći sve naprijed navedeno, Apelaciono vijeće zaključuje da se sa svim izrečenim kaznama može postići svrha kažnjavanja, odnosno ciljevi opće i specijalne prevencije. Stoga, ni žalba Tužilaštva BiH, koja ukazuje na neadekvatno odmjeravanje kazni, nije osnovana.

548. Iz naprijed navedenih razloga, a u pogledu izrečenih krivičnopravnih sankcija, Apelaciono vijeće je odbilo žalbu Tužilaštva, kao i žalbe branilaca optuženih Gorana Vujovića, Miroslava Duke i Željka Ilića, kao neosnovane.

549. Na kraju, ovo Vijeće ima potrebu primjetiti da je prvostepeno vijeće donijelo odluku da se oštećeni „sa eventualnim imovinsko-pravnim zahtjevom upućuju na parnicu“, pozivajući se na odredbu člana 198. ZKP BiH. Kako Apelaciono vijeće presudu ispituje samo u granicama žalbenih navoda (član 306. ZKP BiH), a imajući u vidu da navedeni dio pobijane presude nije bio predmetom žalbi, to se Apelaciono vijeće nije ni upuštalo u odlučivanje o osnovanosti ovakvog stava prvostepenog vijeća. No, Vijeće nalazi da se odluka o imovinskopravnom zahtjevu, pa i upućivanje oštećenih na parnični postupak, kao jedan od načina presuđenja, može donijeti samo u slučaju da je imovinskopravni zahtjev postavljen. Ukoliko zahtjev nije postavljen, sud ne donosi odluku u smislu odredbe člana 198. ZKP BiH. Upitnost odluke prvostepenog vijeća posebno je potcrtana okolnošću da i prvostepeno vijeće posredno dovodi u sumnju postojanje takvog zahtjeva određujući ga atributom „eventualni“. Odredba člana 198. ZKP BiH je i naslovljena kao „odlučivanje o imovinskopravnom zahtjevu“. Prvenstveno jezičkim, a potom i logičkim i ciljnim tumačenjem naslova ove odredbe, pa i početnog njenog dijela koji propisuje da „o

imovinskopravnom zahtjevu odlučuje sud“, dolazi se do zaključka da će sud odluku o imovinskopravnom zahtjevu donijeti samo u slučaju njegovog postojanja.

550. Slijedom navedenog, Apelaciono vijeće je u cijelosti odbilo izjavljene žalbe kao neosnovane, te na osnovu člana 310. stav 1. u vezi sa članom 313. ZKP BiH, donijelo odluku kao u izreci presude.

ZAPISNIČAR

Pravna savjetnica

Neira Tatlić

PREDSJEDNIK VIJEĆA

SUDIJA

Hilmo Vučinić

POUKA O PRAVNOM LIJEKU: Protiv ove presude žalba nije dozvoljena.